

З. ТЕРЛЕЦЬКА

УКРАЇНСЬКІ
СТРАВИ

Зеновія Терлецька
УКРАЇНСЬКІ СТРАВИ

Українській жінці на еміграції присвячує
Авторка

Zenovia Terletska

UKRAINIAN DISHES

Published by
UKRAINIAN NATIONAL WOMEN'S LEAGUE
OF AMERICA, INC.

Philadelphia

1971

СОЮЗ УКРАЇНОК АМЕРИКИ

Практична Книгозбірня ч. 4

Зеновія Терлецька

УКРАЇНСЬКІ СТРАВИ

ДАВНІ ПРИПИСИ З ГАЛИЦЬКОЇ УКРАЇНИ

Філадельфія

1971

Рисунки роботи
Марійки Бинницької

Обкладинка роботи
Василя Дорошенка

Тираж 3,000 примірників

ДРУКАРНЯ ВИДАВНИЦТВА МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

Printed by Mykola Denysiuk Printing Company
2226 W. Chicago Ave. — Chicago, Ill. 60622 USA

PRINTED IN THE U. S. A.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Рівно сто літ після появи першої книжки куховарських приписів Емілії Левицької в Галичині, на XV Конвенції СУА у Шикаго постановлено видати книжку, що її маєте в руках. Вона повинна заспокоїти потребу українського жіноцтва на еміграції. Книжка наша подає приписи страв, що при кінці 19 ст. і в першій половині 20 ст. були вживані в цілій Україні, та в Галичині вони особливо вкорінилися, маючи можливість безперервного розвитку. З того й піднаголовок книжки. В ті часи українське харчування на приходствах, хуторах і домах тодішньої інтелігенції по містах дійшло до найвищого розквіту і могло суперничати сміло з вибагливими стравами других народів. В останніх 10-ти роках до 2 світової війни приписи ті при допомозі курсів увійшли до харчування села і міщанства. Українська жінка зовсім гладко і вміло впровадила їх у свій побут. Сьогодні більшість тих приписів примінують по домах українських родин у цілому світі. Хоч подекуди і слідне їх споріднення з приписами інших народів, то все ж таки впадає в око вибагливо-ніжніше досмаковування і дещо відмінне зіставлювання у стравописі.

Багато з нас, залишаючи рідні сторони у 2 світовій війні, не думало про збереження приписів наших бабунь чи матерів, а дехто ще навіть не цікавився справами кухні. Часи мандрівки і таборів уже поза нами. По 20-ти роках в Америці життя наше стало нормальне на свій спосіб. Та стверджується, що ані роки, ані несподіванки переживань не затерли спогаду рідного дому і тому так багато з нас добре пам'ятає (прямо чує під носом і на язиці) смак різних пишних страв, що їх ладили наші матері й бабуні. Та як вони це робили? Бо ж добрі страви хочеться їсти, а не тільки пам'ятати. І тут допомогла нам п-ні Зеновія Терлецька. Ми дуже вдячні, що вона піднялася того трудного діла. Щоб передати нам свої випробувані приписи, мусіла примінити їх до вимог часу, тобто подати їх теперішнім спо-

собом і тепер уживаними мірками. Велика заслуга авторки в тому, що ми зможемо продовжувати харчування, при якому ми зросли і до якого наш організм звик. Коли переглянемо книжки з приписами різних народів у різних часах, побачимо, що немає старих приписів — є тільки поступ у техніці приготування і досмаковування. Модерні приписи, що так шумно заповідалися перед 20-ти роками, припинилися. Нова індустрія готових морожених страв перейшла виключно на приписи бабунь. З того ясно, чому саме такі, а не інші приписи постановлено видати.

Дорогі українські господині! Прийміть ці приписи з довір'ям, доложіть трохи терпеливості, а напевно будете нам вдячні.

*Ірина Кашубинська
Господарська референтка СУА*

БАГАТИЙ ШЛЯХ

Зеновія Терлецька

Авторка книжки „Українські страви” народилась і виросла на Покутті. Походить із патріотичної родини Чайковських, що вчителювали в околиці Коломиї. Середню освіту закінчила у ліцеї СС Василянок у Станиславові. Одружившись із о. Миколою Терлецьким, молоде подружжя жило спершу в Коломиї, потім у Підгайчиках, Винogradі й Кобаках. Всюди молода жінка включалась у громадську роботу, а в 30-их роках очолювала Клубок Союзу Українок у Кутах впродовж 10 літ.

Ще з родинного дому авторка винесла добре знання домашнього господарства, а в тому окреме замилювання до кулінарної справи. Як дружина священника вона удосконалила це вміння у власному господарстві. То ж коли по-вдовіла у 1939 р., стала продумувати над професійним використанням його. До того незабаром трапилась нагода. У 1941 р. відбула практику в цукорні у Станиславові і здала челядничий іспит. Деякий час провадила власну цукорню і вневдовзі здала майстерський іспит у тому званні.

Маючи фаховий диплом із кулінарної ділянки, Зеновія Терлецька використала це також у громадській праці. В часі нашої великої мандрівки вона провадила в таборі в Німеччині господарську школу, а також дала численні господарські покази і курси. Це своє кулінарне знання використала також на новому поселенні, спершу в Канаді, а потім в ЗСА. Від 1961 р. давала свої дописи до господарської частини журналу „Наше Життя”.

Зеновія Терлецька досконало зглибила українське ку-

ховарення. Як уроженка західніх земель, вона найкраще знає галицькі страви, але цікавиться також харчуванням в інших частинах України. Бажаючи допомогти українській жінці на новому поселенні, зладила цю куховарську книжку. Передає її українському жіноцтву з бажанням, щоб воно пізнало й використало це багате джерело радості і традиції, яким є українське харчування.

Л. Бурачинська

КУХОВАРСЬКИЙ СЛІВНИЧОК

У кожному виданні з куховарства треба мати на увазі не тільки приписи готування страв, але й їхні назви. У нас вони мають багато відмін, залежно від частини України, з якої походять, і займанщини, в якій вона перебувала. А нашим бажанням було — зробити цю книжку зрозумілою для кожної української господині.

Тому підготовляючи її, ми скористувались назвами, що увійшли до загальноукраїнської літературної мови. Є між ними й назви чужого походження, коли харчевий складник або страва прийшли до нас ззовні і засвоїлись у нашому харчуванні. Приписи цієї книжки походять здебільшого з Західної України, тим і подаємо в кожному приписі поруч літературної назви чи чужомовної назви, прийнятої в нашій мові, у дужках також її місцеву назву.

Для упорядкування наших куховарських назв, ужитих у цій книжці, ми використали різні українські куховарські видання та термінологічні й загальні словники української мови.

Наталія Чапленко

1. Закуси і буфетове прийняття

Закуси часто надають особливого характеру усій гостині. Вони роблять гостину елегантнішою, надають блиску та враження небуденности, святковости. Вони спроможні впровадити своїм фантазійним виглядом та смаком добрий настрій у гостей.

За теперішніх умовин життя закуски бувають не тільки вступом. Снідання, обіди чи вечері за столом дають тепер здебільшого при врочистих та родинних okazіях. Щораз то частіше улаштовуємо гостини у буфетовому стилі. У таких випадках крім закусок, що є вступом, є ще й такі, що становлять основні страви. Тож добираючи закуски, слід брати під увагу те, якого роду прийняття маємо намір влаштувати.

Також треба взяти до уваги те, чи закуску будуть їсти за столом, на тарілках виделками та ножами, чи має вона бути подана „раз на зуб”, часто настоячки, до горілки тощо. В такому разі її треба приготувати так, щоб її легко було взяти. Якщо це канапка - перекусник, то не повинна вона бути надто велика, а її складники не повинні розлітатися. Інші дрібні закуски треба так укласти, щоб їх можна було зручно настромити на призначену до цього шпичку (зубочистку).

Прийняття у буфетовому стилі мають ту прикмету для господині, що здебільшого все приготоване на столі, а гості обслуговують себе самі. Це не означає, що господарі мають залишати їх самих, бо хоч часи обов'яз-

кового припрошування минули, то все ж таки не можна обійтись без деякої заохоти до їжі.

Буфетові гостини приємні теж і для гостей, бо вони можуть змінити місця та партнерів розмови. У таких випадках, коли гість мусить відходити раніш, або ще гірше, спізниться, то він не викликає непотрібного замішання і може тільки виправдатись перед господарями.

У поданих тут приписах поділено закуски на холодні й гарячі. З-поміж цих останніх є такі, що їх можна теж подавати холодними і це зазначено при кожному приписі.

— — — — —
Наприкінці кілька практичних порад:

— Перекусники (канапки) не повинні довго стояти, бо обсихають, отже їх треба ладити коротко перед поданням.

-- Смажені закуски чи салати можуть довше стояти, отже можна приготувати їх скоріш.

— Закуски з яєць і оселедців годяться до горілки.

— Закуски з риби або телятини годяться для осіб, що хворіють на шлунок.

— Пиріжки (паштетика) належать до гарячих закусок. Однак їх можна спекти напередодні, а перед поданням пригріти в печі.

Перекусник (канапка) у формі торта, прибраний грибками й кусниками яєць. По середині редьківця.

ЗАКУСКИ ХОЛОДНІ

ПЕРЕКУСНИКИ (КАНАПКИ)

М'ясні перекусники (канапки)

Перекусники бувають накладні, перекладні або вміщені в булці.

Накладні перекусники (канапки)

хліб пшеничний або житний	¼ ф шинки або бляшанка
½ горнятка масла	сардинок
пасти (гл. даліше)	4 скибки американського сира
3 варені яйця	кусник зеленого перцю
2 помідори	(паприки)
1 маринований огірок або 2	кілька штук редьківці
корнішони	

Порізати хліб на малі прямокутні, квадратні чи овальні кусники пів інча завгрубшки. Шкурунку зняти. Мазати тоненько маслом або котроюсь масою. Зварені яйця (осібно білок і жовток) перетерти через ситко. Помідор, огірок, або корнішон, перець і редьку покроїти на кусники, сир на трикутнички, а шинку звинути у малі рульоніки. Сардинки покроїти на кусники. На кожен кусник хліба накладати потрохи кожного складника, щоб тварило гарну мозаїку.

На перекусниках, помащених маслом, можна накладати маси купками, а в них встроїти кусник сира. На перекусниках, помащених масою — сир встроїлюємо в купку жовтка.

ПАСТИ ДО КАНАПОК ТА ХЛІБА

На булки або хліб, покрайні як у попередньому приписі, можна замість окремих складників накладати пасти. Надаються вони теж як перекладка до пікантного торта, якого припис подаємо даліше. Можна їх подавати, як мастило до хліба.

Паста зі шинки

½ фунта шинки	1 ложка масла
2 варені яйця	сіль, перець, можна додати:
2 ложки гірчиці (муштарди)	кусник швейцарського сира

Зварені яйця перемолоти на машинці разом із шинкою. До змеленого додати масла, гірчиці, солі і перцю до смаку. Можна теж додати змеленого швейцарського сира. Якщо маса за густа — можна розрідити її, додаючи 2-3 ложки сметани. Якщо шинка сита — масла не додавати.

Перекусник (канапка) у довгій булці

2 малі довгі італійські булки	кового) сира (cream cheese)
½ Ф шинки	1 ложка сметани
3 варені яйця	1 ложечка гірчиці (муштарди)
1 корнішон	січена зелена цибулька
4 платки гострого сира	січена зелена петрушка
1 ложка вершкового (сметан-	

З булок вибрати м'якушку з обох кінців, стільки — скільки можна. Шинку, варені яйця, корнішон, сир, покрити в малі кубики. Розтерти разом ложку вершкового сира, ложку сметани і ложечку гірчиці і додати до шинки і яєць. Вимішати все добре з січеною зеленою цибулею, посолити до смаку і напхати в приготовану булку. Напхати з обох сторін. Коли все повне, обвинути восковим папером і покласти в холод.

Перед поданням кроїти скибки пів цяля завгрубшки. Зверху для прикраси посипати зеленню петрушки або цибулі.

ЗАКУСКИ ДО ХЛІБА

Смажений свинячий мозок

1 мозок свинячий
1 ложка товщу
2 цибулі

сіль
перець до смаку

Мозок обмити, почистити з плівок і покроїти на кусники. Покласти на сковороду на гарячий товщ, додати дрібно січеної цибулі, посолити, поперчити і смажити. Часто мішати, щоб не припалилось. Коли цибуля вже м'яка, то мозок готовий. Подається прибраний зеленою петрушкою — до хліба.

Свіжа капуста з помідорами

1 головка свіжої білої капусти
4 цибулі
2 ложечки солі
перець
6 помідорів
¼ горнятка олії (оливи)

1 горнятко втисненої січеної
зеленої петрушки
2-3 ложки помідорової гірчиці
(кечапу)
1½ ложки оцту
1 ложка цукру

Звичайну білу капусту посікти, вложити до горшка, додати січену цибулю, сіль, перець. Помідори почищені і покроєні вимішати з тим і тушкувати на олії близько ½ години, аж капуста зм'якне. Мішати, щоб не припалилося. Коли вже все м'яке, головню капуста, додати зелену січену петрушку, нехай покипить 15 хвилин. На кінці додати помідорову гірчицю, оцет і ложку цукру. Коли ще раз з цими додатками закипить, відставити.

Ця капуста може стояти кілька днів. Подається холодно, як закуску до хліба. Хто любить гостріше, може додати оцту і цукру до смаку.

ЗАКУСКИ З ЯЄЦЬ

Яйця начинювані

5-6 твердо зварених яєць	сіль, перець
1 січена смажена цибуля	1 ложка зеленої посіченої
1 ложка тертих сухариків	цибулі
1 ложка вершків (сметанки)	

Зварені яйця, коли прохолонуть, обібрати з лушпинки, покроїти вздовж і вибрати жовток. Посікти й додати до того січену смажену цибулю і терті сухарики вимішати з вершками. Все разом добре вимішати, посолити, поперчити і начинювати тим білки. Притиснути, зверху посипати січеною зеленою цибулькою. Можна також додати січеної червоної солодкої паприки для прикраси.

Такі ж яйця з оливками

Якщо бажаємо гострішого смаку, слід додати до всіх складників ложечку гірчиці (муштарди). Половинки яєць обсмажити на товщі, а зверху на кожную покласти скибочку оливок.

Холодець із яєць і м'яса

1 фунт меленої свинини, телятини або мішаного м'яса	4 ложки тертих сухариків
1 січена смажена цибуля	4 ложки товщу
1 суха булка	1 фунт яловичини (волового м'яса) з кісткою
1 ложечка солі	закришка (петрушка, морква, салеря)
перець до смаку	1 пачка желатини
2 сирі яйця	3 горнятка едди
6 варених яєць	
1 ложка борошна (муки)	

Вимішати м'ясо зі смаженою цибулею. Булку намочити в холодній воді, зняти шкуринку, витиснути, дода-

ти до м'яса, посолити і поперчити до смаку. Додати одне сире яйце і добре вимісити. Почистити варені яйця і обгорнути їх приготованою масою на палець завгрубшки, обкачати в борошні, сирім яйці й тертих сухариках. Обсмажити на товщі з усіх боків. Коли вистигнуть, покряти вздовж на половинки й уложити в два або три ряди на полумиску, прибравши кружальцями моркви й зеленою петрушкою.

Яловичину з кісткою приставити з закришкою, залляти 2 горнятками води. Варити одну годину, доливаючи води, щоб м'ясо було прикрите. Коли вже м'яке, перецідити. Желятину розмішати в горнятку теплої юшки і вляти до всієї рідини. Посолити до смаку. Коли вистигне, залляти яйця, приготовані на полумиску. Покласти до холодильника і вживати на другий день.

ЗАКУСКИ З ОСЕЛЕДЦІВ

Мариновані оселедці з гірчицею

2 оселедці (смальцеві)	лавровий листок
2 великі цибулини	½ ложечки цукру
½ горнятка води	2-3 ложки олії (оливи)
½ горнятка оцту	½ ложечки гірчиці (муштарди)
перець	

Оселедці намочити в холодній воді на 12 годин, двічі змінюючи воду. Зняти шкірку, вийняти кости і покряти на кусники. Цибулю покряти на кружальця. Заварити маринаду, себто воду, оцет із перцем і лавровим листком і додати цукру. Залляти кип'ячою маринадою покряну цибулю і накрити. Нехай так стоїть, аж вистигне. Кусники оселедців уложити верствами у слоїку, перекладаючи холодною цибулею. Олію втерти з гірчицею, доливаючи потрохи маринади. Тією підливою залляти оселедці з цибулею на один день. Тоді готове до вжитку.

Мариновані оселедці зі сметаною або помідорами

2 оселедці (смальцеві) з молочком	1 ложка олії (оливи)
½ горнятка оцту	½ ложечки гірчиці (муштарди)
½ горнятка води	½ ложечки цукру
спеції (звичайний перець, 2-3 гвоздики, запашний перець)	2 ложки сметани або 3 ложки помідорової підливи чи 1 ложка помідорової пасту
2 цибулі	

Оселедці і маринаду приготувати, як у попередньому приписі. З молочка, вийнятого з оселедців, після вимочення, зняти плівку, покроїти, втерти з олією, гірчицею і цукром. Додати сметану і ще трохи терти. На кінці маринаду разом вимішати і залляти оселедці в слоїку, переклавши їх холодною цибулею.

Салата з оселедців

1 оселедець (смальцевий)	4 твердо зварені яйця
1 велика цибуля	1 ложка січеної зеленої цибулі
2 ложки олії (оливи)	кусник червоної солодкої паприки
1 суха булка	

Оселедець намочити на 5-6 годин, змінюючи воду 2-3 рази, щоб не був надто солоний. Зняти з нього шкірку і вибрати кости. Змолоти на м'ясорубці. Цибулю дрібно посікти і всмажити на ясний кольор. Булку намочити в зимній воді і витиснути, обібравши шкірку. Все разом добре вимішати, уложити в салатниці у формі стіжка. Яйця обібрати з лушпинки і покроїти їх на чвертки або кружальця. Прибрати ними салату, посипати січеною зеленою цибулькою і січеною червоною паприкою.

кр 332

ЗАКУСКИ З РИБ

Холодець із риби

5-6 фунтів коропа	1 ложечка солі
5-6 цибуль	спеції (перець, лавровий
закришка (петрушка, морква, салера)	листок)
6-8 горняток води	1 цитрина
	1 пачечка желатини

Рибу гарно почистити, відтяти голову і хвіст. Заварити закришку і цибулю в воді зі сіллю і спеціями, а коли все майже зварене, додати голову і хвіст та поварити 20-25 хвилин вважаючи, щоб вони не розварились. Перед процідженням голову і хвіст вибрати обережно, щоб не покришити і покласти на полумисок. Тулуб риби покласти в подовгувату посудину і залляти кип'ячим виваром. Поварити 20 хвилин на один, а 20 хвилин на другий бік. Коли вже тулуб риби готовий, прохолодити, покласти на полумисок, прикласти голову і хвіст, щоб риба була ціла і прибрати її кружальцями вареної моркви і скибками цитрини. Розробити в горнятку желатину в літєплій рідині, а потім домішати до вивару. Залляти цим рибу на полумиску. Для смаку можна додати перед тим до вивару трошки цукру і цитринового соку.

Риба на жидівський спосіб

5-6 фунтів щулака або коропа	дрібка перцю
6 цибулин	закришка (петрушка, морква, салера)
1 ложка олії (оливи)	спеції (кілька зерен цілого пер- цю, лавровий листок)
1 суха булка (без шкуринки)	1 пачечка желатини
1 яйце	
1 ложечка солі	

Стягнути шкіру з риби і м'ясо змолоти. Додати до нього всмажену на олії одну цибулю й другу сиру, втер-

ту на терці, потім намочену у воді і видушену булку, одне яйце, $\frac{1}{2}$ ложечки солі і трохи меленого перцю. Це все добре вимісити, зробити з маси два подовгуваті валочки, приложити половинки знятої з риби шкіри на верх кожного валочка, добре приплескати і обвинути цілий валок зі шкірою восковим папером. Кості (голова, хвіст) зварити з городиною з 4 великими цибулинами, додавши $\frac{1}{2}$ ложечки солі, кілька зерен звичайного перцю і лавровий листок. Завинену рибу покласти до відповідної подовгуватої посудини і заллати процідженим кип'ячим виваром. Нехай покипить 25 хвилин на один, а 25 хвилин на другий бік. Якщо валок грубий, то треба варити около 30 хвилин на кожен бік. Коли вже все готове, виложити рибу на полумисок, обережно зняти папір і лишити нехай пристигне. Голову і хвіст риби обережно перетяти по половині, щоб можна приложити до кожного валочка. Прибрати кусниками вареної моркви і зеленню петрушки та заллати юшкою з додатком желатини. Так зробити і з другою половиною риби. Спосіб приготування желатини поданий при попередньому приписі. Рибу поставити в холодне місце.

На другий день подається як холодну закуску.

Риба в помідоровій підливі

4 фунти риби, найкраще коропа	4 великі помідори або 2 ложки помідорової пасти
2 цибулини	сіть
4 ложки олії (оливи)	
1 горнятко води	

Рибу почистити і перекроїти на дві частини вздовж хребта. Відтяти голову і хвіст. Вибрати хребет і великі кості. Перекроїти ще впоперек і посолити. Покришити цибулю. Покласти на сковороду рибу і цибулю, полляти олією і горнятком води, накрити і поставити, нехай тушкується на легкому вогні. Порушувати час від часу сковородою, і коли треба, підливати потрохи води. Тушкувати 25 хвилин на одну сторону, потім обернути уважно лопаткою на другу сторону і знов тушкувати 25 хвилин.

Коли вже м'яке, відставити, нехай прохолоне. Вибрати рибу на полумисок. Підливу перетерти через ситко, додати до неї переварені і перетерті помідори або помідорову пасту. Поставити нехай закипить і досмакувати, це значить посолити, коли потрібно, поцукрувати і додати трохи води. Коли прохолоне, залляти тим рибу на полумиску. Подається холодне.

ХОЛОДЦІ З М'ЯСА

Холодець із свинячих ніжок

2 свинячі ніжки	перець
6 горняток води	закришка (петрушка, салера, морква, цибуля)
1 фунт м'яса (телятина або свинина)	1-2 зубки часнику
1 ложечка солі	1 пачечка желатини

Свинячі ніжки порубати на частини. Покласти в ринку, залляти холодною водою, а коли закипить, відвар зараз злити. Залляти ніжки вдруге водою, додавши м'ясо, сіль, перець, закришку, часник. Вода повинна це прикрити. Поставити варити на легкому вогні около півтори години. Не доливати води. На кінець повинно бути стільки вивару, щоб накрив м'ясо. Готові кусники ніжок уложити в салатниці, прибрати зеленню і кружальцями вареної моркви. Вивар перецідити, додати розпушену в горнятку вивару желатину і залляти ним салатницю. нехай застигне.

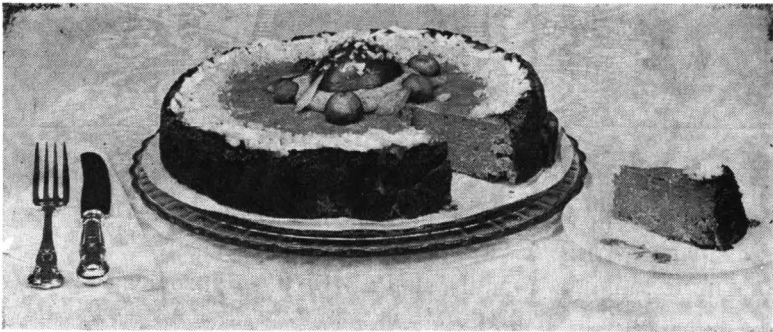
Подавати на другий день. До цього подати цитрину або оцет.

Холодець із індика, курки, каплуна

5-7 фунтів м'яса разом із костями	перець
8 горняток води	цибуля
закришка (петрушка, салера, морква)	2-3 зубки часнику
1½ ложечки солі	2 твердо зварені яйця
	1 пачечка желатини

М'ясо залляти водою, щоб його накрила. У половині варення додати закришку, сіль, перець, цибулю і 2-3 зубці часнику. Варити на легкому вогні (около 2½ години, залежно від якості м'яса). Коли вже зварене, вийняти м'ясо, відділити від костей, гарно покроїти, уложити на полумиску, прибрати вареними яйцями, морквою, зеленню і залляти процідженим виваром, в якому розпущено 1 пачку желатини. Надається до вжитку на другий день. До цього подати цитрину або оцет.

ПАШТЕТИ

Паштет, прибраний грибками. Довкруги обведений тертим білком і жовтком.

Паштет із мішаного м'яса

2 фунти телятини	3 сухі булки
2 фунти свинини, трохи товстої	4 яйця
1 фунт курячих груденок	½ фунта сала (солонини)
4 цибулі	1 ложка товщу
1 ложка солі	1 ложка тертих сухариків
спеції: перець, лавровий листок	кілька платків бекону
½ фунта телячої печінки	

М'ясо покроїти на кусники, додати січену цибулю, перець, сіль, лавровий листок, підляти трохи водою і тушкувати аж зм'якне (1 і пів год.). Прикінці додати ¼ фунта (половину) печінки, нехай трохи привариться. Коли вже все м'яке, змолоти 2-3 рази, додавши решту сирової печінки (¼ фунта) і три булки, намочені у воді й витиснені, без шкуринок. Це все разом ще раз змолоти, додати сирі яйця і добре вимісити. Можна додати накінець вареного, покрояного в кубики сала. Ринку добре вимастити товщом та висипати тертими сухариками, а дно вистелити беконом. Всунути до гарячої печі на 300-350 ступнів. Пекти около одну годину.

Паштет із дичини

4 фунти м'яса з дичини (заяць, серна, цап, дик)	½ фунта телячої печінки
сіль	3 сухі булки
3 ложки товщу	4 яйця
1 фунт товстої свинини	1 ложка солі
4 цибулі	перець
спеції: лавровий листок, кілька зерен перцю	½ фунта бекону
	¼ фунта сала (солонини)

М'ясо потовкти, покроїти на кусники, посолити і нехай постоїть 2 години. Тоді покласти на кухню тушкувати, додавши 3 ложки товщу і трохи води. Після 2 годин тушкування додати покроєну свинину, січену цибулю і спеції та тушкувати далі, підливаючи водою ще дві години (разом час тушкування — 4 години). Прикінці додати ¼ ф телячої печінки, нехай трохи привариться. Потім змолоти все з додатком ¼ ф сирової телячої печінки,

булок (намочених і витиснених із води, без шкуринки), яєць, солі і перцю до смаку. Все це добре вимісити. Ринку виложити беконом, вложити масу і пекти на 300-350 ст. одну годину. Можна до маси додати зварене сало, покращує в кістку.

ЗАКУСКИ З М'ЯСА

Теляча шинка маринована

1 чвертка телятини (15 фунтів)	три, 1 ложечка колендри, 2-3
$\frac{1}{4}$ фунта солі	лаврові листки, по кілька зерен
1 ложка цукру	звичайного й запашного
кілька зубків часнику	перцю
спеції: 1 ложечка товченої салі-	$\frac{1}{2}$ фунта бекону

Вибрати з шинки велику кістку, меншу залишити. Шинку натерти салітрою, цукром, колендрою і товченим часником із сіллю. Решта спецій заварити з водою і сіллю. Коли вистигне, залляти рідиною шинку, щоб накрила. Залишити на 6-8 днів, обертаючи і поливаючи маринадою щодва дні. Накінці вийняти, гарно обмити і на 4-5 годин намочити в холодній воді, щоб витягнути сіль. Потім вложити до посудини, обложивши беконом, залляти водою до половини і накрити покриткою. Пекти 3-4 години на 380 ст. (півтори години на один бік, а півтори на другий), поливаючи соком з-під шинки. Вибрати і подавати, як шинку.

Телятина наче риба

4-5 фунтів телятини	2 літри води
2 цибулі	закришка (морква, петрушка,
1 ложка олії (оливи)	салера, 3 цибулі)
$\frac{1}{2}$ ложечки солі	$\frac{1}{2}$ ложечки солі
трошки перцю	1 лавровий листок
1 суха булка без шкуринки	1 пачечка желатини
1 яйце	1 цитрина
4-5 фунтів телячих костей	

М'ясо змолоти, додати одну смажену цибулю й одну сиру, втерту на терці, солі й перцю до смаку, булочку

без шкуринки, намочену у воді і витиснену, одне яйце. Добре все вимісити, поділити на дві частини і виробити два валочки у формі риби. Обвинути у восковий папір і покласти до подовгуватої посудини.

Кості з закришкою варити півтори години з сіллю, перцем і лавровим листком. Процідженим кил'ячим відваром залляти м'ясо-рибу. Варити 30 хвилин на один бік (час рахувати від хвилини кипіння), обернути відповідною лопаткою і варити 30 хвилин на другий бік. Коли пристигне, зняти папір і виложити на полумисок. Гарно прибрати скибками цитрини, кружальцями вареної моркви і залляти відваром, в якому передтим розпустити пачечку желатини. (Пачечка желатини вистачає на літру юшки). Покласти в холодне місце, щоб стужавіло.

ЗАКУСКИ З СИРА

Сир із редьківцею

½ фунта фермерського сира
1 горнятко сметани
сіль
5-6 молодих цибулин разом із зеленим білом

5-6 червоних редьківцеь
трохи червоної меленої солодкої паприки
листки зеленої салати

Сир добре втерти зі сметаною і посолити. Цибулю дрібно покрити разом із зеленим білом. Редьківцю потерти на грубій терці. Це все добре вимішати, посолити, додати трошки спорошкованої солодкої паприки. Укладати на полумиску на листках зеленої салати, щоб можна було легко взяти.

Для прикраси можна на полумиску уложити довкруги червону редьківцю, викроєну як рожу.

В інших розділах цієї книжки знаходяться такі закуски:

Салата: Салата з кабачків
Салата з баклажанів
Салата з перцю (паприки)

ПЕЧИВО

Солоні пальчики з кмином

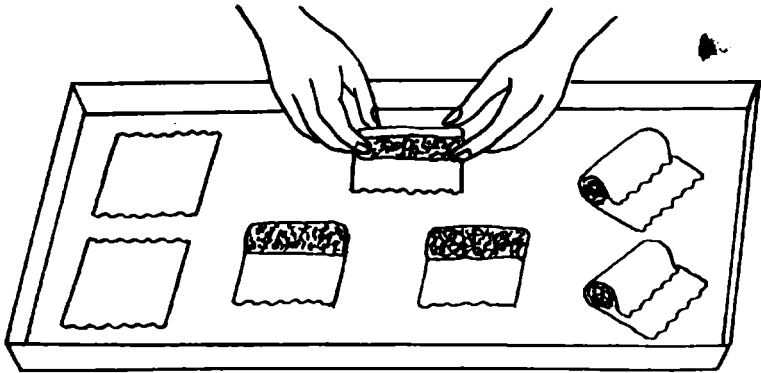
2 горнятка борошна (муки)	1 ложка цукру
½ горнятка масла	½ ложечки солі
1 ложка сметани	1 яйце
1½ унції дріжджів (2 кісточки)	1½ ложки кмину
3 жовтки	

Масло розтерти з борошном. Сметану розтерти з дріжджами, замісити борошно на стільниці, додаючи жовтки, сметану, цукор і сіль. Лишити на годину у кімнатній температурі, щоб піросло.

Тоді виложити на стільницю і виробити валочки завгрубшки вказівного пальця. Помастити розбитим яйцем і посипати кмином, вимішаним із сіллю. Укласти на вимашений лист (бляху) і всунути до вигрітої печі на 350 ст. на 15 - 20 хвилин.

ЗАКУСКИ ГАРЯЧІ

Пиріжки (паштетички)

ПІРІЖКИ (ПАШТЕТИКИ)

На прямокутниках з тіста накладати начинку з одного краю. Потім звивати тісто доволі тісно, щоб постали подовгуваті пиріжки.

З півлисткованого тіста з начинкою з мозку

ТІСТО:

1 горнятко масла	сік із пів цитрини
2¼ горнятка борошна (муки)	½ яйця
1 ложка сметани	¼ ложечки солі

Замісити тісто (гл. відділ ПЕЧИВО) і розкачати. Викроювати палянички завбільшки, як на вареники. Половину лишити цілими, а в половині викроїти в середині невелике кружальце. Всі три частини виложити на вимашений лист (бляху) і пекти в вигрійтій печі на 350 ст. 10 хвилин. Спечені переложити начинкою з мозку, а саме — цілі кружальця помастити тоненько начинкою, наложити на те кружальце з вирізаною серединою і наложити в дірку теплої начинки. Зверху прикрити маленьким кружальцем і подавати.

НАЧИНКА З МОЗКУ:

1 телячий мозок	1 цибуля
1 літра води	1 ложка товщу
1 ложка оцту	1 жовток
¼ ложечки солі	

Мозок зварити в содоній воді з оцтом (около пів год.). Тоді почистити з півки і жилок, посікти, додати дрібно посічену смажену цибулю і сирий жовток. Добре вимшати і посмажити 5 хвилин.

Дріжджеві з різними начинками

Складники і спосіб роботи гл. розділ ПЕЧИВО.

З розкачаного тіста викроювати прямокутні або круглі палянички і накладати начинкою. Звинути в пиріжок і складати на помашений лист (бляху), щоб підросли. Коли підростуть, помастити зверху розбитим яйцем. Всунути до вигрійтій печі на 350 ст. і пекти около 20 хвилин.

Н а ч и н к и

З М'ЯСА

1 ф мішаного тушкованого м'яса (пів телятини, пів свинини)	ложечка тертих сухариків
2 дрібно січені смажені цибулі	1 ложечка солі
1 яйце	перцю до смаку

Втушковане м'ясо двічі змолоти на м'ясорубці. Вимішати його зі смаженою цибулею, сирим яйцем і тертими сухариками, посолити й поперчити. Все добре вимісити. Коли пристигне, накладати на квадратики з тіста.

З СОЛОДКОЇ КАПУСТИ

1 середня головка капусти (2 ф)	трохи перцю
2 великі цибулини	3 ложки товщу
1 ложечка солі	2 твердо зварені яйця

Капусту зварити (ок. 15 хвилин), витиснути воду, змолоти або посікти в мисці. Вимішати зі смаженою цибулею, сіллю й перцем. Додати товщу і висмажити капусту (около пів год.), мішаючи, щоб не пригоріла. Накінець додати посічені яйця і вимішати. Коли пристигне, накладати на квадратики з тіста.

З СУШЕНИХ ГРИБІВ

6 шапочок сушених грибів	1 ложка вершків (сметанки)
1 велика цибулина	1 ложка вивару з грибів
1 ложка товщу	1 твердо зварене яйце
сіль і перець	1 сире яйце
1 ложка тертих сухариків	

Сушені гриби залляти холодною водою і варити одну годину (часом і довше), щоб зм'якли. Води треба доливати. Тоді гриби змолоти, додати січену смажену цибулю, посолити й поперчити. Okремо скропити вершками терті сухарики і розвести ложкою холодного вивару з грибів. Те все добре вимішати і додати одне сире, а друге зварене й посічене яйце. Знов вимішати і цю начинку накладати на квадратики з тіста.

Півкрихкі пиріжки

Складники і спосіб роботи гл. розділ ПЕЧИВО.

Дальше поступати, як у попередньому приписі. Час печення — 15 хвилин.

Крокети в налисниках

ТІСТО:

3 яйця	сіль
½ горнятка молока або води	¾ горнятка борошна (муки)
ДО ВИРОБУ:	
кусник сала (несолоної солонини)	1 яйце
2 ложки борошна	2 ложки тертих сухариків

Зладити тісто (гл. відділ СТРАВИ З БОРОШНА) і смажити на сковороді тоненькі налисники. Вважати, щоб не були великі. Коли вистигнуть, мастити начинкою і складати немов коверту. Обкачати в борошні, розбитому яйці і тертих сухариках і смажити на товщі з обох боків. До того найкраще годиться начинка з капусти або грибів.

РІЗНІ

Смажені сардинки

1 пачка сардинок без шкірки й костей	2 ложки олії (оливи)
1 велика цибуля	дрібка солі
	1 сире яйце

Сардинки дрібно вилками подушити. Цибулю посікти і всмажити на олії, додаючи трохи води, щоб зберігся ясний колір. Коли цибуля зм'якне, додати посічені сардинки, посолити і ще трохи смажити (3-5 хвилин). Тоді влити туди розбите яйце, скоро вимішати з сардинками і відставити з вогню.

Подається з хлібом або печеною картоплею.

Печінка теляча або куряча, смажена

$\frac{1}{2}$ фунта печінки
4 ложки молока
1 цибуля

1 ложка товщу
дрібна солі й перцю

Печінку покроїти у скибки (курячу цілу) і намочити в молоці на дві години. Цибулю посікти і підсмажити на товщі на ясний колір. Потім вкинути на неї печінку і ще трохи посмажити з цибулею, обертаючи. Коли вже не виходить кров, посолити, поперчити і подавати зі смаженою цибулею.

Валочки з решток м'яса

Залишки печеної яловичини,
телятини, курятини
2-3 цибулі
4 ложки товщу

дрібна солі й перцю
2 сирі яйця
ложечка тертих сухариків
1 ложка борошна (муки)

М'ясо змолоти на м'ясорубці, додати посічену і ясно всмажену цибулю, посолити й поперчити. Додати сирі яйця і терті сухарики, добре вимісити, зробити валочки, обкачати в борошні і смажити на гарячому товщі.

Подається з помідоровою підливою, як гарячу закуску до горілки.

Печериці начинювані і смажені

40 шапочок печериць
2 цибулі
5 ложок товщу
дрібна солі
2 яйця

2 ложечки тертих сухариків
(одна до начинки, а друга
до смаження)
1 ложка борошна (муки)

Половину шапочок вкинути на окріп і варити 20 хвилин, щоб зм'якли. Тоді уложити їх на стільничці, щоб простигли і не поломилися. Потім приготувати начинку, а саме — дрібно посікти другу частину печериць, додати січеної цибулі і смажити на товщі, мішаючи, аж зм'якнуть. Коли готове, додати дрібку солі до смаку, одне

яйце і ложечку тертих сухариків, щоб начинка трималася. Наповнити нею шапочки обварених печериць. Потім кожну з них обсипати борошном, намочити в розбитому яйці і в тертих сухариках. Класти на гарячий товщ і смажити з обох боків, як крокети.

подавати, як окрему закуску або прибрати тим печеню.

СТРАВИ

Бігос мисливський

3 фунти квасної капусти	1 ложка борошна (муки)
6 цибуль	1 ложечка солі
6-8 ложок товщу	спеції (лавровий листок і перець до смаку)
1 фунт телятини	
1 фунт свинини	1 фунт ковбаси

Капусту раз сполокати, додати покришену цибулю і 4-5 ложок товщу, підолляти води і тушкувати одну годину. Окремо покроїти телятину і свинину на кусники, посолити, розігріти в ринці товщ і тушкувати одну годину аж зм'якне, підливаючи потрохи водою. Тоді зладити ясну засмажку з ложки товщу і ложки борошна і заправити тим м'ясо. Додати спеції (лавровий листок, перець) і нехай разом покипить 15 хвилин. Вкінці вкинути ковбасу без шкірки, покраяну на кусники, щоб раз заварилось. Вимішати так приправлене м'ясо з готовою капустою.

подавати, як гарячу закуску з хлібом.

Флячки гарячі

3 фунти чистих флячків	перець)
2-3 фунти яловичини (волового м'яса з кісткою)	1 ложечка січеної зеленої петрушки
закришка (морква, петрушка, селера, цибуля)	1 ложка товщу
спеції (лавровий листок,	1 ложка борошна (муки)
	½ фунта сира - пармезану

Флячки покласти варити і по 5 хвилинах кипіння злити з них воду. Повторити це чотири рази. Окремо зва-

рити відвар із яловичини і заллати ним флячки. Додати закришку і варити на легкому вогні 2-3 години, аж флячки зм'якнуть. Підливати відваром, прикінці додати спеції (лавровий листок, перець). Флячки покроїти в пасочки, а закришку в кубики. Додати січеної зеленої петрушки. Накінець зробити ясну засмажку з ложки масла і ложки борошна, заправити тим флячки. Нехай усе разом покипить ще 20 хвилин. Можна додати трохи звареної яловичини, покраяної в пасочки. Викладаючи на полумисок, посипати зверху сиром-пармезаном.

В інших розділах цієї книжки знаходяться такі буфетові страви:

Риби: Риба тушкована

М'ясиво: Печена свиняча похребтина (полядвиця)
Свиняча поребринна смажена

2. Борщі і юшки

Українська традиція не признає обіду без юшки чи борщу. Навпаки, вона признає навіть юшку або борщ із його поживними якостями, як можливо одну страву на обід чи вечерю цілої родини.

Борщ чи юшка є — оскільки не попереджує їх закуска — першою стравою і їх добір і спосіб подання залежний від дальшого стравопису. При буфетовому прийнятті гарячий борщ може бути єдиною гарячою стравою серед холодних закусок.

З огляду на спосіб приправи ділимо юшки на:
чисті — незагущені приправою чи додатками
приправлені або **загущені** засмажкою або сметаною з додатком каш, затирок тощо.

Юшки чисті подаємо в чашках. Після варення їх проціджуємо, щоб виловити рештки шуму чи інших дрібних частинок. Якщо вони дуже товсті, то їх треба вихолодити, а товщі, що збереться на поверхні, зняти. Чисті юшки треба довго варити на легкому вогні, щоб усі смакові й поживні складники увійшли до вивару.

Залежно від вивару, на якому юшка є приладжена, ділимо їх на безм'ясні і м'ясні. Безм'ясні приладжені з городини, грибів, садовини або молока, а м'ясні з м'яса, костей і городини, а також риби.

Юшка отримує свою назву від головного складника, що надає їй смаку. В українському харчуванні велику роль відіграє борщ і тому подаємо кілька приписів на нього.

Борщів є чимала кількість в Україні, залежно від околиці, в якій він вариться. В головному це є юшка з кваскуватим смаком із городини, з перевагою буряка і капуста. Вона приладжена на виварі з м'яса, а в часі посту на грибах. Бувають також борщі, варені на смаку з риби. Улюбленим додатком є також вуджене м'ясо. Справжній

борщ повинен брати свій кваскуватий смак із квасу, приготованого передусім із буряків. В деяких околицях України квас приготують із жита.

Добір юшки залежить від стравопису. Коли дальші страви легкі, тоді підправлена юшка чи борщ добра, бо не тільки смакує, але й насичує. Коли ж дальші страви поживні, тоді чиста юшка чи борщ додасть апетиту, не насичуючи надмірно.

Буряковий квас

15 буряків середньої величини
5 літровий слай

кусник житнього хліба
6 горняток води

Буряки почистити, перекроїти на половинки або чвертки. Додати кусник разового хліба і вложити це все до слоя. Переварити воду та літеплюю залити буряки в слоїку. Обв'язати отвір прозорим рідким полотенцем та поставити в теплому, але не гарячому місці на 5-6 днів.

Таким квасом можна заквашувати борщ, але з ним повинен ще коротко покипіти, бо йнакше чути сирий квас у борщі. Готовий квас можна переховувати у холодильнику.

Коли бурякового квасу немає, тоді заквашуємо помідорами, цитриновим соком або оцтом.

Галицький борщ

5-6 великих буряків
1 фунт м'яса (яловичина або свинина)
6 горняток води
закришка (петрушка, морква, салера, цибуля)
сіль
перець

2-3 зубки часнику
¼ головки кучерявої капусти
1 зварений грибок
½ горнятка помідорового соку
квас (буряковий, цитриновий або оцет)
1 горнятко сметани

Буряки покроїти на половинки і варити годину аж зм'якнуть. Окремо приставити м'ясо з сіллю, перцем і часником, а за пів години додати до нього закришку. Наприкінці, коли м'ясо вже майже м'яке, вкунути капусту, що повинна кипіти 5 хвилин. Коли буряки готові, відці-

дити їх, а 2-3 потерти на грубій терці і вкинути до бурякового відвару, додаючи покраяний зварений грибок і пів покраяної вареної моркви. Влити проціджений відвар із м'яса і закришки, додати капусту, покраяну на частинки і кусник м'яса, покраяний у смужки. Влити помідоровий сік і трохи квасу. Можна досмакувати дрібкою цукру й солі. Поварити ще разом 5 хвилин. На кінці можна заправити сметаною або ясною засмажкою з масла й борошна.

Борщ весняний

В'язанка молодих бурячків із
листям
6 горняток води
1 фунт м'яса (яловичина або
свинина)
сіть
перець
2-3 зубки часнику

закришка (петрушка, морква,
салера, цибуля)
½ горнятка помідорового соку
квас (буряковий, цитриновий
сік або оцет)
1 горнятко сметани
зелений кріп

Бурячки почистити, покроїти з листям і заллати зимною водою. Варити пів години. Окремо приставити м'ясо з часником, сіллю й перцем до смаку. Коли повариться пів години, тоді додати закришку. Коли бурячки і м'ясо вже зварені, тоді процідити відвар із м'яса до бурячків і долляти помідоровий сік. Зварене м'ясо покроїти на кришеники і вкинути до борщу. Заквасити квасом, цитриновим соком або оцтом і з тим варити ще 5 хвилин. Заправити сметаною. На кінці додати трохи січеного зеленого кропу.

подавати з молодою картоплею, посищеною січеною зеленнюю.

Борщ у чашках чистий

5-6 буряків
1 фунт свинячої поребрини
або іншого м'яса
2 гриби
кусник капусти
3-4 зубки часнику
солі й перцю до смаку
лавровий листок

6 горняток води
закришка (петрушка, морква,
салера, цибуля)
½ горнятка помідорового соку
квас або цитриновий сік
цукор
1 ложка товщу
1 ложка борошна (муки)

Буряки почистити, покроїти на чвертки, додати м'ясо, часник, гриби, солі й перцю до смаку, лавровий листок і приставити, щоб варилось. Коли повариться пів години, вкинути закришку і варити далше. Коли вже м'ясо м'яке, тоді все перецідити, додати помідорового соку, квасу до смаку і трохи цукру. Заправити ясною засмажкою з товщу й борошна. Разом нехай ще покипить 5 хвилин.

Якщо борщ не червоний, тоді потерти на дрібній терці 2-3 сирі буряки і перецідити борщ через них. Повинен ще раз закипіти. Борщ дістане тоді гарний червоний колір.

Такий борщ подаємо в чашках на прийняттях, а теж на Великодні свята.

Свят-Вечірній борщ

5-6 буряків	квас (буряковий або
закришка (петрушка, морква,	цитриновий сік)
салера, цибуля)	1 ложка товщу
6 горняток води	1 ложка борошна (муки)
5-6 сушених грибів	сіть
½ горнятка помідорового соку	цукор

Буряки почистити і покроїти на чвертки. Додати закришку, залляти водою і варити аж буряки зм'якнуть. Окремо варити сушені грибки одну годину. Процідити відвар із буряків і закришки, влити до нього відвар із грибів, помідоровий сік і квас. Зладити засмажку з борошна й олії і заварити з борщем. Додати солі й цукру до смаку і ще раз заварити.

Вушка гл. Додатки до юшок.

ЮШКИ З М'ЯСА

Росіл (бульйон) з яловичини (волового м'яса)

2 і пів фунта м'яса з крихкою кісткою	салера, цибуля, пора, пів каллярепи, кусник кучерявої капусти)
6 горняток води	1 ложечка січеної зеленої петрушки
1 ложечка солі	
2 зернятка чорного перцю	
закришка (петрушка, морква,	

М'ясо і кості сполокати, залляти холодною водою, посолити і приставити варити з перцем. Коли вже м'ясо майже м'яке, додати закришку без кучерявої капусти і доварити. Вкінці докинути й капусту і поварити ще 10 хвилин. Перецідити й досолити до смаку. Зняти товщ і вкинути дрібної січеної петрушки.

Росіл подавати з локшиною, тертим або литим тістом, галушками або рижом.

Найкращий росіл із яловичини або курятини. Може бути також із мішаного м'яса.

Юшка з курячих подрібок із рижом

1 фунт подрібок (крильця, шлунки)
½ ложечки солі
перець
1 грибок
6 горняток води

закришка (петрушка, морква, салера, цибуля, кусник кучерявої капусти і каляреші)
1 горнятко сметани
1 ложечка борошна (муки)
2 горнятка вареного рижу

Подрібки залляти холодною водою з грибком, сіллю й перцем і варити около пів години. Тоді докинути закришку і варити аж зм'якнуть. Коли готове, перецідити. М'ясо і городину з відвару покроїти і вкинути до юшки. Заправити юшку сметаною, в якій розколочено трохи борошна. Нехай із тим покипить около 5 хвилин.

До того годиться сипко зварений риж, що його накладаємо до тарілок.

ЮШКИ З ГОРОДИНИ Й САДОВИНИ

Капусняк

2 фунти квашеної капусти
1 фунт свинини або іншого м'яса з кісткою
сінь
перець
лавровий листок

6 горняток води
закришка (петрушка, морква, салера, цибуля)
1 ложка товщу
1 ложка борошна (муки)

Капусту сполокати, залляти водою, щоб прикрила і варити одну годину. М'ясо покроїти на кусники, додати

солі, перцю, лавровий листок і приставити з водою. Коли повариться пів години, додати закришку. Варити даліше, аж м'ясо зм'якне. Тоді перецідити і до відвару вкинути капусту, покроєне на кусники м'ясо і моркву. Зладити засмажку з товщу й борошна і заправити тим капусняк.

Подавати до того картоплю, помашену вишкварками і посипану зеленою петрушкою.

Юшка з кваску

1 горнятко січеного кваску
1 ложка масла
4-5 горняток окропу
1 ложечка солі

1 горнятко сметани
½ ложечки борошна
1 горнятко вареного рижу

Квасок обмити й дрібно посікти. Розтопити ложку масла в сковороді і засмажити квасок. Тоді вкинути його до горшка, влити окропу й посолити. Нехай повариться на легкому вогні около пів години. Тоді заправити сметаною, в якій розколочено трохи борошна. Заправлену юшку ще поварити 5 хвилин. Виложити на тарілки сипко зварений риж і наливати в них юшку.

Юшка з квітної капусти

1 фунт м'яса з кісткою
½ ложечки солі
6 горняток води
1 квітна капуста

закришка (морква, петрушка,
салера, цибуля)
1 ложка масла
1 ложка борошна (муки)

М'ясо залляти водою, посолити і варити $\frac{3}{4}$ години. Тоді вкинути почищену закришку і варити даліше. Коли вже м'ясо м'яке, перецідити. Квітну капусту почистити і поділити на частинки. Спарити окропом, а потім варити у відварі з м'яса около 15 хвилин. Закришку з відвару покроїти і вкинути до юшки. Посолити до смаку. Зладити засмажку з масла й борошна й заправити тим юшку. Варити ще 5 хвилин. Можна додати м'ясо з відвару, по-краєне в дрібні кусники.

Цю юшку можна варити без м'яса. Тоді заправити її сметаною, в якій розколочено ложечку борошна. Додати ложку сипко звареного рижу.

Юшка з городини

2 морквини	6 горняток окропу
2 ложки зеленого горошку	2 картоплини
пів квітної капусти	1 ложка січеної зеленої
кусник кучерявої капусти	петрушки
1 цибуля	1 горнятко сметани
1 ложка масла	1 ложечка борошна
1 ложечка борошна (муки)	

Городину, окрім картоплі і січеної петрушки, покроїти на кубики, додати ложку масла, підолляти трошки водою і тушкувати, мішаючи, аж зм'якне. Коли вже готове, посипати зверху борошном і вимішати. До кип'ячої води вкинути тушковану городину, а також дві картоплини, покроєні на кубики та дрібно посічену петрушку. Нехай вариться, аж картопля буде готова. Можна заправити сметаною, в якій розколочено ложечку борошна.

Юшка шпарагова

2 фунти кісток з м'ясом	2-3 в'язки шпарагів
6 горняток води	трохи солі
закришка (петрушка, морква, салера, цибуля)	1 горнятко сметани або засмажка з масла й борошна (муки)

Кості з м'ясом залляти водою і варити пів години. Тоді додати закришку і варити, аж зм'якне. Перецідити. Шпараги покроїти в кубики, відкинувши грубші кінці та відділивши головки. Залляти шпараги водою, нехай раз закипить. Тоді відляти воду, а шпараги вкинути до відвару з м'яса і варити 10-13 хвилин, а головки шпарагів вкинути наприкінці. Коли зм'якнуть, посолити і заправити сметаною, в якій розколочено ложечку борошна, або засмажкою.

Подається зі звичайними або м'ясними галушками, до яких можна вжити м'ясо з відвару.

✓ Юшка картопляна звичайна

4-6 картоплини	6 горняток води
кусник кучерявої капусти	трохи січеної зеленої петрушки
закришка (петрушка, морква, салера, цибуля)	і кропу
½ ложечки солі	1 горнятко сметани
	1 ложечка борошна (муки)

Картоплю покроїти в кістку і зварити разом із закришкою й капустою. Посолити. Коли зм'якне, додати січеної зеленої петрушки і кропу та заправити сметаною, в якій розколочено ложечку борошна. Варити ще 5 хвилин. Цю юшку можна варити на відварі з м'яса або пісню. Подібно можна цю юшку заправити засмажкою з масла й борошна, на якій засмажено одну січену цибулю.

Юшка картопляна перетирана

4-5 картоплини	кілька зерен чорного перцю
закришка (петрушка, морква, салера, цибуля)	лавровий листок
½ ложечки солі	1 горнятко сметани
6 горняток води	1 ложечка борошна (муки)

Картоплю почистити, покроїти в кістку і зварити з закришкою. Посолити до смаку. Коли вже картопля готова, тоді вийняти з відвару закришку, а картоплю перетерти через ситко, поливаючи відваром. Закришку (моркву й петрушку) покроїти в кістку, додати кілька зерен перцю і кусник лаврового листка. Заправити сметаною, в якій розколочено трохи борошна. Варити ще 10 хвилин.

Юшка з кмину ✓

2 фунти телячих костей із м'ясом	½ ложечки солі
8 горняток води	2 ложки кмину
закришка (петрушка, морква, салера, цибуля)	1 ложка масла
	1 ложка борошна (муки)

Кості з м'ясом варити у воді пів години, а тоді посолити й додати почищену закришку. Коли м'ясо зм'якне,

перецідити. Окремо зварити у риначці кмин (около 15 хвилин) і перецідити. Злити відвар із костей і кмину разом. Вкинути туди покроєну закришку та м'ясо. Зладити засмажку з масла й борошна і заправити цим юшку. Варити ще 5 хвилин.

До цього зладити литі галушки або засмажені грінки з булки.

Юшка з ягід або різної садовини

2-3 фунти різних ягід чи садовини (вишні, черешні, малини, яблука, сливи)	1 горнятко молока
2 літри води	1 горнятко вершків (сметанки)
½ горнятка цукру	1 ложка картопляного борошна (муки)

Ягоди чи садовину помити, обчистити й покроїти. Залити водою і варити, аж зм'якне. Перетерти через ситко, додати цукру і заварити, щоб цукор розпустився. Заправити молоком вимішаним з вершками, в якому добре розколочено картопляне борошно. Цю заправу треба перецідити через ситко. Помішати і поварити ще 10 хвилин. Покласти в холодне місце. Можна додати цитринового соку до смаку, або вкинути кусник ванілі.

Юшку з ягід або садовини подавати холодноу в чашках, а до того солодке, сухе печиво або солодку булку. Можна її варити не тільки зі свіжих ягід чи садовини, але й із сушених або консервованих.

Юшка цитринова

1 горнятко сипко звареного рижу	6 горняток води
1 фунт м'яса з кісткою	½ ложечки солі
закришка (петрушка, морква, салера, цибуля)	1 цитрина
	1 горнятко сметани
	1 ложечка борошна (муки)

Приставити посолене м'ясо з водою, а за пів години вкинути закришку. Коли м'ясо м'яке, тоді перецідити відвар, додати соку з однієї цитрини і заварити (около 5

хвилини). Потім заправити сметаною, в якій розколючено трохи борошна. Покроїти м'ясо у смужки, а закришку (моркву, петрушку) в кубики і вкинути до юшки. На тарілки наложити трохи вареного рижу і залляти юшкою.

ЮШКИ З КАШ, БОРОШНА ТА МОЛОШНІ

Крупник

1 горнятко ячмінних крупів (перлових)	закришка (петрушка, морква, салера, цибуля)
6 горняток води	1 горнятко сметани
1 ложка масла	1 ложечка борошна (муки)
1 ложечка солі	січена зелена петрушка
4-5 сушених грибів	

Крупи сполокати холодною водою. Залляти водою, посолити, додати масла і поставити варити 2 год. на легкому вогні, аж крупи зм'якнуть і розклеяться. Доливати потрохи води, щоб не були густі. Окремо варити гриби з закришкою одну годину аж зм'якнуть. Коли все готове, тоді гриби перецідити, а вивар вляти до крупів. Досоли-ти до смаку. Шалочки з грибів посікти і вкинути до юшки. Заправити сметаною, в якій розколючено борошно. Поварити все разом около 5 хвилин. Накінці додати трохи січеної зеленої петрушки.

Цю юшку можна варити також на костях. Це значить — варити кості з грибами, а перецідивши, додати вивар до крупів.

Юшка - клей

1 горнятко перлових крупів	½ ложечки солі
6 горняток холодної води	1 ложка масла

Крупи залляти холодною водою і варити з маслом 2-3 години на легкому вогні. Часто мішати й доливати води в міру потреби. Коли вже крупи зварились і розклеїлись, перетерти їх через ситко і посолити до смаку. Можна додати ще свіжого масла і подати, як юшку. Це дієтична страва й коли хворому не вільно їсти товщу, тоді його не додавати до варення.

Перлові (ячмінні) крупи є троякі — грубі, середні і дрібні. Грубі крупи слід на кілька годин намочити в воді.

Молошна юшка з краківських крупів

$\frac{1}{2}$ горнятка краківських крупів	$\frac{1}{2}$ літри води
1 яйце	сіль
$\frac{1}{2}$ літри молока	

Крупи затерти яйцем і висушити, мішаючи в сковороді на легкому вогні. Коли вже трохи підсмажились, тоді всипати до кип'ячої води з молоком. Мішаючи, поварити ще 30-40 хвилин. Посолити, а можна теж поцукрувати до смаку. Подається, як молошну страву на обід або на вечерю.

Молошна юшка з литими галушками

Подібно ладиться ця юшка. Галушки (гл. ДОДАТКИ ДО ЮШОК) лити на кип'яче молоко з водою, щоб заварилось. Найкраще вживати до того горнятка з дзюбком і лити тонкою струєю. Варити около 5 хвилин.

Ю Ш К И З Р И Б

Юшка з риби

2-3 фунти свіжої риби (щупак, короп)	1 січена смажена цибуля
6 горняток води	1 ложечка тертих сухариків
закришка (петрушка, морква, салера, цибуля)	$\frac{1}{2}$ ложечки солі
1 яйце	дрібка перцю
	2 ложки борошна

Рибу з закришкою залляти холодною водою і варити пів години. Вважати, щоб риба не розварилась. Перецідити. Вибрати з риби кості, а м'ясо посікти на масу. Додати смажену цибулю, яйце і терті сухарики. Посолити і поперчити. З тієї маси зробити маленькі галушки (пульпети), викачати в борошні і кинути на кип'ячу юшку. Варити аж галушки спливуть на верх (ок. 20 хвилин).

ЮШКИ З ПИВА І ВИНА

Юшка з пива

3 жовтки

3 ложки цукру

1 літра пива

½ ліски ванілі

кілька кружалець цитрини

Жовтки втерти з цукром аж збілюють. Пиво влити до посудини, додати ванілі і поставити, щоб раз закипіло. Кип'ячим залляти втерті жовтки, вимішати, більше не варити і влити до чашок, в які покласти кружальця цитрини.

До того подається несолоні сухарики або бісквіти.

Юшка з вина

5 жовтків

5 ложок цукру

½ літри вина (легкого,
столового)

спеції: мусник цинамону,

2-3 гвоздики

½ літри перевареної води

Жовтки втерти з цукром аж збілюють. Заварити вино із спеціями і водою. Кип'яче вино (спеції вийняти) вливати до втертих жовтків і даліше втирати у мішалі аж згусне до такої степені, як на юшку потрібно.

Подавати в чашках на великі гостини з бісквітами, цвібаком або сухими тістечками.

Додатки до юшок

ДОДАТКИ ДО ЮШОК З БОРОШНА І КРУПІВ

Французькі галушки

а) З пшеничних крупів або борошна

1 ложка масла	солі до смаку
3 яйця	1 ложечка борошна (муки)
2 ложки пшеничних крупів (грисіку)	¼ ложечки цитринової шкірки

Втерти масло, додаючи жовтки і сіль. Досипати пшеничні крупи, борошно і цитринову шкірку. Все добре вимішати і лишити, нехай годину постоїть. Тоді вбити шум із білків, легко вимішати з тістом і ложечкою класти на кип'ячу юшку, найкраще у широкій ринці. Варити скело 15 хвилин. Спробувати, чи готові.

б) З борошна

1 ложка масла	1 горнятко борошна (муки)
3 яйця	солі до смаку

Втерти масло, додаючи жовтки і сіль. Дальше додавати потрохи борошна, втираючи, аж постане м'яке тісто. Вбити шум із білків і додавати поступенно, легко вимішати і класти ложечкою на кип'ячу юшку. Дальше поступати, як попередньо.

Грибок

а) З пшеничних крупів

2 яйця	солі до смаку
2 ложки масла	1 ложка пшеничних крупів

Утерти жовтки з однією ложкою масла, посолити, досипати крупів, вимішати і лишити, нехай постоїть пів години. Тоді вимішати з шумом із білків. Розігріти товщ у сковороді і влити туди гаряче тісто. Всунути до печі на 350 ст. на 10 хвилин. Коли зарум'яниться — грибок готовий. Покроїти на квадратики і подавати до юшок.

б) З борошна (муки)

2 яйця

2 ложки масла

солі до смаку

2 ложки борошна (муки)

Жовтки втерти з однією ложкою масла і сіллю. Потім, мішаючи, додавати борошно. Білки вбити на шум і легко вимішати з тістом. Розігріти масло на сковороді і на гаряче влити тісто. Всунути до печі на 350 ст. Коли зарум'яниться (приблизно 10 хвилини), перевернути на полумисок і покроїти на кубики.

Грінки з пшеничної булки

2 булки

1 ложка масла

Булки покроїти в кубики, покропити розтопленим маслом і засмажити на сковороді.

Подавати до прозорих або заправлених юшок.

Локшина (макарони)

½ горнятка борошна (муки)

1 яйце

солі до смаку

Замісити борошно з яйцем і сіллю без води. Розкачати тоненько. Лишити, нехай трохи просхне. Звинути і покроїти у тоненькі смужки. Вкинути на окріп і заварити. Коли готове — відцідити.

Терті галушки

1½ ложки борошна

1 яйце

солі до смаку

Замісити борошно з яйцем і сіллю на тверде тісто, потерти на грубій терці (терти в один бік) і підсушити. Коли підсохне, закинути на юшку або молоко і заварити.

Литі галушки

1 яйце

1 ложка борошна (муки)

солі до смаку

Яйце добре розбити, додаючи потрохи борошна і сіль. Що довше бити це тісто, то краще воно. Тісто повинно тягнутися тонкою струєю, тому слід його розробляти в горнятку з дзюбком. Коли юшка закипить у широкій посудині, лляти тісто згори струєю і легко мішати, щоб не збилося до купи. Зварене повинно нагадувати макарони.

ДОДАТКИ ДО ЮШОК ІЗ М'ЯСА І ГРИБІВ

а) Грибова начинка до вушок

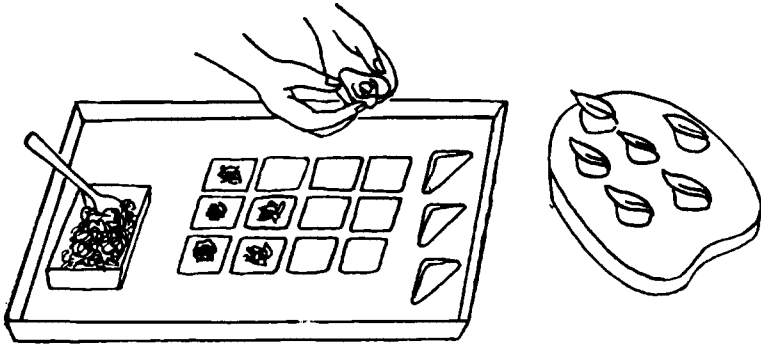
5-6 грибів (шапочки)
1 січена смажена цибуля

1 яйце
1 ложечка тертих сухариків

Тісто на вушка, гл. вареники.

Грибки зварити, відцідити і посікти або змолоти. Вимішати зі смаженою січеною цибулею, яйцем і тертими сухариками.

Тісто розкачати, покроїти в малі квадратики, накладати начинки і заліплювати. Щоб надати їм форму вушок, зліпити ще два ріжки до купи. Даліше поступати, як із варениками.

ВУШКА

На маленькі квадратики з тіста накладати начинку з грибів. Зліплювати їх неначе вареники, а потім два дальші кінці зліпити до купи.

б) М'ясна начинка до вушок

Замість грибів дати 3-4 ложки меленого, втушкованого м'яса. Даліше поступати, як із начинкою з грибів.

Галушки з м'яса (пульпети)

1 ложечка тертих сухариків	1 січена смажена цибуля
1 ложка вершків (сметанки)	1 яйце
½ фунта меленого м'яса (може бути курятина, яловичина, телятина, свинина)	сіль
	перець
	1 ложка борошна (муки)

Терті сухарики покропити вершками. Вимішати з меленим м'ясом і цибулею, додати яйце, сіль, перець і добре вимісити. Виробляти малі кульочки як лісковий оріх завбільшки. Викачати в борошні і кинути на кип'ячу юшку, щоб поварилося около 20 хвилин. М'ясо може бути варене або сире.

Галушки з грибів

Замість м'яса дати 4-5 грибів (шапочки), зварених і змелених. Спосіб роботи такий самий, як при галушках із м'яса.

Галушки з курячої печінки

2 яйця	сіль до смаку
1 ложка масла	1 ложка борошна (муки)
1 куряча печінка	

Жовтки втерти з маслом. Печінку посікти, додати до жовтків і терти разом. Посолити. Постепенно додавати борошна. Вбити шум із білків, легко вимішати з масою і класти ложечкою на кип'ячий росіл. Варити їх у широкій ринці около 10 хвилин.

3. М'ясиво

Головним складником, що його м'ясо доставляє людському організмові — це протеїни, білок та вітаміни групи Б. При тому білок у м'ясі є для людського організму легко стравний.

На відживну вартість м'яса вплив має спосіб годівлі тварин, призначуваних на заріз, а теж частина, з якої м'ясо походить, та спосіб його приготування.

М'ясо можна варити, пекти, смажити, тушкувати. Передусім треба пам'ятати про те, що якщо хочемо, щоб поживною була юшка чи вивар із м'яса, тоді мусимо класти м'ясо у холодну воду й варити на повільному вогні. Якщо хочемо всі поживні складники заховати в м'ясі, тоді кладемо м'ясо в окріп. Печене м'ясо задержує більше корисних складників, але ж дієтна віджива поручає варене, а не печене чи смажене м'ясо. В кожному разі м'ясо не повинно бути надто припечене, припалене чи присмажене. Новітня кухня поручає м'ясо печене без тощу, на рушті.

М'ясо є доброю поживою для всяких бактерій. Тому треба його дбайливо в холоді зберігати. Крім заморожування є ще домашні способи консервації м'яса в оцті, квасному молоці або заправі з олії й городини.

ЯЛОВИЧИНА (ВОЛОВЕ М'ЯСО)

Печеня з яловичини

2-3 ф яловичини (волового м'яса)	соку
сіть	1 цибуля
1 ложка оцту або цитринового	3 ложки товщу
	1 ложка борошна (муки)

М'ясо потовкти, посолити і покропити оцтом або соком із цитрини. Залишити на одну годину. На гарячому товщі обсмажити м'ясо з усіх боків, около 20 хвилин. Додати покраяну в кружальця цибулю і підолляти водою. Накрити, дати до печі і пекти 2 години при 350 ст. Обернути раз або двічі, поливаючи соком з-під печені. Коли замало соку, додати ще води. При кінці печення посипати м'ясо борошном. Як підсмажиться, полляти соком, замішати і заварити, щоб утворилася підлива. Тоді м'ясо вийняти, покроїти на скибки і уложити на полумиску. Підливу перетерти через ситко і полляти нею м'ясо. Подається з городиною і салатою.

Печеня з яловичини зі сметаною

Приладити печеню, як у попередньому приписі. Коли м'ясо вже м'яке, підолляти його сметаною, в якій розколочено ложечку борошна (муки). Нехай раз закипить. Вийняти печеню і покроїти на скибки. Підливу перетерти через ситко і полляти печеню на полумиску.

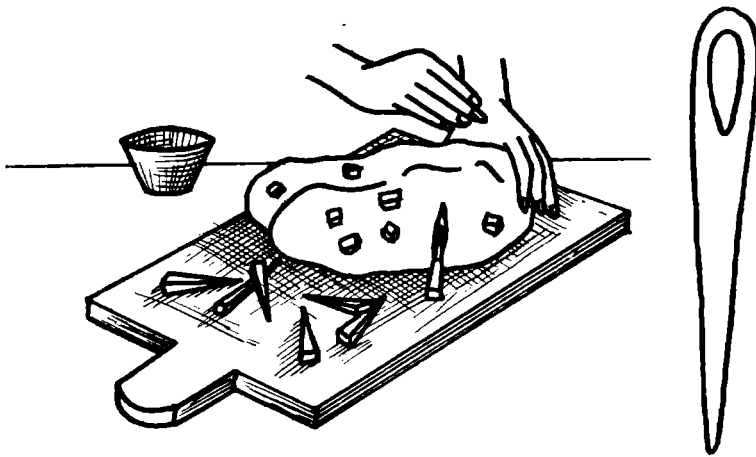
Дика печеня

3-4 фунти яловичини (волового м'яса)	кусник сала (солонини)
сіть	2 ложки товщу
маринада (1 горнятко води, 1 горнятко оцту, спеції)	2 цибулі, покраяні в кільця
	1 горнятко сметани
	1 ложечка борошна (муки)

М'ясо потовкти, посолити, полляти холодною маринадою і накрити. Лишити так на 24 години, але час від

часу м'ясо обертати. Потім вийняти і нашпигувати пасочками сала. На гарячій товщі обсмажити м'ясо з усіх боків, около 20 хвилин. Потім додати цибулю, підляти водою, накрити і пекти при 350 ст. 2 години. Поливати соком з-під печені, обернути раз або двічі. Коли вже м'ясо м'яке, підолляти його сметаною, в якій розколожено ложечку борошна. Нехай раз закипить. Вийняти печеню і покроїти на скибки. Підливу перетерти через ситко і полляти нею печеню на полумиску.

Подається з макаронами і бурячками.

ШПИГУВАННЯ ЛЕЧЕНІ

Печеню з яловичини (волового м'яса) приготувати до шпигування, проколюючи в м'ясі отвори на 2 інчі завглибшки. Окремо нарізати пасочки сала (солонини). Всувати їх у ті отвори, як далеко можна.

Печеня гусарська

3-4 фунти яловичини (волового м'яса)

сіль

1 ложка оцту

1 ложка масла

2 ложки товщу

1 ложечка борошна (муки)

НАЧИНКА:

2 цибулі

½ ложки олії (оливи)

1 ложка масла

2 ложки тертих сухариків

сіль

перець

М'ясо потовкти, посолити і покропити оцтом. Залишити на одну годину. Помастити зверху маслом і на гарячому товщі обсмажити з усіх боків. Тоді підолляти водою, накрити і всунути до печі на 350 ст. Пекти одну годину, обертаючи раз і поливаючи соком з-під м'яса. Потім вийняти на стільницю, понадрізувати скісно скибками і наложити тоненько начинки. Стулити докупи і покласти наново до ринки, щоб даліше пеклося одну годину на 350 ст. Поливати даліше соком з-під м'яса. Коли м'ясо готове, припорошити борошном. Засмажити, щоб утворилася підлива. М'ясо покроїти, уложити на полумиску і подати.

Подається з молодою картоплею, посипаною зеленою з петрушки і кропу та салатою з червоної капусти.

Н а ч и н к а : Всмажити на олії цибулю, втерти разом із маслом і тертими сухариками. Додати солі й перцю до смаку.

Штуфада

3-4 фунти яловичини (волового м'яса)	1 чарка горілки
сіть	2 ложки товщу
кусник сала (солонини)	1 цибуля, покраяна в кільця
½ горнятка столового вина	1 ложечка борошна (муки)

М'ясо потовкти, посолити і нашпигувати салом. Вимішати вино з горілкою і полляти тим м'ясо. Лишити на 20 хвилин. На гарячому товщі підсмажити м'ясо з усіх боків, около 20 хвилин. Додати цибулю і підолляти водою. Накрити, дати до печі і пекти 2 години при 350 ст. Обернути раз або двічі, поливаючи соком з-під печені. Якщо замало соку, додати ще води. Коли м'ясо вже м'яке, вийняти на стільницю і порізати на скибки. Підливу припорошити борошном, заварити її, а тоді перетерти через ситко. Виложити печеню на полумисок і полляти підливою.

Подається з м'ятою картоплею і свіжою капустою з яблуками.

Штуфада з сиром-пармезаном

Приладивши печеню, як у повищому приписі, посипати її вже на полумиску сиром-пармезаном.

подавати з макаронами або рижом.

Печеня з беконом

3-4 фунти яловичини (волового м'яса)	1 велика цибуля
сіль	½ фунта бекону або вудженого сала (солонини)
½ горнятка столового вина	2 ложки товщу

М'ясо потовкти, посолити і полляти вином. Лишити на одну годину. На гарячому товщі обсмажити м'ясо з усіх боків, около 20 хвилин. Тоді обложити його кільцями цибулі і беконом, підолляти водою, накрити і пекти 2 години при 350 ст. Обернути раз або двічі й поливати соком з-під печені. Коли вже м'ясо м'яке, вибрати на стільницю і покроїти на скибки. Підливу з цибулею перетерти через ситко і полляти тим печеню на полумиску.

подавати з різною городиною і м'ятою картоплею.

Печеня з похребтини (полядвиги) з сиром-пармезаном

3-4 фунти похребтини (полядвиги) з яловичини	2 ложки товщу
сіль	2 цибулі
2 ложки цитринового соку	1 ложечка борошна (муки)
1 кусник сала (солонини)	3 ложки тертого сира - пармезану

М'ясо потовкти, посолити, покропити цитриновим соком і лишити на пів години. Потім нашпигувати пасочками сала і на гарячому товщі обсмажити м'ясо з усіх боків, около 20 хвилин. Додати покращу в кружальця цибулю, підолляти водою і накрити. Пекти на 350 ст. півтори години, обертаючи раз або двічі і поливаючи соком з-під печені. Якщо замало соку, додати ще води. Коли вже м'ясо м'яке, вибрати на стільницю. Підливу припо-

рошити борошном, заварити і перетерти через ситко. Печеню покроїти на скибки, виложити назад до ринки, посипати тертим сиром-пармезаном і всунути на 10 хвилин до печі, щоб запеклось. Виложити м'ясо на полумиску і полляти підливою.

подавати з м'ятою картоплею і бурячками.

Печеня „Росбіф”

3-4 фунти яловичини (волового м'яса)	2 цибулі покрані в кружальця
сінь	1 ложечка борошна (муки)
2 ложки соку з цитрини	1 ложка гірчиці (муштарди)
2 ложки товщу	1 горнятко сметани

М'ясо потовкти, посолити, покропити цитриновим соком і залишити на пів години. На гарячій товщі обсмажити м'ясо з усіх боків, около 20 хвилин. Потім додати цибулю, підлити водою, накрити і пекти при 350 ст. 2 години. Поливати соком з-під печені, обертаючи раз або двічі. Підливу припорошити борошном і заварити. Вибрати печеню і покроїти в куски. Підливу перетерти через ситко, додати гірчицю, розтерти зі сметаною і заварити на плиті. Печеню виложити на полумисок і полляти підливою.

подавати з городинною і м'ятою картоплею.

Січена печеня

2 сухі булки	сінь
2 цибулі	кусник зеленого перцю (паприки)
3 ложки товщу	1 ложечка січеної зеленої петрушки
2 фунти меленої яловичини (волового м'яса)	1 ложечка січеного кропу
1 фунт меленої свинини	2 ложки борошна (муки)
2 яйця	1 горнятко сметани
перець	

Булки намочити в воді, витиснути й обібрати зі шкірки. Покришити цибулі й всмажити на ложці товщу. Вимішати з меленим м'ясом, додаючи яйця. Посолити й

поперчити до смаку, додати зеленого перцю, покрайного в кісточку, і зелень кропу й петрушки. Все добре вимісити і виробити з того два валки. Обкачавши їх у борошні, обсмажити на гарячому товщі з усіх боків. Тоді підолляти водою, накрити і пекти одну годину на 350 ст., підливаючи соком з-під печені, а коли треба, то й водою. Окремо розбити сметану з ложечкою борошна, полляти тим печеню, нехай раз закипить. Вибрати печеню на полумисок, покроїти на скибки і полляти підливою.

Подавати з городиною, зеленою салатою й картоплею.

Бітки з яйцем і цибулею

1½ фунта похребтини (поляд-
виці) або 6 бітків
сінь
1 ложка борошна (муки)

4 цибулі
4 ложки товщу
6 яєць
січень зелена петрушка

Кожен біток потовкти, посолити і трошки борошном припорошити. Осібно всмажити на ложці товщу цибулю, покрайну в кружальця. Розігріти сильно в широкій сковороді товщ і всмажити на ньому скоро м'ясо з обох сторін (около 15 хвилин). Укладати бітки на полумиску, а зверху на кожен класти смажене яйце. Довкруги обложити смаженою цибулею, а зверху притрусити січеною зеленою петрушкою. Подавати зараз, бо коли довше стоять, стверднуть.

Подавати з городиною, картоплею і помідоровою гірчицею (кечапом).

Бітки з курячою печінкою

Всі складники, як у попередньому приписі з додатком:

6 курячих печінок
3 ложок смажених грінок із

булки або 8 підсмажених
скибок із булки

Поступ роботи такий самий. Окремо обсмажити на обидва боки курячу печінку. Всмажені бітки укладати

кожен зосібна на грінки, на них наложити трохи смаженої цибулі, а зверху покласти курячу печінку. Це все притрусити зеленню петрушки.

подавати з молодою картоплею і салатою.

Гуляш

2 ф яловичини (волового м'яса)
сінь, перець
2 ложки товщ

малий лавровий листок
3 цибулі
1 ложка борошна (муки)

М'ясо покроїти на кусники, потовкти, посолити й поперчити до смаку. Вкинути на гарячий товщ, а коли обсмажиться з усіх боків, тоді додати січеної цибулі, лавровий листок, і підолляти водою так, щоб прикрила. Тушкувати на легкому вогні около півтори години. Вважати, щоб сік із-під м'яса не википів, отже підливати потрохи води. Коли хто любить, може додати для смаку і запаху один сушений гриб. Коли вже м'ясо м'яке, тоді припорошити його борошном і раз заварити.

подавати з гречаною кашею, картоплею, городиною і квашеним огірком.

Гуляш із городиною

2 фунти яловичини
сінь, перець
2 ложки товщ

городина — морква, горошок,
калярепа, петрушка, цибуля,
2 помідори

М'ясо покроїти на кусники і потовкти, щоб розпластилось. Посолити, поперчити й обсмажити на гарячому товщі з усіх боків. Тоді підолляти водою (щоб прикрила) і тушкувати 30 хвилин. Городину і цибулю (без помідорів) покроїти в кістку і вкинути до м'яса. Підолляти води або юшки і тушкувати аж зм'якне. Почистити помідори від шкірки, покроїти на скибки, всмажити на товщі і накінці вляти його до м'яса. Все гарно вимішати і виложити на полумисок.

подавати з м'ятою картоплею і свіжою салатою.

Січеники

2 сухі булки	1 сире яйце
2 цибулі	2 зубки часнику
3 ложки товщу	сіль
2 Ф меленої яловичини (волового м'яса), може бути мішане зі свининою	перець
	2 ложки тертих сухариків

Булки намочити в холодній воді, витиснути, почистити зі шкуринки. Цибулю дрібно покришити і всмажити в ложці товщу. Все це добре вимішати з м'ясом, додаючи сире яйце. Посолити й поперчити до смаку, додати втертого часнику і добре вимісити. Формувати січеники, обкачати в тертих сухариках і смажити з обох боків на гарячій товщі, аж будуть рум'яні. Коли хто не любить часнику, обходиться без нього.

подавати з м'ятою картоплею, городиною і салатою.

Зрази

2 сухі булки	1 яйце
3 ложки товщу	сіль, перець
2 фунти яловичини (може бути мішана зі свининою)	2 ложки борошна (муки)
	2 цибулі

Поступ роботи, як у попередньому приписі. Коли м'ясо вже вимішане, формувати подовгуваті січеники, обкачати в борошні і посмажити з усіх боків на гарячій товщі. Зложити до ринки. Всмажити дрібно покришену цибулю і на тому зладити засмажку з борошна. Розвести водою або виваром і залляти тим зрази в ринці. Поставити на кухню, щоб покипіло 10 хвилин.

подавати з гречаною або краківською кашею, затираною яйцем і випеченою. До того помідорова салата, зелені огірки, фасоля у квасній підливі.

Лизень (воловий язик)

1 лизень	трохи бекону
спеції: лавровий листок, перець чорний і запашний	1 ложка товщу
сіль	городина (морква, горошок, петрушка, салера)

Лизень варити зі спеціями, а коли зм'якне, почистити зі шкірки. Посолити, цілого обложити беконом, пришпильюючи бекон зубочистками. Покласти лизень на гарячий товщ, додати городину, підолляти водою і тушкувати пів години. Коли городина зм'якне, вийняти лизень, відкинути з нього бекон і покроїти на скибки. Покласти на полумисок і обложити городиною.

Подавати з татарською підливою.

Маринований лизень

Лизень треба намаринувати, себто залляти холодною маринадою з солі (2-3 ложки), звичайного і запашного перцю (по кілька зерен) і лаврового листка. У маринаді держати 5-6 днів, обертаючи його щодня. Дальший спосіб приладжування, як у попередньому приписі.

ТЕЛЯТИНА

Печеня з телятини

2-3 фунти телятини

сіль

1 ложка цитринового соку

1 ложка масла

2 ложки товщу

1 цибуля

1 ложечка борошна (муки)

М'ясо потовкти, посолити і покропити цитриновим соком. Залишити на пів години. Помастити зверху маслом і обсмажити на гарячому товщі з усіх боків. Додати покраяну в кружальця цибулю, і підолляти водою. Накрити, всунути до печі на 350 ст. і пекти півтори години. Обернути раз або двічі, поливаючи соком з-під печені, а коли треба, то й водою. Коли м'ясо вже готове, тоді вибрати на стільницю і покроїти на скибки. Підливу припорошити борошном, заварити, перетерти через ситко і полляти тим печеню на полумиску.

Подавати з зеленою салатою і молодою картоплею.

Печеня з телятини (нирківка)

3-4 фунти телятини з ниркою	1 горнятко сметани
1 ложечка солі	1 ложка борошна (муки)
2 цибулі	3 ложки масла
перець	

Приготовити і пекти як у попередньому приписі. Коли м'ясо готове, вибрати, а до соку додати сметану, розколючену з борошном. Нехай завариться 5 хвилин. Полляти м'ясо.

Подавати із сипко звареним рижом, зеленою салатою, або салатою з городини.

Теляча печеня в підливі

Приготовляється як попередні. Окремо приготувати підливу:

Підлива з гірчиці (муштарди)

1 горнятко сметани	1 ложка борошна (муки)
1 ложка цитринового соку	½ ложечки гірчиці (муштарди)
1 ложечка цукру	

Всі складники добре вимішати і додати до соку з м'яса. Коли м'ясо вже готове, нехай завариться 5 хвилин, а тоді процідити через ситко й полляти печеню на полумиску.

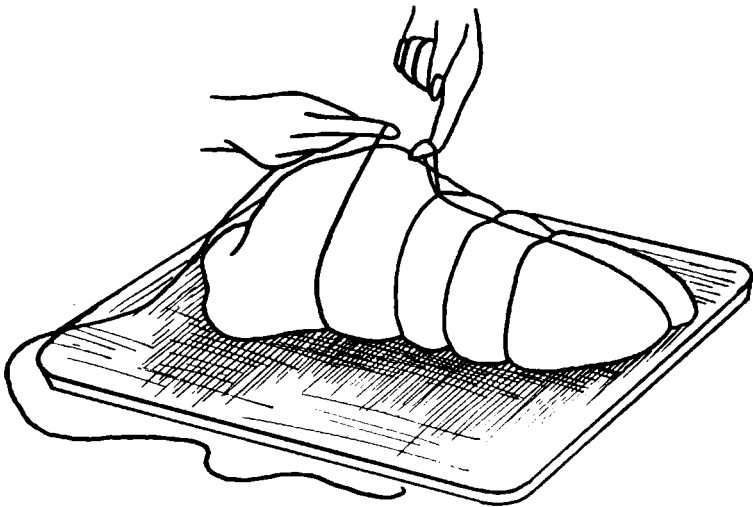
Подавати з галушками, рижом і городиною. Можна в цей спосіб зладити із підливами: помідоровою, грибовою, кроповою.

Завиванець із телятини

3-4 ф телятини на печеню	1 яйце
1 ложечка солі	1 січена смажена цибуля
1 ложка соку з цитрини	1 ложечка січеного кропу
2 курячі грудинки	1 ложечка січеної зеленої
сінь	петрушки
перець	2 ложки масла
1 ложка тертих сухариків	2 ложки товщу
1 ложка вершків (сметанки)	1 ложка борошна (муки)

М'ясо сильно потовкти, щоб розпласталось. Посолити, покропити соком із цитрини і лишити, нехай полежить пів години. М'ясо з курячих грудинок змолоти, додати солі й перцю до смаку, тертих сухариків, покроплених вершками, яйце і все добре вимішати. Додати цибулю, петрушку і кріп. Начинку наложити на пласт телятини, звинути й обв'язати. Помастити маслом (1 ложка) і покласти на гарячий товщ на 350 ст. Підолляти 4 ложки води, накрити і пекти около 2 год., поливаючи соком з-під печені. Раз обернути. Пробувати вилкою, а коли м'яке — вийняти. Коли пристигне, зняти зав'язку і покроїти. Зладити засмажку з масла й борошна, розвесити соком з-під печені, посолити і залляти тим печеню.

подавати гарячу з городиною і картоплею або холодною з картопляною салатою.

ЗАВИВАНЕЦЬ ІЗ ТЕЛЯТИНИ

Завиванець має форму валка, що його треба перев'язати. До того служить нам білий шнурок. Обвивати спершу впоперек у рівних відступах, а потім перетягнути шнурок вздовж, затягаючи його через кожен поперечку.

Теляча грудинка з начинкою

3-4 фунти телячої грудинки	1 ложечка січеної зеленої
сіль	петрушки
2 ложки масла	перець
4 яйця	1 ложка масла
2 курячі печінки	2 ложки товщу
4 ложки тертих сухариків	1 велика цибуля
2 ложки вершків (сметанки)	

М'ясо посолити і надірвати плівку між реберцями і м'ясом, щоб постав отвір. Розтерти 2 ложки масла з жовтками і печінкою, додати сухарики, покроплені вершками та петрушкою. Вимішати, а накінець додати шум із білків, вимішати, посолити й поперчити. Начинкою виповнити телятину через отвір. Помастити маслом і покласти на гарячий товщ. Цибулю покроїти на чотири частини і покласти чвертку в кожен бік посудини. Накрити і пекти на 350 ст. ок. 2 години, обертаючи та поливаючи соком з-під печені. Коли м'ясо м'яке (спробувати вилкою) - вийняти. Підливу з цибулею перетерти через ситко і полляти тим печеню.

Подавати з молодого картоплею і зеленою або огірковою салатою.

Січена печеня з мішаного м'яса

1 яйце	1 смажена січена цибуля
1 ложка масла	1 ложечка січеної зеленої
2 ложки тертих сухариків	петрушки
1 ложка вершків (сметанки)	2 ложки борошна (муки)
1 ф меленої телятини	2 ложки товщу
1 ф меленої свинини	1 ложка масла
сіль, перець	1 ложка борошна (муки)

Втерти масло з яйцем, вимішати з сухариками, що покроплені вершками, і добре вимішати з меленим м'ясом, сіллю і перцем, додаючи цибулю і ложечку січеної зеленої петрушки. Добре вимісити, виробити валок, обкачати в борошні і покласти на гарячий товщ. Всунути до печі на 350 ст., накрити покришкою і пекти одну годину. Під час того раз обернути. Поливати соком з-під печені, а

коли треба, то й водою. Накінці зладити засмажку з масла й борошна. Коли м'ясо готове, вибрати і покроїти на скибки. Підливу заправити засмажкою і полляти нею печеню на полумиску.

подавати з м'ятою картоплею, городиною чи салатом з помідорів або огірків.

Потравка з телятини

3-4 фунти телятини-нирківки
(може бути без нирки)
1 ложечка солі
спеції: кілька зерен чорного і білого перцю, кусник лаврового листка

2 січені цибулі
1 ложка масла
1 ложка борошна (муки) або
1 горнятко сметани й 1 ложечка борошна (муки)

М'ясо покроїти на кусники, посолити, дати до посудини разом із цибулею і спеціями, залляти водою так, щоб прикрила, і варити аж зм'якне. Вийняти обережно більші кістки, щоб не покришити м'яса. Зладити засмажку з масла й борошна, розвести виваром із м'яса і залляти тим м'ясо, нехай раз закипить. Підлива повинна бути густа. Коли хто не хоче засмажки, може заправити сметаною, розбитою з борошном.

подавати з сипко звареним рижом або дрібною гречаною кашею.

Потравка теляча з грибами

3-4 фунти м'яса-грудинки
(передня частина)
закришка (петрушка, морква, салера, цибуля)
4-5 шапочок грибів, сушених або свіжих

сіль
1 ложка масла
1 ложка борошна (муки)
1 ложечка січеної зеленої петрушки і кропу

М'ясо покроїти на кусники і приставити з грибами і з закришкою, посолити. Води налляти так, щоб прикрила. Варити на легкому вогні (около півтори години) аж м'ясо зм'якне. Перецідити. Гриби і закришку покроїти. Зладити засмажку з масла й борошна, розвести виваром із м'яса і вимішати все з м'ясом, грибами і закришкою.

Поварити ще 10 хвилин. Накінець дати зелену петрушку і кріп.

До цього годиться зелена або огіркова салата, французькі галушки або книдлі з булки.

Паприкар телячий із рижом

3 фунти телятини-нирківки	1 горнятко сметани
сіть	1 ложечка борошна
закришка (петрушка, морква, салера, цибуля)	½ ложечки червоної солодкої паприки
1 ложка масла	

М'ясо покроїти на кусники, посолити. Приставити в ринці з закришкою, ложкою масла, заливши водою так, щоб прикрила. Тушкувати на легкому вогні півтори години. Коли м'ясо зм'якне, перецідити. Закришку покроїти. Сметану рзколотити з борошном, додати паприку, розвести виваром із м'яса і залляти тим м'ясо. Поварити ще 10 хвилин.

Подавати з рижом, кашею або молодою картоплею.

Телячі котлети

6 телячих котлет із похребтини (полядвиці)	2 яйця
сіть	2 ложки тертих сухариків
2 ложки борошна (муки)	4 ложки товщу

М'ясо потовкти, посолити. Обкачати в борошні, замочити в розбитих яйцях і тертих сухариках. Класти на гарячий товщ, смажити на дві сторони, аж буде рум'яне (по 10 хвилин на кожну сторону). Складати до ринки, накрити, всунути до гарячої на 350 ст. печі на 5 хвилин. Уложити на полумиску, обложити вареною городиною, квітною капустою, морквою, горошком і картоплею.

Подавати зі свіжою, огірковою або помідоровою салатою.

Віденський шницель

Спосіб приладження віденського шницля такий са-

мий, як попередньо, з тією різницею, що не вживається борошна, а обкачується відразу в яйці і сухариках. Смажені шницлі складати на полумисок і відразу подавати. Скорупка повинна бути хрупка.

Телячі битки

2 фунти телятини (6 кусників)
сіль, перець
1 ложка борошна (муки)
2 ложки товщу
2 цибулі покроєні в кружальця

і присмажені на ясний колір
5-6 саджених яєць
1 ложка січеної зеленої
петрушки

М'ясо добре потовкти, щоб розпласталось. Посолити, поперчити, обкачати в борошні. Смажити битки на товщі з обох боків, аж зарум'яняться і зм'якнуть (приблизно 15 хвилин). Укладати на полумисок смажені битки, на кожен трохи присмаженої цибулі і смажене яйце, притрусити петрушкою. Подавати зараз же з вогню, щоб не ствердли.

До того годиться огіркова салата, картопля, помідорова гірчиця (кечап).

Крученики з рижом

6 телячих битків без кістки
сіль
½ горнятка рижу
¼ ф бекона
1 цибуля

перець
1 горнятко бульйону
2 ложки товщу
½ ф шинки

М'ясо потовкти, посолити. Зварити сипко риж і вимішати з дрібнокраєною шинкою і беконом та січеною смаженою цибулею. Трохи поперчити. Накладати цю начинку на м'ясо, звинути кожен крученик і зіп'яти круглою зубочисткою. Класти до посудини на гарячий товщ й обсмажити з усіх боків. Тоді заллати виваром із м'яса або водою, щоб прикрила, і всунути до печі на 350 ст. на півтори години. Підливати соком з-під кручеників, а коли треба, то й водою. Коли м'ясо м'яке, подавати з помідоровою підливою, городиною і картоплею.

Січеники з телятини

2 ф меленої телятини	петрушки
1 суха булка	сіль
2 цибулі січені, смажені	перець
2 яйця	3-4 ложки тертих сухариків
1 ложечка січеної зеленої	3-4 ложки товщу

Суху булку намочити у воді, витиснути, обібрати шкірку. Додати до м'яса смажену цибулю, булку, сирі яйця і петрушку, сіль, перець. Добре вимісити. Формувати січеники, обкачати у сухариках і смажити на гарячому товщі з обох боків, щоб були рум'яні (по 10 хвилин на одну сторону). Складати до ринки, накрити і всунути до печі на 350 ст. на 5 хвилин.

Подавати зі салатою, городиною, картоплею.

Гуляш із телячого подробу

2 телячі нирки	1 лавровий листок
2 телячі серця	1 ложка борошна (муки)
2 цибулі, покроєні в кружальця	1 ложка товщу
1 ложка товщу	сіль, перець

Нирки залляти холодною водою, заварити і воду вилляти. М'ясо покроїти в кубики, посолити. Кружальця цибулі всмажити на гарячому товщі, вкинути туди м'ясо, обсмажити, підолляти водою, вкинувши лавровий листок і тушкувати ще півтори години. Коли м'ясо зм'якне, зладити засмажку з товщу і борошна, розвести виваром, залляти тим м'ясо і поварити ще около 20 хвилин.

Подавати з кашею, картоплею та квашеними огірками

Телячі ніжки смажені

2 почишені телячі ніжки	сіль
закришка (петрушка, морква, салера, цибуля)	2 ложки борошна (муки)
спеції: кусник лаврового листка, кілька зерен перцю	2-3 яйця
	4 ложки товщу

Ніжки порубати впоперек на кусні і варити в солоній воді з городиною і спеціями. Коли вже м'які, розрізати вздовж, вибрати кістку, обкачати в борошні, потім у розбитих яйцях і знов у борошні та смажити на гарячому товщі, аж будуть рум'яні.

Подавати з хлібом.

Теляча печінка смажена

2 фунти печінки (8 кусників)
1 горнятко молока
2 ложки борошна (муки)
2 розбиті яйця

2 ложки тертих сухариків
3-4 ложки товщу
сіль

Печінку покроїти на кусники, як котлети. Зняти шкуринку і намочити в молоці на одну годину. Обкачати в борошні, трохи посолити, намочити в яйцях, а потім обкачати в тертих сухариках. Смажити коротко на гарячому товщі на обидві сторони. Посолити вже готове.

СВИНИНА

Окіст (шинка вуджена)

1 задня шинка (окіст) без костей, 8-9 фунтів
спеції: кілька зерен запашного

і звичайного перцю, лавровий листок, кілька зубців часнику

Варення шинки :

Окіст обмити і намочити у воді кімнатної температури. Лишити на 12 годин. Потім воду злити і заллати свіжою, щоб прикрила. Варити 3-4 години і лишити, нехай простигне у відварі.

Печення шинки :

Поступ роботи на початку такий, як у попередньому випадку. Вложити шинку до посудини з покриттям. Підллати водою до половини, додавши спеції і кілька зубців часнику. Всунути до печі на 350 ст. Пекти на одну сторону 2 години, а потім обернути і стільки ж пекти на другу

сторону. Лишити, нехай простигне у підливі. Можна скомбінувати обидва способи. Поваривши шинку півтори години, всунути її до печі на 350 ст. (гл. вище) і пекти годину на одну, а годину на другу сторону.

Приправлена шинка :

При купні готово звареної шинки (ready to eat) треба її пекти у закритій посудині пів години на одну, а пів години на другу сторону, підливши водсю до половини.

Печеня зі свинини

3-4 ф свинини
сік із цитрини
сіль

1 ложка товщу
2 цибулі

М'ясо потовкти, посолити, покропити цитриною, або оцтом і лишити на ½ години. На гарячому товщі обсмажити з обох сторін впродовж 20 хвилин. Тоді прикрити і всунути до печі на 380 ст. Пекти около 1½ години, обертаючи раз, або двічі і поливаючи часто соком з-під печені. Наприкінці вкинути цибулю, покраяну в кільця і ще трохи пекти, аж цибуля зм'якне. Коли вже м'ясо м'яке, вийняти печеню і покроїти у скибки. Підливу перетерти через ситко і полляти тим печеню.

Подавати з вареною капустою, м'ятою картоплею, горохом.

Печеня зі свинини з начинкою

3-4 фунти м'яса з окосту
(шинки)
сіль
1 суха булка без шкуринки
1 пачка сардинок без шкірки
3 цибулі

1 яйце
кілька напарців
мушкатний оріх
перець
1 ложка товщу

М'ясо добре потовкти, щоб розпласталось і посолити. Для начинки намочити булку у воді й витиснути, і вимішати з сардинками, однією січеною смаженою ци-

булею, яйцем, капарцями і дрібною мушкатного горіха. Посолити і поперчити і все добре вимісити. Тоді наложити пачинку на м'ясо, звинуги його у валок і обв'язати. Розігріти у посудині товщ і обсмажити м'ясо у печі впродовж 20 хвилин з усіх боків. Потім пекти півтори години на 350 ст., обертаючи раз або двічі і поливаючи соком з-під печені з додатком трохи води. Прикінці додати 2 цибулі, покраяні в кільця. Коли м'ясо вже м'яке, вийняти на стільничку, покроїти в скибки і виложити на полумисок. Поляяти підливою з-під печені.

подавати з рижом або французькими галушками та помідоровою підливою або огірковою салатою.

Печена свиняча похребтина (полядвиця)

3-4 ф похреbtини (полядвиці)
сіль
1 ложка товщу

1 цибуля
кмин
1 ложка борошна

М'ясо посолити. Розігріти товщ у посудині й обсмажити м'ясо впродовж 20 хвилин у печі на 400 ст. з усіх боків. Додати цибулю, покраяну на чвертки і посипати м'ясо кмином. Трохи підолляти водою, накрити, пекти на 350 ст. півтори години, обертаючи раз або двічі і поливаючи часто соком з-під печені або водою. Коли вже м'ясо м'яке — вийняти на стільничку. Сік із-під печені посипати борошном, розтерти і заварити. Потім перетерти через ситко, щоб цибуля розпустилася. Покроїти печеню в скибки, виложити на полумисок і поляяти підливою.

подавати з капустою, картоплею, маринованими грибами, огірками.

Котлети в сухариках

6 котлетів
сіль
2 ложки борошна (муки)

2 розбиті яйця
2 ложки тертих сухариків
2 ложки товщу

М'ясо посолити, потовкти. Обкачати в борошні, на-

мочити в розбитих яйцях і тертих сухариках. Розігріти на сковороді товщ і смажити котлети з обох боків, аж зарум'яняться (около 15 хвилин). Складати до ринки і всунути до печі на 350 ст. на 10 хвилин.

Подавати з городиною, капустою, картоплею.

Котлети зі свинини в тісті

6 котлетів з окосту (задньої шинки) або похребтини (полядвизи)
сіть
3 яйця

4 ложки вершків (сметанки)
2 ложки борошна (муки)
½ ложечки солі
3 ложки товщу

М'ясо потовкти і посолити. Зладити налисникове тісто з борошна, яєць і вершків, намочуючи в ньому котлети. Смажити на добре розігрітому товщі на обидві сторони, аж будуть рум'яні (около 30 хвилин). Виложити на полумисок і скоро подавати (не повинні довго стояти).

Подавати з картоплею, городиною або салатою.

Битки тушковані

6 битків
сіть
2 ложки борошна (муки)
2 ложки товщу
2 цибулі

1 лавровий листок
перець
1 горнятко води або вивару з м'яса

М'ясо потовкти і посолити. Обкачати в борошні і смажити на добре розігрітому товщі з обох боків, щоб зарум'янилось. Цибулю покроїти в кружальця. Посмажені битки зложити до ринки, перекладаючи їх цибулею. Додати лавровий листок і перець, підолжати водою або виваром із м'яса і тушкувати півтори год. в печі на 350 ст. або на плиті, поливаючи соком з-під м'яса. Коли готове, подавати.

До того годиться риж або картопля. Подавати з салатою.

Битки тушковані з помідоровою підливою

Посмажити битки, як у попередньому приписі. Зложивши їх до ринки, підолляти помідоровою підливою і тушкувати около півтори години. Коли підлива википить, підливати водою, аж будуть готові.

подавати з кашею або картоплею. До того квасна капуста або огірки.

Січеники зі свинини

2-3 фунти меленого м'яса	2 яйця
2 сухі булки	сіль
2 цибулі	перець
3 ложки товщу	терті сухарики

Булку намочити в зимній воді, витиснути з води й обібрати зі шкірки. Вимісити з тим м'ясо, додаючи яйця, сіль, перець і січену цибулю, всмажену на товщі. Виробляти подовгуваті січеники, обкачати в сухариках.

Дальший поступ роботи, як при котлетах.

Зрази зі свинини ✓

2 фунти меленого м'яса	2 яйця
сіль	2 цибулі
перець	2 ложки борошна (муки)
2 сухі булки	3 ложки товщу

Поступ роботи той самий, що при січениках з тією різницею, що зрази треба обкачувати в борошні, а не в сухариках. Всмажені залляти підливою (часниковою, цибулевою, грибовою) і поставити, нехай раз закипить.

подавати з кашею, картоплею, галушками, городиною, салатою.

Гуляш зі свинини ✓

2-3 фунти м'яса	2-3 цибулі
сіль	1 лавровий листок
перець	1 ложечка борошна (муки)
2 ложки товщу	

М'ясо покроїти на кусники, посолити і поперчити. Розтопити товщ у сковороді й на сильному вогні обсмажити м'ясо і цибулю, покраяну в кружальця, мішаючи невеличкими. Тоді підолляти водою, щоб прикрила, додати лавровий листок і тушкувати на легкому вогні півтори години. Час від часу помішати. Замість перцю можна дати трохи червоної паприки. Коли вже м'ясо м'яке, посипати борошном, підолляти водою або виваром із м'яса і поварити 10 хвилин, щоб затягнулось.

подавати з гречаною кашею, картоплею, городиною й огірковою салатою.

Свинячий бочок із капустою (сирий або вуджений)

1 бочок (3 ф), сирий	1 ложка товщу
1 головка капусти	1 ложечка солі
1 цибуля	перець
закришка (морква, петрушка, салера)	1 ложка борошна (муки)
	1 ложка товщу

Свинячий бочок варити в несоленій воді півтори години аж зм'якне. Капусту пошаткувати і спарити. Цибулю покроїти в кільця, а закришку на кусники. Капусту й городину покласти до ринки, додати ложку товщу, 1 горнятко води, посолити й поперчити до смаку і тушкувати одну годину на легкому вогні аж зм'якне. Тоді зладити засмажку з товщу й борошна і заправити тим капусту. Нехай покипить 5 хвилин.

Биложити на полумисок по середині капусту, а докруги покроєний бочок. Подавати з картоплею.

Бочок запечений із картоплею

1 вуджений бочок (3 фунти)	сіль
4-5 твердо зварених яєць	перець
6 варених картоплин	2 смажені січені цибулі
2 ложки товщу	1 ложка січеної зеленої петрушки і кропу
1 ложка тертих сухариків	

Бочок варити у несоленій воді півтори години, аж

зм'якне. Варену картоплю і яйця почистити. Посудину вимастити товщом і висипати сухариками. Картоплю краяти у кружальця, виложити на дно посудини, посолити, поперчити, покласти бочок покроений у скибки і покроєні в кружальця яйця. Помастити смаженою цибулею, прикрити верствою крайної в кружальця картоплі, знов уложити на це бочок і яйця, помастити цибулею, завершити картоплею. Зверху покропити розтопленим товщом і всунути до печі на 350 ст. на 20 хвилин. Потім перевернути на полумисок і притрусити зеленою петрушкою і кропом.

До того подати звичайну помідорову підливу. Квашений огірок.

Печене порося

1 порося	1 ложка олії (оливи)
1 ложечка солі	2-3 ложки товщу
4 зубці часнику	1 горнятко води
1 цибуля	

Порося натерти сіллю, розтертою з товченим часником. Начинити його однією з начинок і помастити зверху олією. Покласти до посудини на розігрітий товщ, підолляти водою, накрити і всунути до печі на 350 ст. Пекти 3-4 години, додавши цибулю, покряяну в чвертки. Час від часу підливати соком з-під поросяти і водою. Коли зм'якне, готове.

М'ЯСНА НАЧИНКА:	
2 фунти меленого м'яса (телятини)	1 ложка січеної зеленої петрушки
2 цибулі	2 яйця
2 ложки тертих сухариків	1 ложечка солі
2 ложки масла	перець
1 ложка вершків (сметанки)	

Посікти і всмажити цибулю. Сухарики розтерти з ложкою масла і вершками, додати січеної петрушки, яйця, смажену цибулю і сіль. Все разом добре вимішати з м'ясом, поперчити, добре вимісити.

ПАШТЕТОВА НАЧИНКА:

3-4 курячі печінки	2 січені смажені цибулі
2 ложки масла	1 ложка січеної зеленої петрушки
2 яйця	½ ложечки солі
2 сухі булки	перець
½ горнятка молока	

Приготування начинки: Перетерти печінку через сито. Розтерти її з маслом, додати яйця, булки намочені в молоці й витиснені, січену смажену цибулю, січену петрушку, сіль і перець. Вимісити.

Завиванець із поросяти

1 порося	3-4 зубці часнику
начинка, як у попередньому приписі	2 ложки товщу
сіль	1 цибуля

Обчищене порося розрізати зпереду через грудину до кінця. Вийняти кісточки, відрізати лапки і голову і потовкати так, щоб розпласталось. Зладити м'ясну начинку, наложити на розпластану поросятину і звинути її у валок. Обв'язати, помастити товченим часником зі сіллю і покласти на розігрітий товщ на 400 ст. на 20 хвилин. Тоді додати цибулю, покроєну на чвертки, підолляти водою, накрити і пекти на 350 ст. около 2 години. Час від часу поливати соком з-під поросяти, обернути раз або двічі.

Подавати гаряче, або холодне.

Свинячі ніжки смажені

2 передні ніжки, покроєні на кусники впоперек	спеції: перець, лавровий листок сіль
закришка (морква, петрушка, салера, цибуля)	2 ложки тертих сухариків 2 ложки товщу

Ніжки, спеції та закришку залляти окропом, посолити і варити одну годину. Коли м'ясо готове, перерізати ніжки вздовж на кусні, вибрати кістки й обкачати в тертих сухариках. Смажити на розігрітому товщі на сковоро-

роді з обох боків. Коли зарум'яниться, виложити на полумисок і обложити вареною картоплею і городиною.

Холодець зі свинячих ніжок

2 ніжки, порубані впоперек на кусники	салера, цибуля)
1 фунт свинини	2-3 зубці часнику
закришка (морква, петрушка,	спеції: перець, лавровий листок
	сіль

Залляти водою ніжки і поставити, щоб раз закипіли. Тоді відвар вилляти. Залляти водою вдруге, додати м'ясо, часник, спеції, сіль і варити на легкому вогні півтори години. По годині додати закришку. Води повинно бути стільки, щоб накрила м'ясо. Коли вже м'ясо м'яке, виїняти його, більші кістки вибрати, решту покроїти на кусні, виложити до салатниці і залляти виваром. Поставити, нехай застигне. На другий день можна подавати.

До цього годиться цитрина або оцет. Подавати з хлібем.

БАРАНИНА

Печеня з молоді баранини

1 окіст (задня шинка) з молодого барана (5-6 фунтів)	перець
$\frac{1}{2}$ горнятка оцту	4 ложки товщу
$\frac{1}{2}$ горнятка води	спеції (перець запашний, лавровий листок)
6-7 зубців часнику	1 цибуля
сіль	1 ложечка борошна

М'ясо обмити і зняти з нього цілковито товщ. Виїняти кістку, а м'ясо потовкти й залляти розпущеним водою сцтом і лишити на дві години. Раз обернути. Виїняти з оцту, намочити у воді на пів години. Часник розтерти з дрібною солі і перцем, натерти цим м'ясо і покласти його до посудини на гарячий товщ. Накрити, всунути до печі на 400 ст. на 20 хвилин. Коли обсмажиться з усіх боків, тоді вибрати м'ясо, вилляти товщ і зішкрябати трохи часник. Наново розтопити товщ у посудині, вло-

жити печеню, додаючи спеції, цибулю, покряну на чвертки. Пекти м'ясо на 350 ст. ще около 2 години, аж коли м'ясо буде м'яке. Час від часу поливати соком з-під печені. Коли вже готове, вийняти м'ясо, а сік можна припорошити борошном. Коли раз закипить, перетерти через ситко. Печеню на полумиску покроїти і залляти підливою.

Подавати з городиною, картоплею і бурячками або квашеними огірками.

Дика печеня з баранини

3-4 фунти баранини з окосту (задня шинка)	½ ф вудженого сала (солонини)
½ горнятка оцту	1 цибуля
½ горнятка води	2 ложки товщу
спеції (чорний і запашний перець, лавровий листок)	1 горнятко сметани
	1 ложечка борошна (муки)

М'ясо обмити і обібрати з товщу. Залляти маринадою з оцту, води і спецій так, щоб закрила. Залишити на одну добу. Тоді вийняти, обмити, посолити і нашпигувати вудженим салом. Розігріти товщ в посудині, покласти туди м'ясо й обсмажити на 400 ст. з усіх боків впродовж 20 хвилин. Потім дати цибулю, покряну в чвертки і пекти на 350 ст. ще около 2 години, час від часу поливаючи соком з-під печені. Коли вже м'ясо м'яке, вийняти на стільницю і покроїти. Сік перетерти через ситко, заправити сметаною, в якій розколочено трохи борошна. Нехай покипить 5 хвилин. Підливою полляти печеню на полумиску, а решту подати окремо у піддівнику.

Подати з грубими макаронами і бурячками.

Січеники з баранини

2 фунти меленої баранини (без товщу)	1 дрібно посічена смажена цибуля
2 зубки часнику	2 сухі булки
½ ложечки солі	2 яйця
перець	3 ложки тертих сухариків
2-3 ложки товщу	

Намочити у воді сухі булки, витиснути й почистити зі шкірки. Часник розтерти з сіллю і перцем. Вимішати в м'ясом і цибулею. Дальший поступ роботи, як при січениках з телятини.

подавати з квасною або свіжою капустою чи з салаткою із помідорів і м'ятою картоплею.

Бараняча поребринна з часником

3-4 фунти поребрини
2-3 зубки часнику
сіть

2 ложки олії (оливи)
1 цибулина

М'ясо порізати на кусники й обібрати з товщу. Спарити окропом, посолити, натерти часником зі сіллю. Розігріти товщ у посудині і покласти поребринну. Всунути до печі на 350 ст., підолляти трохи водою, додати цибулю, покраяну на чвертки. Пекти одну годину, аж буде рум'яне. Під час печення поливати соком з-під м'яса.

подавати з городиною, фасолею у квасній підливі, картоплею і капустою.

Шашлик по-турецьки

2 фунти баранини
2 ложки товщу
сіть

перець
2 цибулі

М'ясо почистити з товщу, потовкти і порізати на скибки. Посолити і поперчити. Насилити на залізну штабку з ручкою і помастити товщем. Пекти на рожні, повертаючи повільно штабкою. Пробувати чи м'яке. окремо всмажити кружальця цибулі. Виложити м'ясо на полумисок і покрити цибулею.

Можна теж насилити кусники м'яса за дерев'яні патички, вложити до посудини і пекти при 350 ст., поливаючи товщем і водою. Пекти одну годину, а 15 хвилин перед кінцем вкинути кружальця цибулі.

Баранина з городиною

2-3 фунти поребрини

сіль

різна городина (морква, горошок, калярепа, цибуля)

1 ложка товщу

спеції (запашний перець, лавровий листок)

2 картоплини

М'ясо з поребрини порізати на кусники. Обібрати з товщу і спарити окропом. Посолити. Городину покроїти на кусники. Вимастити ринку товщем і виложити на спід верству м'яса, на те покласти городину, знов верству м'яса і знов городину. Залляти водою, щоб прикрила, посолити, додати спеції і всунути до печі на 350 ст. на півтори години. Підкінець дати зверху верству картоплі, покрайної у кістку. Коли готове, викладати відразу в тарілки, як густу юшку.

Д Р І Б

Печена курка з начинкою

1 курка (3 ф) на чотири особи

2 ложки товщу

½ ложечки солі

НАЧИНКА:

1 ложка масла

1 печінка

1 булка намочена у воді і ви-

тиснена без шкірки

сіль

2 яйця

1 ложечка січеної зеленої

петрушки

1 цибуля

Втерти масло з печінкою. Булку витиснену з води вимісити з печінкою, жовтками і смаженою січеною цибулею. Посолити. З білок вбити шум, вимішати з начинкою, накінець додати січеної петрушки.

Курку обмити і посолити. Накласти в неї начинку і зашити. Покласти в посудину на гарячий товщ і всунути до печі на 350 ст. Накрити і лекти, поливаючи соком з-під курки около півтори години. Пробувати вилками, чи м'ясо м'яке.

подавати з картоплею, городиною і зеленою салатою.

Холодець із курки

1 курка
закришка (морква, салера,
петрушка, цибуля)
сіль

спеції (кілька зерен звичайного
перцю, лавровий листок)
кілька зубців часнику
1 пачка желатини

Курку перекроїти на кусні, залляти холодною водою, щоб прикрила. Варити на легкому вогні одну годину, а тоді додати закришку і варити ще пів години. Накінці посолити до смаку, вкинути спеції та кілька зубців часнику (як хто любить). Коли м'ясо м'яке, тоді перецідити, покроїти і гарно уложити на полумиску, вийнявши з м'яса більші кістки. Прибрати кружальцями моркви і зеленою петрушкою. Розпустити у ющі желатину і тим розсолом залляти курку на полумиску. Коли вистигне, дати до холодильника.

Подавати з оцтом або цитриною.

Потравка з курки

1 курка (5 ф) на 6 осіб
сіль
закришка (петрушка, морква,
салера, цибуля)
кусник квітної капусти

1 ложка масла
1 ложка борошна
1 ложечка січеної зеленої
петрушки

Курку покроїти на кусники, посолити. Покроїти закришку, покрити цибулю, поділити квітну капусту. Залляти водою, щоб прикрила. Варити на легкому вогні впродовж півтори години, аж м'ясо зм'якне. Тоді все перецідити, а відвар заправити засмажкою з борошна і масла. Додати січеної зеленої петрушки і варити ще 10 хвилин, щоб затягнулось. Уложити м'ясо на глибокому полумиску, додати закришку, покроєну на кусники і залляти юшкою.

Подавати зі силко звареним рижом або з галушками.

Котлети з курячих грудинок

3 цілі курячі грудинки
сіль
трохи борошна

1 яйце
2 ложки тертих сухариків
2 ложки товщу

Викроїти м'ясо з грудинок, потовкти, посслити, обкати в борошні, замочити в розбитому яйці і в тертих сухариках. Розігріти на сковороді товщ і смажити повільно з обох боків, щоб зарум'янилось. Тоді вложити до ринки, накрити і всунути на 10 хвилин до гарячої печі.

подавати з картопляною салатою або м'ятою картоплею.

Печена качка з начинкою

1 качка (4-5 ф)
сінь
2 ложки товщ
1 терта цибуля
НАЧИНКА:
2 яйця

1 печінка
1 ложка масла
1 суха булка без шкуринки
1 ложечка січеного кропу
1 січена смажена цибуля

Втерти жовтки з маслом і печінкою, вимішати з сухою булкою, намоченою у воді й витисненою, і цибулею. Накінці додати шум із двох білків і січений кріп.

Качку помити і посолити. Начинити начинкою, зашити. У посудині обсмажити її з усіх боків, товщ виляти. Всунути до гарячої на 350 ст. печі, накрити і пекти около 2 години, поливаючи соком з-під качки. По годині печення помастити тертою цибулею. Коли м'ясо м'яке, качка готова.

подавати з картоплею, городиною, салатою.

Печена качка начинювана яблуками

Складники і поступ роботи той самий. Замість начинкою, наповнюємо качку яблуками, покраяними на чвертки.

Печений індик із начинкою

1 індик 8-10 фунтів (індичка)
сінь

терта цибуля
2 ложки товщ

Індика посолити зверху і в середині і натерти цілого тертою цибулею.

НАЧИНКА З ПЕЧІНКИ:

5-6 яєць
½ горнятка товщу
5-6 курячих печінок
5-6 булок

2 січені смажені цибулі
ложка січеної петрушки
сіль
перець

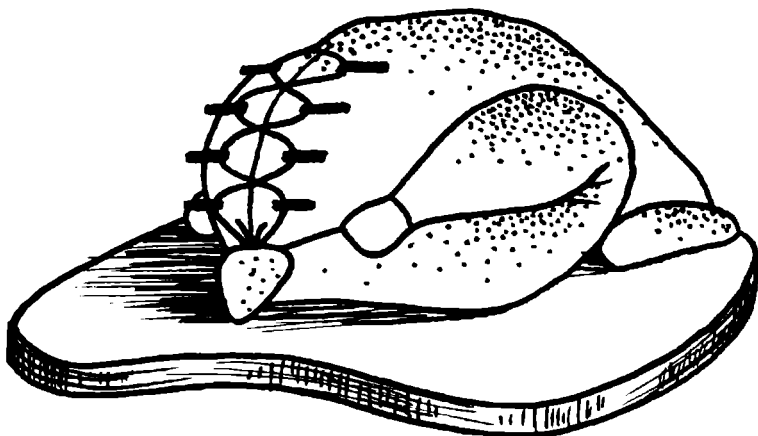
Жовтки втерти з маслом, додати посічену і перетерту печінку, цибулю, булки намочені в воді й витиснені без шкуринки, петрушку. Все добре вимісити, посолити, лоперчити. Вбити шум із білків і додати накінці, вимішати. Начинити індика, зашити.

НАЧИНКА М'ЯСНА:

1 фунт меленої телятини
6 ложок тертих сухариків
1 горнятко вершків (сметанки)
2 смажені січені цибулі

4 яйця
сіль
перець
зелена січена петрушка

Терті сухарики розвести вершками, додати цибулю, яйця, сіль, перець і зелень петрушки. Те все добре вимішати з м'ясом. Начинити індика, зашити.

НАЧИНЕНА КУРКА АБО КАПЛУН

Начинивши курку або каплуна, встромити у певному відступі відовж отвору кілька спиначів. Це є довгий гачок, загнаний з одного боку. Дальше треба переволікти гачки білим шнурком і на кінці зав'язати. Тоді начинка не буде вилазити через отвір. Коли курка спечена, можна легко вибрати гачки. Шнурок тоді сам відпаде.

Помастити індика товщом і всунути до печі на 400 ст., накрити, пекти 4 години, поливаючи часто товщом з-під індика. Коли м'ясо м'яке — готове.

✓ Завиванець із курки або каплуна

1 курка (5-6 фунтів)	1 куряча печінка
1 ложечка солі	2 яйця
1 ложка масла	1 ложка масла
3 ложки товщу	1 січена, смажена цибуля
1 цибуля	1 ложка січеної зеленої петрушки
$\frac{3}{4}$ фунта меленої телятини	$\frac{1}{2}$ ложечки солі
2 ложки тертих сухариків	перцю до смаку
$\frac{1}{2}$ горнятка вершків (сметанки)	

Курку перерізати зпереду згори вниз. Розгорнути курячу тушу і відрізати лапки до колінця. Вибрати з туші всі кості. М'ясо легко потовкти, щоб розпласталось. Посолити (ложечка солі) і лишити.

Н а ч и н к а : До меленої телятини додати терті сухарики, покроплені вершками. Курячу печінку посікти і розтерти з ложкою масла. Додати одну смажену цибулю і вимішати все разом, додаючи 2 яйця, зеленої січеної петрушки, солі і перцю. Те все добре вимісити рукою. Накладати на розпластану курку на палець завтовшки.

Звинути курку і тісно обв'язати білим шнурком. Помастити зверху маслом і покласти до ринки на розігрітий товщ. Всунути до печі на 400 ст. Смажити 20 хвилин на обидва боки. Тоді дати до ринки цибулю, покроєну на чвертки, прикрити покришкою, обнизити температуру на 350 ст. і пекти 3 години.

В такий самий спосіб можна приладити завиванець із індика.

Холодець із індика

1 індичка 6-7 фунтів	2-3 зубці часнику
сіль	кілька зерен перцю
около 8 горняток води	листки зеленої петрушки
закришка (морква, петрушка, салера)	1 пачечка желатини

Індичку покроїти на кусні, посолити. Залляти водою так, щоб прикрила. Варити на дуже легкому вогні 3 години. По 2-ох годинах кипіння вкинути закришку і часник та перець. Коли м'ясо м'яке, вийняти і вибрати великі кістки. М'ясо уложити кусниками на салатницях, прибрати вареною морквою, покраяною в кружальця і листками зеленої петрушки. Процідити юшку, заправити желатиною і залляти нею м'ясо. Коли прохолоне — дати до холодильника.

Потравка з індички

2-3 ф м'яса індички
закришка (морква, петрушка,
салера)

1 цибуля
2 ложки товщу
сіль

Поступ роботи такий, як при потравці з курки.

Котлети з індички

2 індичі грудинки
1 яйце
2 ложки тертих сухариків

1 ложка борошна (муки)
сіль

Поступ роботи такий самий, як при котлетах з курки.

ДИЧИНА

Печеня з заяця

Заячий хребет і задні лабки
сіль
½ фунта сала (солонини),
3 ложки товщу
2 цибулі
2 горнятка сметани
1 ложечка борошна (муки)

МАРИНАДА:
¾ горнятка оцту
¾ горнятка води
спеції (лавровий листок, кілька
зерен запашного і звичайного
перцю)

М'ясо посолити. Заварити маринаду з оцту, води та спецій, а коли вистигне, залляти тим м'ясо на одну добу. Під час того м'ясо обертати. Вийняти, нашпигувати салом хребет і лабки. Покласти на розігрітий товщ на 380

ст. Прикрити і пекти півтори години, обертаючи і поливаючи соком з-під печені. По 30 хвилинах печення вкинути цибулі, покраяні на чвертки. Коли м'ясо м'яке, залляти його сметаною, в якій розколючено ложечку борошна. Вибрати м'ясо на полумисок і покроїти на кусники, а підливу перетерти через ситко і полляти нею печеню. Решту подати в підливнику.

Подавати з галушками і бурячками.

Заяця можна заступити кріликом.

Печеня з серни або цапа

3-4 фунти м'яса	2 горнятка сметани
½ фунта сала (солонини)	1 ложечка борошна
2 цибулі	маринада, як у приписі на заяця
3 ложки товщу	

М'ясо наперед добре потовкти і намаринувати. Поступ роботи такий самий, як при печені з заяця.

Печеня з дика

3-4 фунти м'яса	1 ложечка борошна
½ фунта сала (солонини)	маринада, як до печені з заяця
2 цибулі	з додатком кількох зубців
3 ложки товщу	часнику
2 горнятка сметани	

Поступ роботи такий самий, як при печені з заяця.

РИБИ Й РАКИ

Р и б и в а р е н і

Вивар із городини для варення риб.

2 літри води	1-2 лаврові листки
сіль	4-5 зерен чорного перцю
закришка з додатком порів	1 ложка олії (оливи)
4 цибулі	

На легкому вогні зварити вивар у солоній воді з почищеної закришки, цибулі та спецій (ок. 30 хвилин). До варення додати ложку олії. Коли городина зм'якне, перецідити і вляти до посудини, в якій будемо варити рибу. Найкраща посудина з вкладом для варення риб.

Варений короп, щупак, карась, лосось

4-5 ф риби	1 ложка хропу
сіль	2 твердо зварені яйця
вивару стільки, щоб покрив рибу	1 ложка січеної зеленої петрушки і кропу
1 ложка масла	1 цитрина

Почистити рибу, покроїти на кусники і посолити. Нехай трохи полежить. Вкинути на гарячий вивар, приряджений як вище. Варити на легкому вогні ок. 40 хвилин. Вийняти обережно з вкладом і зсунути на полумисок. Можна також почищену рибу обвинути у восковий папір або марлю (cheese cloth) так, щоб це можна зверху легко отворити. Тоді рибу слід помастити маслом або олією. Рибу зсунену на полумисок посипати січеними вареними яйцями, змішаними з хроном і січеною зеленою. Прибрати кружальцями моркви і цитрини.

Подається з картоплею, а теж з різними піддливками.

Р и б и т у ш к о в а н і

Риба тушкована з городиною

морква	2 ложки олії
петрушка	4-5 фунтів почищеної і покрової на кусники (дзвони) риби
салера	сіль
4 цибулі	
1 каляріпа	

Городину покроїти в кістки або кружальця, дати до посудини з товщем і кількома ложками води й тушкувати, аж городина зм'якне (ок. 30 хвилин). Тоді вложити посолену рибу, накрити покришкою, нехай тушкується

около 35 хвилин. Підливати водою, обережно обертаючи рибу, щоб не припалилась. Коли готове, вибрати на полумисок, укладаючи кругом городину з ринки для краси.

До цього надається грибова підлива та літі галушки (гл. ДОДАТКИ ДО ЮШОК).

Щука або короп начинений сардинками

5-6 фунтів почищеної риби
2 бляшанки сардинок без шкірки й остей
1 мала булка без шкірки січена смажена цибуля

перець
1 ложка олії (оливи)
цитрина покроена в кружальця
1 варене покроєне яйце

Сардинки посікти, додати ясно смажену цибулю, булку намочену у воді і витиснену, перець і все добре вимішати. Рибу почистити, посолити, начинити приготованою начинкою і зашити. Помастити олією та завинути у восковий папір, як у приписі про варену рибу. Вложити у посудину, підлити трошки кип'ячої води, всунути до печі на 350 ст., часто підливаючи водою. Так тушкувати около 45 хвилин. Коли готове, перекинути на полумисок, зняти легко папір, прибрати цитриною і вареними січеними яйцями.

До того подати цитринову підливу (гл. Підливи) та молоду варену картоплю.

Р и б и с м а ж е н і

Риба смажена як котлети

4-5 ф риби
сіль
2-3 сирі яйця
2-3 ложки борошна (муки)

5 ложок тертих сухариків
4 ложки товщу до смаження,
найкраще олії (оливи)

Рибу почистити, покроїти на кусники. Можна вибрати ості, а можна тільки вибрати хребет. Покроєні кусники посолити. Розбити вилкою яйця. Кусники риби мачати в борошно, потім у яйця і в терті сухарики. Смажи

ти на гарячому товщі, на обидві сторони, на легкому вогні, аж зарум'яниться. Посмажені складати у посудину, накрити і всунути до гарячої печі на 300 ст. на 15 хвилин.

подавати з картоплею, а до того хрін з оцтом, або помідорову гірчицю (кечап).

Лосось смажений

2-3 ф риби
сіль

4-5 ложок олії (оливи)

рибу почистити, покроїти на кусники та вибрати хребет, посолити. мачати в олії та смажити на гарячій помащеній олією сковороді з обох боків. Посмажені складати у посудину і всунути накриту до печі, як при попередньому приписі.

подається з помідоровою підливою, без сметани.

Крученики з риби

3 шапочки зварених посічених
грибів
2 січені смажені цибулі
3 ложки тертих сухариків
4 ложки вершків (сметанки)
1 яйце

сіль
перець
3-4 ф коропа
борошно (мука) до підсипу-
вання
4-5 ложок олії (оливи)

Грибки вимішати з цибулею й тертими сухариками, покропленими вершками. Додати яйце, сіль, перець та добре вимішати. рибу почистити та покроїти на кусники (дзвони). вибрати ості, посолити й трошки потовкти, щоб зробити рівні, грубі битки.

Кожний биток помастити начинкою, звинути та скріпити зубочисткою. Обкачати в борошні й смажити на гарячому товщі. Коли зарум'яниться, скласти у посудину, накрити покришкою і всунути до гарячої печі на 350 ст. на 10 хвилин.

подавати гаряче зі сипким рижом та помідоровою підливою.

Раки і омари

Раки

25-30 раків
1 в'язанка кропу і зелені
петрушки

½ ложечки кмину
сіль

Раки вмити щіткою під біжучою водою, вкинути до соланої, кип'ячої води, додати кропу і петрушки, пучку кмину. Варити у високій посудині під кришкою 10-15 хвилин. Варені відцідити, уложити на полумиску хребтом вверх. Прибрати зеленою петрушкою. Можна їх ще прибрати вареними яйцями та подати до них татарську підливу.

Омари

Це великі морські раки. Їх приготується так, як раки у попередньому приписі.

4. Городина, салати і підливи

Городина, її плекання, варення, а навіть консервація на зиму, належить до давніх українських куховарських традицій. Теперішня наука про відживу обоснувала цю народню мудрість, вважаючи городину одним із найбільш корисних для людського здоров'я складників відживи. Вони є головним, а майже самотнім джерелом вітамінів (зокрема вітаміни А і С), а теж доставляють організмові значну кількість мінералів та й інших корисних складників.

У часі приготування городини треба вважати, щоб вона не втратила тієї відживної вартости. Тому до приладжування городини треба ставитись дуже уважно. Перед варенням слід старанно помити, а городину-корінь (морква, петрушка) зішкрябати так, щоб зняти з неї тільки тоненьку верству, помити під біжучою водою і зразу потерти чи покроїти. Після почищення чи миття городина не повинна довго лежати у воді чи без неї. До країння чи тертя вживати знаряддя з нержавіючої сталі або скла. Час варення городини треба якомога скоротити, щоб не гинули в ній цінні складники. Тому заливаємо городину окропом лиш так, щоб він її прикрив, і варимо коротко на сильному вогні. Щоб охоронити городину перед втратою вітамінів та надати їй кращого смаку, слід додати до варення трохи молока.

Городину, що має в собі гіркість (капуста, квітна капуста) треба відкрити на деякий час по закипінні. По хвилині знов прикрити і доварити під покрешкою.

Вивар, що в ньому варилась городина, можна використати, як підставу до юшок або підлив.

Дуже вказане є варення городини під парою, та для того треба вживати особливу посудину.

Через свою вартість варену городину треба споживати у свіжому стані, не залишаючи її на другий день.

— — — — —

Салати подаємо передусім, як додаток до м'ясних страв чи до зимного м'ясива або вудженини. Бувають теж салати настільки поживні, що можуть правити за головну страву на друге снідання чи перекуску перед головною їжею. Як відомо — це останнє є звичаєм при американському полуденку (ланчі). З огляду на відживну вартість та брак кальорій подаємо тепер салати, як додаток до страв замість вареної городини.

Салата повинна бути не тільки добре приладжена, до смаку приправлена, але теж подана на відповідних, невеликих, подовгуватих полумисках або скляних, прямокутних салатницях. В Америці прийнялося тепер подавати салати у дерев'яних мисках, до яких є відповідні мисочки і такі ж ложки й виделки до набирання. Салату треба в салатниці прибрати. До того користуємось частинами городини, покромленими в різnorodні геометричні форми. Якщо салата не подана в дерев'яній мисці з такою ж ложкою, тоді до набирання салати служить скляна або кістяна ложка й виделка. Якщо салата заправлена сметаною, тоді на більших прийняттях подають до неї окремі тарілочки з комплекту, що належить до салатниці.

ГОРОДИНА

Бурячки

а) Звичайні

3-4 буряки варені або печені	1 ложка масла
1 смажена січена цибуля	1 ложка борошна (муки) або
сіль	½ горнятка сметани
оцет або цитрина	½ ложечки борошна

Буряки добре помити щіточкою, зварити або спекти, почистити з лушпинки, потерти на дрібній терці, вимішати зі смаженою цибулею, додати солі, оцту або цитрини до смаку. Нехай покипить около 5 хвилин. Заправити сметаною, в якій розколочено трохи борошна, або засмажкою з масла й борошна. Подається гаряче до печені.

б) З хрінном

4-5 буряків варених або печених	½ горнятка оцту напіврозпушеного з перевареною водою
½ горнятка тертого хріну	1 ложечка м'яну
сіль і цукор	

Приготувати буряки, як у попередньому приписі. Коли вже втерті, вимішати з тертим хрінном, додавши солі й цукру до смаку. Накінець залляти оцтом, посипати кмином і все добре вимішати. Зложити в слоїку і щільно закрити. Подається до зимного м'яса.

Брюссельська капуста

10-12 штук брюссельок	2 ложки масла
сіль	1 ложка тертих сухариків

Брюссельську капусту добре сполокати у великій кількості холодної води, залити кип'ячою солоною водою, прикрити. Коли закипить — відкрити на хвилину,

потім доварити під покришкою ок. 20 хвилин. Коли м'яка, відшідити, виложити на полумисок, полляти смаженим маслом із тертими сухариками. Подавати, як городину до м'яса.

Гарбуз варений

2 горнятка крайного в кістку гарбуза	$\frac{1}{2}$ горнятка цукру
3 горнятка води	$\frac{1}{2}$ горнятка рижу
сіль	1 ложка масла
	$\frac{1}{2}$ горнятка вершків (сметанки)

Вкинути гарбуз на солону воду, додати цукор, масло, риж. Це все мішаючи, варити, аж зм'якне. Накінєць додати вершки, нехай покипить ок. 5 хвилин.

Горошок молодий

2 горнятка зеленого молодого горошку	$1\frac{1}{2}$ ложки масла
3 горнятка води	сіль

Горошок залляти в ринці кип'ячою водою, щоб прикрила. Додати масла і солі й тушкувати пів години аж зм'якне, доливаючи води, щоб не википіла. Підкінець не доливати, а коли вода википить, горошок готовий.

Перетертий горох або квасоля

2 горнятка гороху, або квасолі	для підливання може бути
1 січена смажена цибуля	вивар з м'яса
сіль	1 ложка масла

Горох або квасолі напередодні намочити у переваженій холодній воді. На слідуючий день варити ок. одну годину в тій же воді. Коли вже зм'якне — перетерти через сито, посолити, додати цибулю й трошки відвару з м'яса, нехай покипить 5 хвилин. Полляти розтопленим маслом (може бути вуджене сало). Подається до вудженого гарячого м'яса.

Каляріпа

а) Тушкована

5-6 каляріп, покроєних у кру- жалця або кістку	сіль
1 ложка масла	1 горнятко сметани
1 горнятко води	1 ложка борошна (муки)

Каляріпу тушкувати около пів години з маслом у воді, аж зм'якне. Посолити до смаку і заправити сметаною, в якій розколожено ложечку борошна. Можна замість сметани заправити засмажкою з борошна і масла.

б) Начинювана м'ясом

½ ф мelenого м'яса	сіль
1 січена смажена цибуля	4-5 каляріп, почиєних і ви- жолєблєних
1 ложка тертих сухариків	2 ложки масла
1 ложка вершків (сметанки)	1 ложка борошна (муки)
1 яйце	

Наперед приготувити начинку з м'яса, додаючи цибулю, сухарики, вершки, яйце і сіль. Начинку добре ви-мішати і наложити до вижолєблєних каляріпок. На спідринки дати ложку масла й води та посічені серединки з каляріпок. Підливати водою або росолом і тушкувати пів години, аж зм'якне. Накінець зробити засмажку, додати до каляріпок, заварити 15 хвилин.

Капуста

а) Свіжа з яблуками, помідорами

1 головка свіжої капусти	цукор
сіль	замість яблук можна дати до ка- пусти 4 помідори або 2 ложки
2 січені цибулі	помідорової пасти, а тоді по- трібне 1 горнятко сметани
2 ложки масла	1 ложечка борошна
кілька винних яблук	
1 ложка борошна (муки)	

Капусту посікти, посолити, нехай постоїть. Видушити сік з капусти, додати 2 січені цибулі, ложку масла

і води, щоб прикрила. Тушкувати під покришкою ок. пів години. Яблука почистити, пошаткувати на грубій терці і додати до капусти. Долляти трохи води, нехай ще туш-кується. Коли вже м'яке, заправити засмажкою з масла й муки, додаючи цукру. Поварити разом 5 хвилин.

В той самий спосіб приготується капуста з помі-дорами. Помідори, розварені і перетерті через сито, або помідорову пасту додати замість яблук. Заправити накі-нень сметаною, в якій розколочено ложечку борошна. Заварити 5 хвилин.

б) Кучерява (волоська) з води

1 головка кучерявої капусти
2 ложки масла

1 ложка тертих сухариків
сіль

Капусту почистити, покроїти на 8 частин, залляти кип'ячою солоною водою, щоб прикрила, і накрити по-кришкою. Коли закипить, відкрити на хвилину, відтак варити даліше під покришкою ок. пів години. Коли зм'я-кне, відцідити. Полляти смаженими на маслі тертими су-хариками. Подавати до м'яса, як городину.

в) Начинювана м'ясом

1 головка кучерявої капусти
1 ф меленого м'яса (може бути
мішане, телятина з свининою)
1 січена смажена цибуля
1 ложка тертих сухариків
1 яйце

1 ложечка вершків (сметанки)
сіль
2 ложки масла
1 ложка борошна (муки)
2 зубці часнику
трохи росолу

Капусту спарити, поділити на 4 чвертки. Начинку з м'яса приготувати, як описано при калярпі. Наложити начинку поміж листочки капусти, зав'язати ниткою, уло-жити тісно до ринки, підолляти водою, щоб накрила, і додати ложку масла. Накрити і варити ок. пів години, а коли зм'якне, зробити засмажку з масла й борошна. До-дати товченого часнику, підолляти росолом і варити ще 15 хвилин.

Квітна капуста (каляфіор)

а) З маслом і тертими сухариками

1 квітна капуста	цукор
сіль	2 ложки масла
½ горнятка молока	1 ложка тертих сухариків

Квітну капусту почистити з листків, сполоскати, залляти кип'ячою солоною водою з молоком та цукром, прикрити. Коли закипить, відкрити на хвилину і доварити під накриттям. Вариться 20-30 хвилин. Коли зм'якне, відцідити докладно воду, виложити на полумисок і полляти маслом, смаженим із сухариками.

б) У французькому тісті

1 квітна капуста	сіль і цукор до смаку
1 ложка тертих сухариків	3 жовтки
2 ложки масла	1 ложка борошна (муки)
½ горнятка молока	3 ложки вершків (сметанки)

Квітну капусту поділити на частинки - малі головки, зварити, як у попередньому приписі. Коли звариться, вложити до скляної огнетривалої посудини, вимашеної товщом. Зверху полляти смаженим маслом із сухариками. Зладити налисникове тісто (гл. Страви з борошна) і ним полляти гарячу квітну капусту. Всунути до гарячої печі на 350 ст., щоб тісто запеклося (приблизно на пів год.).

Голубці

а) З рижом і м'ясом

1 головка капусти	2-3 смажені січені цибулі
1 горнятко рижу	сіль
1 ложка товщу	перець
1 ф м'яса (може бути вуджене або теж мішане, яловичина зі свининою)	1 горнятко вивару з помідорів або помідорової юшки

Капусту спарити, обкроїти з листя грубі хребтики, а великі листки можна переполовити. Риж сполоскати, злізати воду і приставити з ложкою товщу, заллявши горнятком окролу, нехай покипить під покришкою 10 хвилин. Тим часом мелене або краєне м'ясо вимішати з цибулею, посолити і поперчити до смаку. Додати риж, вимішати. М'ясо накладати на капустяні листки й тісно завивати. Голубці укладати тісно в ринці, виложеної капустяними листками, або алюмінієвим папером. Залити окропом (1 горнятко), а коли хто любить винні, то варваром із помідорів. Прикрити покришкою і всунути до печі на 350 ст. приблизно на одну годину.

б) З рижом і грибами

Складники, як у попередньому приписі, тільки замість м'яса кілька варених січених грибів.

Спосіб виробу, як голубців з м'яса. До пісних голубців подавати грибову підливу.

К а р т о п л я

Картопля смажена

10 картоплин
1 літра олії (оливи)

трошки солі

Картоплю почистити, покроїти в довгі, грубі брусокчики. До смаження потрібно окремої посудини з ситком. Туди влити олію, а коли закипить, вкидати по пригорщі картоплю. Коли готова, вибрати на бібулу, щоб олія стекла, і посолити. До ситка вкинути знов пригорщу покраяної картоплі. Олії потрібно багато, по смаженні можна її вжити ще на слідуючий раз.

Картопля м'ята (пюре)

5-6 картоплин
сіть
1 ложка масла

2 ложки молока
трошки січеної зелені петрушки

Картоплю почистити, покроїти на чвертки, зварити у посоленій воді. Відцідити воду, пом'яти, додаючи масло і молоко. Зверху, перед поданням, посипати січеною зеленню петрушки.

Картопляні пальчики

4 середні зварені, пом'яті картоплини	$\frac{1}{2}$ ложечки солі
1 яйце	2 ложки масла
2 ложки борошна (муки)	1 ложка тертих сухариків

Картоплю замісити з яйцем і борошном, посолити. З цього тіста зробити тонкий валочок, покроїти на довжину пальця і вкинути на кип'ячу воду. Варити около 15-20 хвилин (готові, коли спливають на верх). Відцідити. Поляти маслом, смаженим із тертими сухариками.

Можна подавати як страву з сиром і сметаною або як додаток до гуляшу.

Картопляники з сирі картоплі

4-5 картоплин	4 яйця
сіль, перець	$\frac{1}{2}$ горнятка олії (оливи)

Картоплю почистити, потерти, відцідити рідину, додати солі, перець і яйця. Все те добре вибити. Ложкою класти на сковороду з гарячим, розтопленим товщем. Обсмажити на обидві сторони.

Картопляники з вареної картоплі ✓

5-6 варених, пом'ятих картоплин	сира
1 січена смажена цибуля	3 сирі яйця
1 ложка січених, варених грибів або 1 ложка фермерського	2 ложки борошна (муки)
	2 ложки тертих сухариків
	2 ложки олії (оливи)

Картоплю вимісити з цибулею, грибами, або сиром та з 2 яйцями, сіллю, перцем і ложкою борошна. Виробити картопляники, обкачати в борошні, в розбитому

яйці та тертих сухариках. Смажити на гарячій олії на обидві сторони.

Подавати з грибовою або помідоровою підливою.

Картопля начинювана м'ясом

**5-6 круглих картоплин
начинка з м'яса (приладжена
як до каларіпи)**

**2 ложки масла
1 ложка борошна (муки)
сіль, перець**

Картоплю почистити, позрізувати вершки, вижолобити серединки. Наповнити начинкою, прикрити зрізаними з картоплин вершками, вложити тісно до ринки. Дати туди ложку товщу, підолляти до половини водою, посолити, поперчити і накрити. Тушкувати 30-40 хвилин. Зладити засмажку з товщу і борошна, розвести росолом або водою і залляти картоплю. Поварити ще 5 хвилин.

Так само приладжується начинку з грибів. Потрібен один грибок на одну картоплину.

Картопля випечена з яйцями

**5-6 картоплин
сіль
5-6 твердо зварених яєць
товщ до вимашення ринки
1 ложка тертих сухариків**

**перець
шматок сира-пармезану
2 великі цибулі, посічені і
смажені
1 горнятко сметани**

Картоплю почистити, зварити в солоній воді, покрити на кружальця. Так само покроїти яйця. Ринку вимастити товщем і посипати тертими сухариками. На дно покласти тонку верству картоплі, поперчити і посипати сиром-пармезаном, покласти верству крайних яєць, помастити смаженою цибулею, поверх того знов верству крайної картоплі, яку посипати пармезаном. Зверху покласти сметаною і накрити покриткою. Вставити на пів години до гарячої печі на 350 ст.

Так можна випікати картоплю з залишками печені, різного м'яса та шинки.

Картопляні галушки

2-3 варені м'яті картоплини
2-3 сирі терті картоплини
2 яйця

3 ложки борошна (муки)
сіль
4 ложки товщу

Картоплю зварену і сиру, витиснену з води, добре вимісити з яйцями, борошном і сіллю. З того тіста робити подовгасті, малі кульки, величини волоського горіха, кидати на кип'ячу воду і варити 30-40 хвилин. Пробувати чи готові, відцідити. Помастити маслом. Можна посипати сиром і подати зі сметаною, або до м'яса з підливою.

Морква

1 в'язка моркви
1 ложка масла

трошки солі і цукру
1 ложка борошна (муки)

Моркву почистити й потерти на грубій терці, або покроїти в кісточки. Залляти горнятком кип'ячої води, додаючи ложку масла, трошки солі й цукру. Нехай тушкеться ок. пів години, аж зм'якне під накриттям. Час від часу помішати. Накінець припорошити борошном і додати кілька ложок росолу або води, нехай із тим раз закипить.

Морква з зеленим горошком

2 в'язки моркви
1 горнятко зеленого молодого
горошку

1 ложка масла
цукор, сіль до смаку
1 ложка борошна

Варити, як у попередньому приписі. Подавати до м'яса.

Перець зелений солодкий (паприка)

5-6 перців
½ горнятка олії (оливи)

сіль до смаку

Перець почистити від зернят, покроїти у пасочки, додати олії і смажити около 15 хвилин на сковороді, часто мішаючи. Посолити, коли вже м'яке-готове. Коли вистигне, зложити до слоїка і вживати як городину до м'яса.

При поданні можна покропити цитриновим соком.

Квасоля стручкова (шпарагова)

а) З води

1 фунт квасолі
сіль

$\frac{1}{2}$ ложки масла
 $\frac{1}{2}$ ложки тертих сухариків

Молоду свіжу квасольку обібрати із волокон, виполоскати, залляти кип'ячою водою. Варити на сильному вогні ок. пів години, аж зм'якне. Відцідити, посолити та помастити маслом, смаженим із тертими сухариками.

б) В підливі

1 фунт квасолі покрової
сіль
1 ложка масла

1 ложка борошна (муки)
сік із $\frac{1}{2}$ цитрини

Зварити квасольку як у попередньому приписі, тільки залляти меншою кількістю кип'ячої води і її не відціджувати, а коли фасолька м'яка — посолити і заправити засмажкою з масла й борошна. Додати цитринового соку до смаку.

в) У помідоровій підливі

1 ф крайної скісно квасольки
сіль
1 цибуля
2 ложки масла

4 помідори або 1 ложка помідорової пасти
1 ложка борошна (муки)

Квасольку зварити, як у попередньому приписі. Цибулю всмажити з помідорами на ложці масла і перетерти через ситко. Додати до квасолі й заправити засмажкою з масла і борошна. Помідори можна заступити помідоровою пастою.

Шпінат

а) Зі сметаною

1 фунт почищеного шпінату	сіль
1 січена смажена цибуля	1 горнятко сметани
1 ложка масла	1 ложечка борошна (муки)

Добре виполосканий шпінат вкинути на кип'ячу воду, щоб раз закипів. Вийняти і процідити, посікти, додати смажену цибулю і вкинути на сковороду на гарячий товщ. Підолляти водою і тушкувати, мішаючи около 20 хвилин. Посолити, а коли вже готовий, заправити сметаною, в якій розколочено борошно. Раз заварити.

б) З засмажкою

1 ф почищеного шпінату	1 ложка борошна (муки)
1½ ложки масла	2-3 зубці січеного часнику
сіль	

Спарити шпінат (гл. попередній припис), посікти, додати 1/2 ложки масла, часник і вкинути на гарячий товщ на сковороду, щоб тушувалося ок. 20 хвилин. Часто мішати. Посолити, а коли готове, заправити засмажкою з масла і борошна. Раз заварити.

Шпараги

1 в'язка шпарагів	1 ложечка масла
сіль, цукор	1 ложечка тертих сухариків

Шпараги почистити зі шкірки від долішньої частини до вершка. Вложити в'язками до кип'ячої посоленої

води з дрібною цукру. Варити ок. 15 хвилин, аж будуть м'які. Відцідити, розв'язати, уложити на полумисок головками до середини.

Помастити маслом, смаженим із тертими сухариками.

Г Р И Б И

Вартість грибів, подібно як городини, передусім у великій кількості вітамінів групи Б та цінних смакових прикметах. Вітаміни групи Б розпускаються у воді, тому оскільки це можливе, треба використовувати вивар із грибів для приправлювання страв. Гриби як і городина не є висококальорійними стравами.

При свіжих грибах треба вважати, чи належать вони до їстівних. Свіжих грибків не можна передержувати. Треба їх старанно перебрати та відкинути старі, хробачливі, чи надпсуті. Гриби свіжі приготуємо так, що стинаємо їхні капелюшки, корінчики чистимо та відкидаємо їх долішню частину. Треба добре кілька разів сполоскати. Для варення, смаження і маринування надаються головню свіжі гриби.

Гриби сушені треба перебрати, обмити і залляти холодною водою на 2-3 години, щоб набрякали. Тоді вони скоріше зваряться. З них можна робити начинки до паштетів, вушок, картоплі, або підливи. Можна теж подавати як окрему страву, тушковані.

Гриби сушені

8-9 грибів

сіль

1 січена смажена цибуля

1 ложка масла

1 ложка борошна (муки)

Гриби намочити (гл. вступ), варити около 2 години, доливаючи води, а коли м'які, посікти або локроїти. Додати січеної смаженої цибулі, посолити і заправити за-смажкою, розведеною виваром із грибів.

Гриби свіжі

8 штук грибів

2 ложки товщу

2 цибулі

січена зелена петрушка

1 ложка борошна (муки)

1 горнятко сметани

сіль

Гриби почистити, покроїти. На сковороді розтопити ложку товщу, вкинути 2 січені цибулі й гриби і тушкувати на слабому вогні. Мішати гриби, які пустять сік, аж зм'якнуть, около 20 хвилин. Додати трохи води, посолити до смаку, а накінець вкинути трохи січеної зеленої петрушки. Заправити сметаною, в якій розколючено ложку борошна, або засмажкою з масла й борошна.

Гриби мариновані

10-15 штук (молоді шапочки середньої величини) підпеньків, ридзів або рижок, боровиків, печериць

1 горнятко оцту

1 горнятко води

цілий перець

лавровий листок

сіль

Шапочки грибів зварити в солоній воді. Боровики треба варити довше (ок. 1 годину), інші коротше. Відцідити і уложити в слоїки. Окремо зварити оцет, вимішаний із водою і спеціями, прохолодити і залляти цим гриби в слоїках. Щільно зав'язати, закрити і тримати в сухому місці.

Печериці

1 ф печериць

2 січені цибулі

2 ложки масла

сіль

1 ложка борошна (муки)

1 горнятко сметани

1 ложечка борошна

1 ложка січеного зеленого

кропу

Печериці почистити, покроїти, додати січену цибулю, ложку масла, сіль і тушкувати, підоллявши трошки водою, ок. 20 хвилин, аж зм'якнуть. Коли готові, зробити засмажку, або заправити сметаною, в якій розколючено ложечку борошна. Додати січеного зеленого кропу.

САЛАТИ

Бурячки з хрінном

Гляди у відділі „ГОРОДИНА”.

Салата з помідорів

5-6 помідорів
сіль

перець
зелена січена цибуля

Помідори покроїти в кружальця, посолити й поперчити і посипати зеленою січеною цибулею.

Салата буде смачніша, коли помідори спарити окропом і зняти з них шкірку.

Звичайна зелена салата

1 головка салати
2 варені яйця
1 горнятко сметани

цитриновий сік або оцет
цукор

Салату почистити, покроїти на 8 частин і гарно уложити в салатниці. Прибрати вареними яйцями, покрояними в чвертки. Зладити підливу зі сметани, додаючи цитринового соку або оцту і цукру до смаку. Добре вбити і полляти салату перед поданням на стіл.

Мішана салата

1 головка салати
¼ малої головки капусти
1 свіжий огірок
мала в'язанка редьки
2 квасні яблука
2 ложки сирої моркви, грубо

втертої і ложка зеленого
вареного горошку
сіль
2 горнятка сметани
цукор
цитриновий сік або оцет

Салату й капусту посікти. Огірок і редьку покроїти в кружальця, яблука у кістку, моркву втерти на терці. Все разом вимішати з горошком і трошки посолити. Окремо розбити сметану з цукром і цитриновим соком або оцтом до смаку, додати до салати і разом вимішати. Звер-

хч прибрати салату горошком, кружальцями моркви і червоною редькою.

Салата з квасної капусти

2 горнятка квасної капусти	2 ложки олії
1 ложка зеленої січеної цибульки	1 ложка цукру

1-ший спосіб:

Капусту раз сполокати, воду витиснути і трошки посікти. Додати зеленої січеної цибулі, олії й цукру. Добре все вимішати.

Подавати до гарячого м'яса.

2-ий спосіб:

До всіх повищих складників додати ще одну моркву, втерту на терці.

Салата зі свіжої капусти

1 головка капусти	1 горнятко сметани
сіль	оцет
2 морквини	цукор

Капусту посікти, посолити і лишити, нехай постоїть пів години. Зняти сік і додати тертої моркви. Сметану розбити з оцтом і цукром до смаку, додати до капусти і вимішати.

Подавати до гарячого м'яса.

Салата з червоної капусти ✓

1 головка капусти	2 горнятка сметани
сіль	1 ложка цукру
½ горнятка січеної зеленої цибулі	1 ложечка муштарди
1 морква, дрібно потерта	сік із ½ цитрини

Капусту посікти (пошаткувати), залити кип'ячою

солонею водою, нехай раз закипить. Видушити з води, нехай пристигне. Додати моркву і цибулю. Окремо зладити підливу, розколотивши сметану з муштардою і цукром. Добре втерти, додати цитринового соку до смаку, ще раз добре вбити і вимішати підливу з капустою.

подається до гарячого м'яса.

Салата з сира з яйцями

½ фунта сира	1 ложка товщу
1 горнятко сметани	1 ложка кмину
4 яйця	кілька листків зеленої салати
сіль	1 ложечка січеного зеленого
1 велика цибуля	кропу

Сир добре втерти зі сметаною, яйця твердо зварити і коли прохолонуть, покроїти в кістку. Вимішати зі сиром, посолити до смаку. Всмажити на товщі дрібно січену цибулю і вимішати зі сиром, додаючи ложечку кмину. Уложити в полумиску на листках зеленої салати (одна ложка салати на листок) і посипати зверху січеним кропом.

Картопляна салата

6 великих варених картоплин	2 горнятка сметани
сіль	1 ложечка столової гірчиці
3 морквини	(муштарди)
4 варені яйця	оцет
2 цибулини	цукор
1 ложка січеної салери	перець

Картоплю, зварену у підсолений воді, покроїти в кістку, посолити. Твердо зварені яйця покроїти в кістку. Моркву втерти на дрібній терці, цибулю і салеру дрібно покришити. Все те разом вимішати. До сметани додати столової гірчиці, оцту й цукру до смаку і добре розтерти. Вбити, додати до салати і вимішати все разом. Коли треба --- посолити й поперчити.

Цю салату ладити годину-дві перед поданням. Але не залишати на другий день, бо вона несмачна і шкідлива.

Французька салата

2 корені салери	2 ложки олії (оливи)
3 ложки горошку	1 ложечка гірчиці (муштарди)
3 ложки білої дрібної фасольки	1 ложечка ясної засмажки
кусник квітної капусти	1 ложка цитринового соку
2 морквини	1 ложечка цукру
1 каляріпа	1 горнятко сметани
1 сушений грибок (шапочка)	сіль
2 варені жовтки	¼ фунта шинки

Зварити городину, окремо грибок. Покроїти в кістку. Варені жовтки втерти з олією, гірчицею, засмажкою, цитриновим соком і цукром. До втертої маси додати сметану, посолити і даліше добре втерти. Цю масу вимішати з городиною і грибком. Коли загусте, додати сметани.

Якщо салата має бути закускою, тоді треба додати дрібно покроєної шинки і вимішати. Якщо салата подається до м'яса, тоді шинки не потрібно.

Годиться до зимного і теплого м'яса.

Салата з баклажана

1 великий баклажан	1 ложечка цитринового соку
1 велика цибуля	або оцту
2 ложки олії	трохи солі

Баклажан спекти у посудині в печі, як картоплю. Коли прохолоне, обібрати, а м'якуш посікти. Вимішати зі смаженою на олії цибулею, додаючи ложечку цитринового соку або оцту. Посолити до смаку. Можна також додати ложку помідорової пасти.

Подавати холодне.

Салата з кабачків

4 молоді кабачки	2 ложки води
2 біла салери	2 ложки олії (оливи)
2 великі морквини	сіль
2 великі цибулі	1 ложка помідорової пасти
1 петрушка	1 ложка підливи „чілі”

Кабачки помити й обібрати зі шкірки. Покроїти дрібно разом із городиною. Цибулю посікти, посолити, додати олії і стільки ж води. Тушкувати аж зм'якне, доли-

ваючи потрохи води, щоб не википіло. Коли вже все готове, додати помідорової пасти і підливи „чілі”. Замішати і поставити, щоб ще трохи покипіло.

Подавати холодне.

Салата з свіжих огірків (мізерія)

2 огірки почищені
сіль
½ горнятка сметани

перець

Огірки покроїти в кружальця, посолити, нехай постоять. Воду з них сцідити, не видушуючи. Сметану розмішати з оцтом і цукром до смаку, полляти огірки, а зверху трошки поперчити.

Сметану можна заступити ложкою олії.

Салата з садовини

По одній або дві штуці садовини: банани, яблука, помаранчі, грушки, сливки, виноград сік із 1 цитрини чарка руму

2 ложки цукру
½ горнятка мелених або січених горіхів або мигдалю
½ горнятка вершків (сметанки), вбитих з цукром

Почищену садовину покроїти в кістку, поцукрувати, подляти соком із цитрини і румом і вимішати з горіхами або мигдалем. Накінець полляти вбитими з цукром вершиками.

ПІДЛИВИ

Хрінова підлива ✓

1 ложка масла	1 горнятко сметани
1 ложка борошна (муки)	½ ложечки борошна (муки)
3 ложки бульйону або води	сіль
2 ложки тертого хрону	

Зробити ясну засмажку з масла і борошна, розвести бульйоном або водою і додати хрін, нехай покипить. Посолити. Дрібку борошна розбити зі сметаною і влити до підливи, заварити.

Хрінова підлива годиться до тушкованих риб і до м'яса.

Помідорова підлива зі сметаною або без

4-5 стиглих помідорів	сіль
1 ложка масла	1 горнятко сметани
2 цибулі	½ ложечки борошна (муки)
2-3 ложки бульйону або води	

Помідори покроїти на кусники, додати масла і січеної цибулі і смажити, мішаючи, щоб не прицалилось. Коли помідори зм'якли --- перетерти через ситко, додаючи бульйон. Заварити, посолити і заправити сметаною з додатком дрібки борошна. Помідорова підлива без сметани робиться з ясною засмажкою на маслі.

Помідорова підлива уживається до риб і м'яса.

Підлива з кропу

1 ложка борошна (муки)	3-4 ложки бульйону або води
1 ложка масла	сіль
1 ложка січеного зеленого кропу	1 горнятко сметани
	½ ложечки борошна (муки)

Зробити ясну засмажку, додати кропу і бульйону, нехай повариться. Посолити, заправити сметаною з додатком дрібки борошна.

Годиться до росолового м'яса або вареної курятини.

Підлива з цибулі

2-3 цибулі	1 ложка оцту або цитринового соку
1 ложка масла	сіль і цукор до смаку
1 ложка борошна (муки)	
2-3 ложки бульйону або води	

Цибулю посікти і смажити разом зі засмажкою, себто кинути її на ложку масла і ложку борошна. Коли вже цибуля м'яка, додати 2-3 ложки бульйону і розварити. Перетерти через ситко, додати оцту або цитр. соку, солі і цукру, заварити. Коли загусте, додати бульйону або води.

Подається до росолового м'яса.

Підлива з часнику

4-5 зубців часнику	сіль
1 ложка масла	1 горнятко бульйону
1 ложка борошна (муки)	

Часник посікти, кинути до засмажки і разом смажити. Посолити, влити горнятко бульйону і заварити. Перетерти через ситко.

Подається до росолового м'яса.

Огіркова підлива

1 малий квашений огірок	1 горнятко бульйону
1 ложка масла	сіль і цукор до смаку
1 ложка борошна (муки)	

Огірок покроїти на кусники. Зладити засмажку з масла й борошна і розварити з бульйоном. Додати покрайний огірочок і заварити. Перецідити, додати цукру до смаку і коли треба — солі.

Подається до росолового м'яса.

Цитринова підлива

1 ложка масла	1 горнятко сметани
1 ложка борошна (муки)	½ ложечки борошна
1 ложка соку з цитрини	цукор
кілька ложок води	сіль

Зробити ясну засмажку з масла й борошна. Додати соку з цитрини і кілька ложок води. Заварити і заправити сметаною, перемішаною з дрібкою борошна. Додати цукру і солі, раз заварити.

Подається до м'яса і риби.

Підлива з сушених грибів

5-6 сушених грибів	1 горнятко вивару з грибів
1 ложка масла	1 горнятко сметани
1 ложка борошна (муки)	½ ложечки борошна (муки)
2 січені цибулі	сіль

Зварити сушені гриби, щоб зм'якли. Посікти. Зладити засмажку з цибулею, розвести виваром із грибів. Вкинути туди січені гриби і влити сметану, в якій розколочено дрібку борошна. Посолити і заварити.

Годиться, як підлива до риб, м'яса і голубців. Може бути зроблена і без сметани.

Підлива - Бешамель

1 ложка масла	1 жовток
1 ложка борошна (муки)	сік з цитрини
1 горнятко сметани або молока	сіль до смаку

Зробити ясну засмажку. Сметану розбити з жовтком і додати дрібку борошна і сіль. Розбити все разом і розвести засмажку. Заварити, додаючи соку з цитрини до смаку і мішати, щоб добре розварилося. Можна додати трошки цукру, коли хто любить.

Ця підлива може бути до риби і м'яса.

Татарська підлива

6 варених жовтків	1 ложка тертого свіжого хрону
2 ложки олії (оливи)	2-3 ложки сметани
1 ложечка гірчиці (муштарди)	сіль
1 ложка оцту	1 ложечка цукру

Варені жовтки перетерти через сито, розтерти з олією, оцтом і гірчицею, додати хрін і сметану. Те все добре розмішати. Коли загусте, додати ще сметани. Посолити і додати цукру до смаку. Можна дати ложку дрібно січених корнішонів.

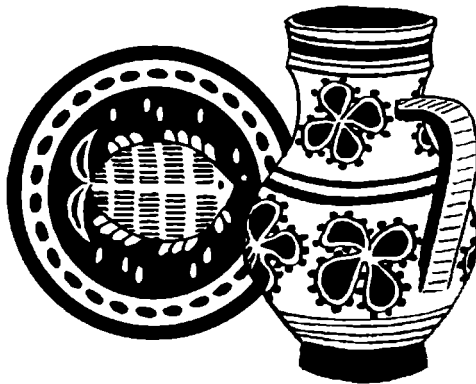
Подається до шинки і тушкованої риби. Також до яловиччини, як закуска.

Великодня підлива з яєць

10-15 варених яєць	1 горнятко зеленої січеної
1 ложка олії (оливи)	цибульки або зрізуванця
1 ложечка гірчиці (муштарди)	сіль
2 горнятка сметани	цукор до смаку
1 ложка свіжого тертого хрону	

Варені жовтки перетерти через ситко, додати олії, гірчиці і добре все втерти. Додати сметану і знов утерти. Додати хрін, цибульку або зрізуванець, цукор, сіль і добре все вимішати. Коли загусте — додати сметани.

Подається до шинки на Великодні Свята.

5. Страви з борошна і крупів

Ці страви постачають людський організм вуглеводами, отже є джерелом енергії. Окрім того мають певну кількість білка, а з мінеральних солей — фосфор. Кількість вапна є дуже мала, а гречана каша має в собі залізо. Що грубше змелене борошно, то більша в ньому вагіть білка і мінеральних складників, а також зростає кількість вітамінів групи В.

У нашому харчуванні вживаємо найбільше пшеничного борошна. Щоб його збагатити в вітаміни стараємось подавати ті страви у сполучі з молоком, сиром, яйцями і деякою городиною (капуста, помідори, квітна капуста). При печенні вживаємо дріжджів, що є джерелом вітамінів В₁.

Страви з борошна виконані здебільшого у формі тіста. Його складники є борошно і рідина. Рослинний білок (глютен), що знаходиться в борошні, набухає під впливом води і творить із рештою складників тісто. Тому, що рослинний білок є гнучкий і розтяжний, надає тістові ті самі прикмети. До виробу тіста служить борошно, що має достатню кількість того білка, а це є пшеничне, житнє і ячмінне. Борошно кукурудзяне чи картопляне не має тих прикмет і тому саме, без домішки іншого борошна, тіста не створить.

Крупи — харчовий продукт зернових культур у виді очищеного цілого зерна (риж, гречка, просо) або подрібненого (з пшениці, ячменю, кукурудзи). Приладжуємо їх при помочі варення на різного роду каші. Внаслідок варення розклеюється у зернах крохмаль і зеренця втягають у себе воду. Є два способи приладжування каш — 1) варення клейких каш, 2) варення розсипчастих каш. Звичайно дрібні крупи розклеюються, а грубші можна варити одним і другим способом.

СТРАВИ З БОРОШНА

Вареники

1. спосіб:

4 горнятка борошна (муки)	2 жовтки
1 ложка олії (оливи)	сіль

Борошно пересіяти на стільницю, додати олію і жовтки і замісити теплою водою тісто до середньої густоти. Розкачати на стільниці і покроїти на квадратіві кусники. Накладати ложечкою начинку і зліплювати краї. Приготовані вареники кидати на таку кількість підсоленої кип'ячої води, щоб вони могли вільно варитися. Вареники є готові, коли вони після 5-6 хвилин кипіння спливають на поверхню води.

2. спосіб:

4 горнятка борошна	(cream cheese)
1 ложечка масла	2 жовтки
2½ унції вершкового сира	сіль

Поступ роботи такий самий з тією різницею, що замішувати треба теплим молоком.

Вареники можна робити з різною начинкою, а саме --- м'ясною, масою з телячих легенів, з картоплею, з фармерським сиром, з солодкою або квасною капустою.

Варенички (лазанки) з сиром або шинкою

Тісто, як на вареники	2 ложки тертих сухариків
2 ложки масла	товщ до вимашення ринки
сіль	1 горнятко сметани

Розкачати тісто, покроїти в малі квадратики і кинути на кип'ячу посолену воду. Коли готові, процідити і помастити маслом із тертими сухариками. Потім вимастити ринку маслом і висипати тертими сухариками. Перекладати варенички начинкою з сира або шинки. Всунути до

гарячої печі на 350 ст. на 20 хвилин. Накінці полляти сметаною (тільки при начинці з сира) і прикрити, нехай печеться ще 10 хвилин. Перевернути на таріль.

НАЧИНКА З СИРА:
2 горнятка сира
3 жовтки

½ ложечки солі
1 ложка вершків (сметани)
1 ложка тертих сухариків

Сир утерти з жовтками, посолити, додати ложку сухариків і ложку вершків.

НАЧИНКА З ШИНКИ:
½ ф змеленої шинки

2 варені яйця
1 січена смажена цибуля

Мелену шинку, січені варені яйця, і цибулю добре вимішати.

Ліниві вареники ✓

2 горнятка сира
2 жовтки
1 ціле яйце
1 ложка сметани

3-4 ложки борошна (муки)
сіль
1 ложка масла
1 ложка тертих сухариків

Втерти сир із жовтками, яйцем та сметаною, замісити з борошном і розкочати на пів пальця завгрубшки. Покроїти в смужки, а з них викроювати ромби. Кидати на кип'ячу солону воду і варити около 5 хвилин, аж поки не спливають на верх. Тоді відцідити і помастити маслом, смаженим із тертими сухариками.

Подавати зі сметаною.

Книдлі зі сливками ✓

1. спосіб:

1 горнятко борошна (муки)
1 жовток
1 ціле яйце
¾ горнятка варених прохололих картопель

1 ложечка масла
сіль
1 фунт сливок
1 ложка масла
1 ложка тертих сухариків

Замісити тісто з борошна, яєць і м'ятої картоплі, розбитої з ложечкою масла. Розкачати як на вареники завгрубшки, кроїти малі квадратики і накладати на них обмиті і сухі сливи. Заліпити й варити на кип'ячій підсоленій воді около 20 хвилин. Спробувати й коли готове -- відцідити і помастити маслом, смаженим із тертими сухариками.

2. спосіб:

1 горнятко борошна (муки)	1 ціле яйце
1 ложечка масла	сіль
1 жовток	1 фунт сливок
½ пачечки вершкового сира	1 ложка масла
(cream cheese)	1 ложка тертих сухариків

Борошно розтерти з ложечкою масла і сиром. Замісити з яйцями, додавши трохи солі. Розкачати тісто грубіше, як на вареники, кроїти круглі варенички і накладати на них обмиті і сухі сливи. Заліпити і варити на кип'ячій підсоленій воді около 20 хвилин. Спробувати й коли готове, відцідити і помастити маслом, смаженим із тертими сухариками.

Галушки з сира

а) з тертими сухариками

2 горнятка сира	1 ложка сметани
1 ложка масла	1 горнятко тертих сухариків
2 жовтки	трошки борошна (муки)
1 ціле яйце	1 ложка масла
сіль	1 ложка тертих сухариків

Сир, масло, яйце і жовтки добре втерти й посолити. Додати ложку сметани і дальше терти. Накінці додати терті сухарики і замісити. Нехай постоїть одну годину. Тоді виробляти в борошні на стільниці малі круглі галушки і заварити на солоній кип'ячій воді. Варити около 10 хвилин аж спливує на поверхню. Спробувати чи го-

тове, а тоді відцідити і помастити маслом, смаженим із тертими сухариками.

б) з пшеничними крупками

1 ложка масла	½ горнятка пшеничних крупів
4 жовтки	(грисіку)
1 ложка сметани	4 ложки борошна
2 горнятка сиру	1 ложка тертих сухариків
шум із білків	1 ложка масла
сіль	

Поступ роботи, як угорі. Коли вже втерта маса, тоді додати пшеничні крупки і знов утерти. Нехай постоїть одну годину. Потім додати борошно і шум, убитий із білків. Набирати ложкою галушки і кидати на солону кип'ячу воду. Варити около 10 хвилин, аж спливуть на поверхню. Спробувати, а коли готові, відцідити і помастити маслом, смаженим із тертими сухариками.

Галушки з булки до м'яса

4 жовтки	із булки
1 горнятко молока	шум із білків
4 ложки борошна (муки)	сіль
3 горнятка смажених грінок	

Жовтки розбити в молоці, додати борошно, трошки солі, подляти тим грінки і нехай так постоїть пів години. Потім те все вимішати з добре вбитим шумом із білків і виробляти галушки. Обкачувати їх у борошні і кидати на кип'ячу підсолону воду. Варити 10-15 хвилин, аж спливуть на поверхню. Коли готові, відцідити і помастити маслом.

Подається до м'яса. Можна також їсти з капустою або підливою зі сливкового повидла.

Налисники

2 горнятка молока	сіль
4 яйця	кусник несоленого сала
1 ложка олії (оливи)	(солонини)
4-5 ложок борошна (муки)	

Вбити дуже докладно жовтки з молоком, і додати стільки борошна, щоб тісто було, як густа сметана. Вбити шум із білків, легко вимішати з тістом, додаючи ще трохи борошна і сіль. Розігріти на плиті чисту сковороду і помастити її кусником сала або дрібною олією щіточкою. Набирати тісто варешкою і наливати на гарячу сковороду. Вважати, щоб налисники не були надто грубі. Коли б вилялось занадто багато тіста, тоді можна назад відляти до горшка. Смажити на легкому рівному вогні: коли тісто зігнетесь, обернути лопаткою налисник на другий бік. Всмажені налисники складати на глибоку тарілку, обернену горі дном.

Коли виляти тісто на мало нагріту сковороду, тоді з тіста зробляться галушки. Коли б налисник припалився, тоді треба сковороду обмити, розігріти, помастити товщом і смажити даліше.

Налисники можуть бути з різними начинками – грибовою, з солодкої капусти, м'ясною, сирною. Подаємо їх – завинувши начинку в налисник. Або можна зложити з начинкою у прямокутник, обкачати в борошні, яйці й тертих сухариках і обсмажити на гарячому товщі. Начинені солодким на лакоминку обсмажити без обрібки, а лиш на товщі.

Налисники без шуму

2 яйця	сіль
1 горнятко борошна (муки)	трохи сала до намашення
1 горнятко молока	сковороди
1 горнятко води	

Молоко змішати з водою. Цілі яйця старанно розбити в горнятку, додаючи потрохи борошна і молока з водою, посолити, смажити як попередні.

Грибок із сметаною

6 яєць	2 горнятка сметани
2 ложки цукру-мучки	цитринова шкірка
1 ложка масла	2 ложки товщу
2 горнятка борошна (муки)	

Втерти жовтки з цукром аж збіліють, а потім втерти добре з маслом. Вимішати з борошном, сметаною і цитриновою шкіркою. Вбити шум із білків, вимішати легко і поділити все на дві частини. Вляти на гарячий товщ у двох сковородах.

Коли вистигне — помастити один мармелядою з садовини і прикрити другим. Зверху посипати цукром-пудром.

СТРАВИ З КРУПІВ

Сипко зварений риж

1 горнятко рижу
2 горнятка води

1 ложка масла
½ ложечки солі

Риж сполокати в теплій воді і всипати на кип'ячу воду, додати масло і сіль. Злегка вимішати і прикрити покриття (не щільно). Нехай покипить 10 хвилин і напучнявіє. Ще раз замішати, прикрити і всунути до гарячої печі на 350 ст. на пів години.

Краківська каша

1. спосіб:

1 горнятко краківських крупів
1 яйце
2 горнятка води

½ ложечки солі
1 ложка масла

Крупки висипати до миски й добре вимішати з цілим сирим яйцем. Виложити на сковороду, висушити, а потім присмажити на легкому вогні, мішаючи, щоб не зіпльовалась у грудки. Коли вже висушена, всипати до кип'ячої води. Посолити, замішати, додати ложку масла. Нехай кипить около 10 хвилин, мішати як довго кипить. Коли вже каша згусне й напучнявіє, тоді накрити її і всунути до гарячої печі на 350 ст. на пів години.

2. спосіб:

Те саме з додатком:
1 цибуля

1 ложечка січеного кропу
трошки солі й перцю

Кашу зтерти яйцем і висушити (гл. вгорі). Всипати на кип'ячу воду, додати смажену січену цибулю, кріп, сіль і перець. Замішати і нехай покипить около 10 хвилин. Тоді всунути до гарячої печі на 350 ст. на пів години.

Такою кашею можна начинювати молоді курята.

Каша гречана ціла або середня

2 горнятка каші
1 цибуля
1 ложка товщу

5 горняток кип'ячої води
½ ложечки солі

Кашу сполокати, перецідити через ситко і всипати на кип'ячу воду. Дрібно посікти цибулю і всмажити на товщі на ясний колір. Додати смажену цибулю до кип'ячої каші, посолити. Замішати, нехай покипить 10 хвилин. Накрити і всунути до гарячої печі на 350 ст. на 1/2 години.

Примітка: Каша заправлена цибулею годиться до м'яса або до підлив. Коли ж має бути подана з молоком, тоді треба її підправити самим товщем, без цибулі.

Каша з перлових крупів

Кашу з перлових крупів варити подібно, як у попередніх приписах, тільки треба варити довше на плиті з додатком масла. Постійно мішати. Води давати тричі стільки, що крупів.

Такої каші вживається до варення юшок і клеїків.

При варенні юшки з перлових крупів можна додати до води вивару з м'яса і костей чи з грибів. Заправляти сметаною або засмажкою.

Кукурудзяна каша

1 горнятко кукурудзяного
борошна
1 горнятко холодної, а

2 горнятка кип'ячої води
1 ложка масла
сіль

Кукурудзяне борошно залляти горнятком зимної води, перемішати і всипати до кип'ячої води, мішаючи не-впинно. Додати ложку масла й трохи солі. Варити около 10 хвилин. Коли згусне, всунути до гарячої печі на 350 ст. на 20 хвилин.

Подається до молока й до гуляшу. Можна подавати саму з вишкварками, звичайним сиром або бриндзею.

Вівсяна каша

2 горнятка води
3 ложки вівсяних пластівців

сіль, жовток
1 ложечка масла

Всипати вівсяні пластівці на холодну воду, додаючи сіль. Мішати цілий час, поки не звариться злегка густа маса. На тарілку покласти кусник масла і жовток, розтерти жовток із маслом і вляти на те гарячу юшку.

Можна подати з молоком — без яйця.

Каша з пшеничних крупів

1 горнятко пшеничних крупів
1 ложка масла

2 горнятка окропу
сіль

До кип'ячої води вкинути ложку масла і трошки солі. Всипати потрохи крупи, мішаючи, щоб не було грудок. Варити 10 хвилин.

Подавати до молока, юшок і до м'ясної потравки з телятини або курятини.

6. Страви з яєць і лакоминки

Яйце є одним із найдавніших харчових складників. У давніх народів воно було символом життя і це вірування проявилось у наших писанках, на яких писанкарки наносять символічні знаки.

Про яйце сказав хтось, що воно є приятелем кухаря, бо виступає в різnorodних стравах. Воно в'яже харчові складники, надає пухкості, смаку та й саме може стати стравою.

Свіжість яйця має велике значення при використанні його. Тому стараємось перевірити це різними способами. Коли розіб'єте яйце і жовток і білок добре розділюються, то це є доказом їх свіжості. Це дуже важливе при білку, з якого маємо вбити шум. Коли білок густий і суцільний, а не рідкий, то з нього шум скоріш уб'ється.

Перед уживанням яйця слід його старанно помити, не зважаючи на те, чи хочемо його зварити чи йнакше зужиткувати. На лушпині яйця можуть бути заразки, що перейдуть тоді до страви.

Розбиваємо яйце найкраще вдарляючи гострим ножем у лушпинку ближче тоншого кінця.

Яйця у підливах (у підливі зі сметани)

6 яєць	1 горнятко сметани
3 ложки масла	сіль
1 смажена січена цибуля	1 ложка борошна (муки)

Вбити яйця на гаряче масло і присмажити з обох сторін. Виложити на полумисок. Зробити ясну засмажку з січеною цибулею, розвести її сметаною, посолити. Нехай раз закипить. Залляти тим яйця. До цього пода-

ється м'ята картопля.

Подібно приготуємо яйця у підливах, заправлених сметаною, яких приписи знайдемо у відділі про підливи. Можна подавати яйця у

- б) хрінній підливі
- в) помідоровій підливі
- г) грибовій підливі

Яйця начинювані

6 яєць

зелень петрушки для прикраси

1 ложка масла

Яйця зварити твердо. Ще гарячі вложити на хвилину у холодну воду, тоді легше зняти лущинку. Перекроїти яйця вздовж і вибрати жовтки. Окремо зладити начинку і накладати на місце вибраних жовтків. На гаряче розтоплене масло класти начинені половинки яєць (перетятою стороною). Присмажити, виложити на полумисок і прибрати зеленню петрушки.

а) **Начинка звичайна (гл. ЗАКУСКИ)**

Подавати з сипко звареним рижом.

б) **Начинка з шинки**

½ фунта посіченої шинки

1 ложка сметани

1 січена смажена цибуля

сіль

1 ложечка тертих сухариків

перець

Вибрані жовтки вимішати з шинкою, смаженою цибулею, тертими сухариками і сметаною. Посолити й поперчити до смаку і все добре вимішати.

Подавати з м'ятою картоплею і помідоровою підливою без сметани.

в) **Начинка з вудженої риби**

**1 пачка вуджених сардинок
без шкірки й остей**

2 ложки олії (оливи)

**1 дрібно посіченя і смажена
цибуля**

сіль

перець

На підсмажену на ясний колір цибулю вкинути посічені сардинки і трошки підсмажити. Те все вимішати з вареними жовтками, посолити й поперчити. До присмажування яєць користуватись олією.

Подавати з м'ятою картоплею і грибовою підливою.

Я є ш н я

а) З січеною зеленню

1 ложка масла	сіль
6 яєць	перець
1 ложка січеної зелені кропу і петрушки	1 ложка тертого сира-пармезану

Масло розтопити на сковороді. Коли вже гаряче, вибити туди яйця, посолити й поперчити, додати січеної зелені, помішати і швидко зняти з вогню, щоб довго не смажилось. Посипати тертим сиром.

Подавати з хлібом, маслом і помідоровою гірчицею (кечап).

б) З шинкою і ковбасою

3 скибочки шинки і кусник ковбаси, покроєні в кубики	дрібка солі (небагато, бо шинка і ковбаса солоні)
1 ложка товщу	1 ложечка вершків (сметанки)
6 яєць	

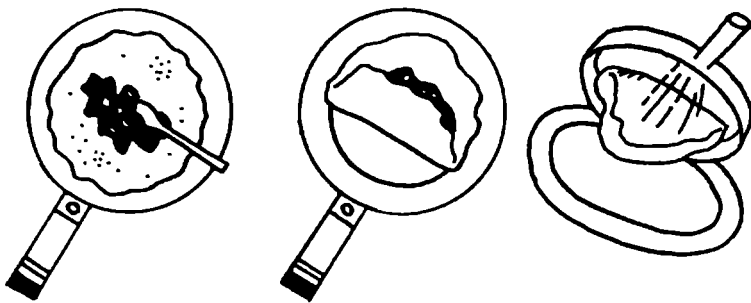
Шинку і ковбасу вкинути на гарячий товщ, посмажити, обернути. Яйця вбити до горнятка і вимішати з ложечкою вершків. Залляти ними шинку і ковбасу, посолити, замішати і вийняти на полумисок.

Подавати зі смаженою картоплею і помідоровою салатою.

Омлет французький з начинками

10 яєць	сіль
2 ложки борошна (муки)	3 ложки товщу
3 ложки води	зелень петрушки

Свіжі яйця вмити, розбити до горшка, докладно розтріпати з борошном, доливаючи води, посолити. Розігріти товщ на великій сковороді і на гарячий вилляти половину яєць. Смажити поволі. Підважувати лопаткою при стінці сковороди так, щоб рідка маса спливала під спід. Підложити під спід омлету трохи товщу. Коли омлет зітнеться, спід буде легко рум'яний, а поверхня дриглевата — омлет готовий. При допомозі лопатки зсунути на ogrітий полумисок. На це наложити городину або іншу начинку. Далше прикрити це другим омлетом і прибрати зеленню петрушки. Городину, як горошок, моркву, шпінат, шпараги, приладити тушкованою, так само печериці. З інших начинок можуть бути ковбаски (треба почистити зі шкірки), шинка або мозок. Начинку з шинки гл. СТРАВИ З ЯЄЦЬ, з мозку гл. ЗАКУСКИ.

ОМЛЕТ

На готовий омлет наложити начинку (городину, мозок). Тоді завернути одну половину омлету, щоб прикрила. Легко зсунути цілий омлет на таріль.

Січеники з варених яєць

6 варених яєць
1 січена смажена цибуля
2 ложки тертих сухариків
1 ложечка сметани

сіль
1 сире яйце
6 ложок масла

Зварені яйця обібрати з лушпинки і посікти. Додати смажену цибулю, терті сухарики, сметану, сире яйце і вимішати. Посолити до смаку. Формувати малі січеники, обкачати в сухариках і смажити з обох боків на гарячому товщі.

До них подавати городину, зелену салатку і молоду картоплю.

ЛАКОМИНКИ

Лакоминки — це солодкі страви, що ними закінчуємо стравопис обіду чи вечері. Колись вони були дуже різноманітні, а деякі з них могли навіть заступити другу страву. Тепер їх уважають надто калорійними й обмежуються свіжою садовиною або компотом.

Однаке лакоминки мають свої добрі прикмети. У родинях, де є діти чи підлітки, лакоминки дуже оправдані. При неохоті дітей до їжі її можна часто лакоминками перебороти. А більшість їх має велику відживну вартість.

Лакоминки можуть бути холодні або гарячі. Приготовляємо їх із садовини, ягід (узвар, кисіль), яєць, молока, вершків (крем, пінник, морозиво), борошна і крупів (налисники, запікані бабки).

Для завершення гостини добираємо звичайно лакоминки, що їх можна приладити заздалегідь.

Налисники

Приладження тіста гл. СТРАВИ З БОРОШНА.

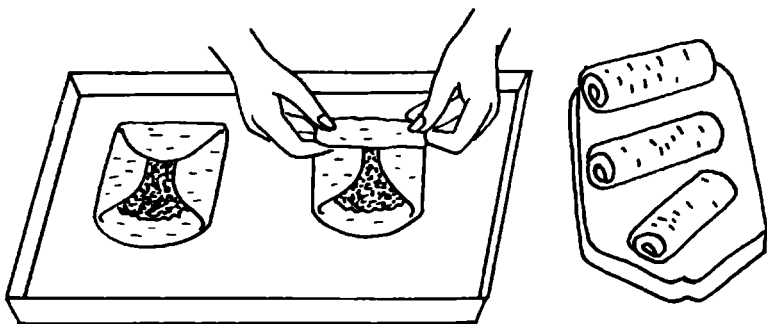
а) **З сиром**

2 горнятка фармерського сира
4 жовтки
3 ложки цукру
1 ложка масла
цитринова шкірка

1 ложка сметани
1 ложка тертих сухариків
потім 3 ложки сметани
товщ до вимашення ринки

Сир, жовтки, цукор, масло, ложку сметани і цитринову шкірку добре втерти на масу. Мазати нею налисники, звивати у валочки і складати верствами у вимашчену товщом ринку, посипану тертими сухариками. Полляти трьома ложками сметани і прикрити порожнім налисником. Всунути до гарячої печі на 350 ст. на 15 хвилин.

Перекинути на полумисок, посипати цукром-пудром.

НАЛИСНИК

На налиснику розвести начинку по середині. Заложити краї налисника з трьох боків, а потім звинути його у валок.

б) З кремом

4-5 жовтків
4-5 ложок цукру
1 ложка картопляного борошна
(муки)

2 ложки вершків (сметанки)
1 ложечка ванілевого цукру
1 ложка тертих сухариків
товщ до вимашчення ринки

Втерти жовтки з цукром. Картопляне борошно вимішати з вершками і ваніллю. Вимішати все разом і заварити в посудині, яку вкладаємо до другої, більшої з кип'ячою водою. Мішати невпинно й коли почне гуснути і кілька разів випустить повітряні баньки, зняти. Ринку вимазати товщом і висипати сухариками. На дно поло-

жити налисник і помастити його тоненько кремом. Потім положити другий налисник, знов тоненько помастити ітд. Зверху прикрити налисником і всунути до печі на 350 ст. на 15 хвилин. Перевернути на круглий таріль і зверху посипати цукром-пудром. Кроїти у трикутники, як торт.

До того подавати биту сметану або овочевий сік

в) 3 цитриновим соком

Товщ до вимашення ринки	1 цитрина
1 ложка тертих сухариків	1 ложечка масла
цукор	

Як у попередньому приписі, покласти налисник на дно вимашеної товщем і тертими сухариками висипаної ринки. Посипати його цукром і покропити цитриновим соком. На це покласти другий налисник ітд. На верхній налисник покласти трохи масла. Всунути до печі і даліше поступати, як при налисниках із кремом.

Лакоминка з краєних налисників

Налисники	цитринова шкірка
товщ до вимашення ринки	1 ложка топленого масла
1 ложка тертих сухариків	1 горнятко мelenого мигдалю
2 унції тертої шоколяди	2 білки
½ горнятка цукру	

На спід вимашеної тортівниці, висипаної тертими сухариками, покласти налисника. Залишити ще один налисник на прикриття. Решту налисників покроїти на квадратики та вимішати з усіма поданими складниками за винятком білків, ложки мигдалю та ложки цукру. Цю масу покласти на налисник у тортівниці, прикрити другим і всунути до гарячої печі на 350 ст. на 30 хвилин. Потім убити шум із білків з цукром, помастити лакоминку, посипати січеним мигдалем і дати до печі на 10 хвилин.

Лакоминку подавати на круглomu тарелі і покроїти на трикутники. Можна їсти гарячу й холодну.

Д о л к и

2 горнятка борошна (муки)	сіль
1 горнятко сметани	товщ до смаження
2 цілі яйця	цукор-пудер

Всі ці складники разом розколоти впродовж 10 хвилин у мішалі. Смажити на сковороді з заглибинками (як на яйця). Накладати на гарячий товщ ложкою (не більше), а коли зарум'яниться, перевернути. Взмажене складати на бібулу, щоб товщ всяк. Потім укладати на таріль, посипуючи цукром-пудром з ванілевим запахом. Подавати з соком, або битою сметаною.

Лакоминка горіхова

8 яєць	борошна
8 ложок цукру	1½ горнятка мелених горіхів
1 вершна ложка картопляного	цитринова шкірка

Жовтки втерти з цукром аж збілюють. Борошно вимішати з горіхами і цитриновою шкіркою. Вбити білки на шум і додавати, легко мішаючи, до жовтків на переміну з горіхами, що вимішані з борошном. Виложити до вимашеної тортівниці або форми. Всунути до печі на 350 ст. на 45 хвилин.

Подавати зі шодом (гл. СОЛОДКІ ПІДЛИВИ).

Таку саму лакоминку можна приладити з мигдалю або ліскових горіхів. Щоб зменшити кількість горіхів, можна додати тертих сухариків.

Лакоминка із омлетів

4 омлети	1 ложка цукру
(гл. СТРАВИ З БОРОШНА)	1 ложка січеного мигдалю або
мармеляда з садовини або ягід	горіхів
1 блок	

Омлети переложити мармелядою, скласти один на одного, зверху помастити розбитим білком, посипати

цукром, змішаним із січеним мигдалем, або горіхами.
Кроїти в трикутники, як торт.

Лакоминки з яблук

а) Локшина (тоненькі макарони) з яблуками

6 великих винних яблук	2 ложки тертих сухариків
1 ложка цукру	товщ до вимашення ринки
цинамон або ваніля	1 ложка тертих сухариків
2 горнятка локшини	цукор-пудер
2 ложки масла	

Яблука почистити, потерти на грубій терці, поцукрувати, додати запаху (цинамон або ваніля). Локшину зварити, кидаючи її на кип'ячу воду. Коли готова, сполоскати, помастити маслом, підсмаженим із сухариками. Ринку вимастити товщем і висипати тертими сухариками. На дно покласти грубшу верству локшини, тоді верству яблук, знов верству локшини (тоншу), верству яблук і знов локшину. Всунути до печі на 350 ст. на 45 хвилини. Пробувати чи яблука готові. Перекинути на круглий таріль і посипати цукром-пудром.

б) Риж із яблуками

6 великих винних яблук	запах (цинамон або ваніля)
1 ложка цукру	товщ до вимашення ринки
½ горнятка ясних родзинок	1 ложка тертих сухариків
1 горнятко рижу	

Яблука приготувати, як у попередньому приписі, вимішати з цукром і родзинками та запахом. Зварити сипкий риж і переложити яблуками, як подано вище. Дальший поступ роботи такий самий. Прибрати смаженими ягодами, подавати з овочевим соком.

в) Яблука смажені в тісті

4 винні яблука	сіль
4 яйця	8 ложок товщу
1 ложка сметани	2 ложки цукру-пудру
2 ложки борошна (муки)	

Яблука почистити, вижолобити, покроїти на грубі кружальця. Приготовити тісто, а саме — жовтки втерти зі сметаною, додати борошно і шум із убитих білків, трошки посолити. Кружальця яблук мачати у тісті і класти на розігрітий на сковороді товщ. Смажити на два боки. Посипати цукром-пудром поки гарячі. Подавати на круглому тарелі.

г) Яблука у бісквітному тісті

5-6 яблук (винних)
кілька смажених вишень
1 ложка товщу
терті сухарики
4 яйця

4 ложки цукру
3 ложки борошна (муки)
терта шкірка цитрини
цукор-пудер

Яблука почистити і вижолобити. Накласти у середину смажені вишні без соку, уложити у вимашеній і сухариками висипаній ринці у відступах, а одне в середину. Втерти жовтки з цукром, білки вбити на шум, і додавати білки і борошно на переміну, накінець додати шкірку з цитрини. Залляти тим уложені яблука, всунути до печі на 350 ст. на 45 хвилин. Пробувати зубочисткою чи яблука спечені. Перевернути на таріль, посипати цукром-пудром. До цього можна подати сік, або якусь солодку підливу.

Омлет звиваний

5 яєць
5 ложок цукру
цитринова шкірка

товщ до вимашення форми
3-4 ложки борошна (муки)
сіль, цукор-пудер

Жовтки втерти з цукром аж збілюють і додати свіжо втерту цитринову шкірку. Вбити шум із білків і вмішати все легко з жовтками й борошном. Вилляти до вимашеної форми, висипаної борошном. Всунути до гарячої печі на 320 ст. на 25 хвилин. Викинути на стільницю, помастити мармелядою з садовини, звинути і всунути на

5 хвилин ще до печі. Покроїти на тарелі і зверху посипати цукром-пудром.

Якщо омлет не має служити, як лакоминка, тоді зменшити кількість цукру до двох ложок і посолити.

Підливи до лакоминок

Шодо з вина

3 свіжі жовтки	1 горнятко столового несолодкого вина
3 ложки цукру	
2 ложки вершків (сметанки)	1 ложечка добре втертого масла
ліска ванілі	

Жовтки втерти з цукром аж збілюють. Спарити вершки з ванілею, додати їх до жовтків і заварити, мішаючи у посудині, що вставлена до більшої з кип'ячою водою. Коли маса починає гуснути і випускає повітряні баньки, тоді зняти це з пари. Масу добре вибити з кип'ячим вином. Коли б вона була за густа, можна розбавити гарячим вином. Накінці додати трохи добре втертого масла.

Підлива пуншова

Підливу пуншову приладжувати так само, тільки до вина треба додати чарку руму.

Ванілева підлива з вершків

3 свіжі жовтки	1 горнятко вершків (сметанки)
3 ложки цукру	1 ліска ванілі

Поступати, як у попередньому приписі, заваривши окремо горнятко вершків із ванілею. Коли маса згусне, зняти її з пари, добре розмішати. Накінці додати трохи добре втертого масла. Часом треба цю підливу перетерти через ситко, щоб була гладка.

Підлива шоколядова

Приготовляється, як попередня, тільки до вершків треба додати 1 унцію розтопленої шоколяди.

Підлива кавова

Приготовляється, як попередня, тільки до маси перед заваренням на парі слід додати 2 ложки міцної кави, пареної або завареної розчинної („інстант“).

Підлива з овочевих соків

Приготовляється, як попередня, тільки до маси перед заваренням на парі треба додати 2 ложки соку з малин, порічок, полуниць чи морель. Для переціджування підлив із соками треба вживати срібного або скляного ситка, щоб не чорніло.

7. Печиво

Печиво все було в Україні поважним складником харчування. Багата українська земля щедро вирощувала пшеницю й жито і це стало підставою нашого печива. Поруч найбільш поширеного продукту — хліба — випікали більш делікатні його відміни — паляниці, книші, булки, баби. А згодом із додатком скорому, себто товщу, яець, цукру чи меду — постали інші відміни тіста, що дають делікатне вибагливе печиво.

Печиво ділимо на такі засадничі групи: 1. Дріжджеве, 2. Крихке, 3. Бісквітне, 4. Медяникове, 5. Листковане, 6. Заварне. Рід тіста залежить від його складників і способу приладження.

Вибагливе печиво відзначається запахом. Найбільше вживали у нас справжньої ванілі, доволі часто цитринової й помаранчевої шкірки, подекуди цинамону, руму, затираної троянди, гіркою мигдалю.

Окреме місце займало в нашому харчуванні обрядове печиво. Найбільш відомим був у Різдвяному часі медяник, у Великодньому часі паска, бабка й сирник, а на весіллях коровай чи колач. За душі померлих жертвували книші. Подаємо й тут кілька вказівок щодо приладження тих виробів.

Заграничні туристи, що відвідують Україну, однозгідно хвалять її печиво щоденного вжитку. Хліб і булки не мають собі рівних в Європі. Отак довголітня традиція нашого печива перемогла все лихоліття, що його переходила наша Батьківщина.

Дріжджеве тісто

Дріжджі, ферментуючи, діють на тісто так, що воно стає пухким, легким. Ензими, що знаходяться в дріжджах, діють на крохмаль у борошні, замінюючи його на

алькоголь і двоокис вугля. З черги двоокис вугля спричинює збільшення об'єму тіста перед печенням та в часі печення. Поживкою для дріжджів є вуглеводні, білок і мінеральні солі, тому добре їх розчиняти на молоці з додатком цукру або солі.

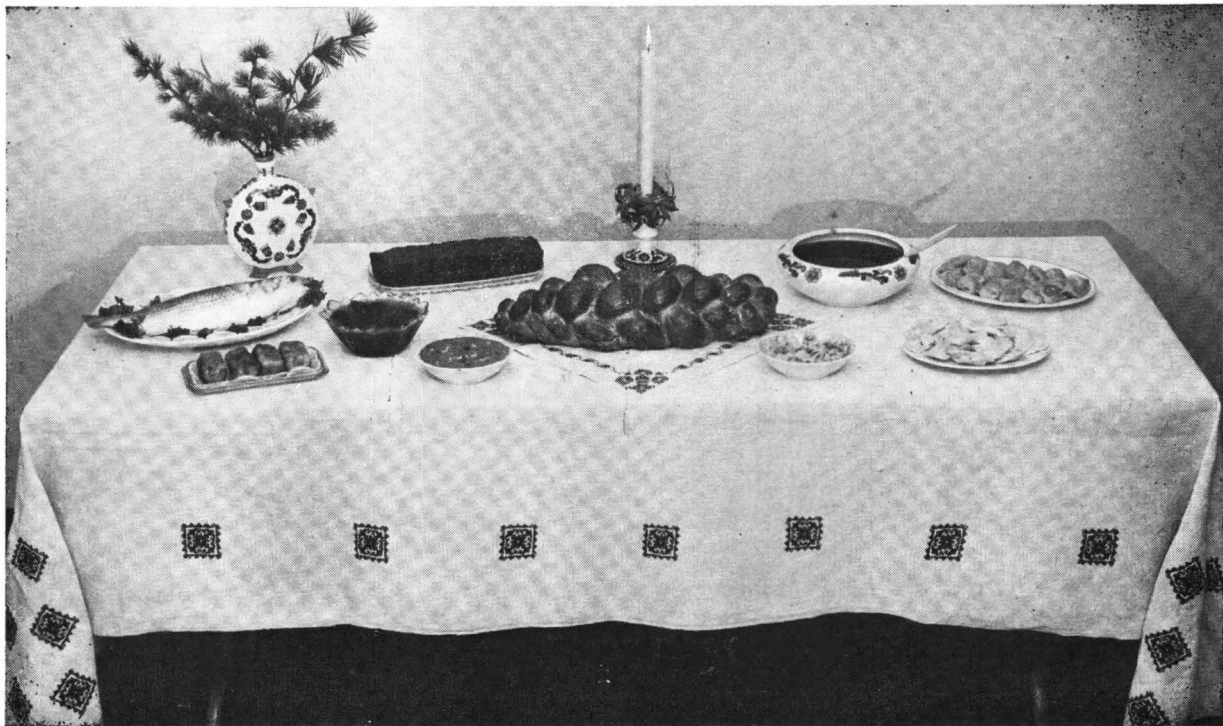
Приготування тіста складається з таких чинностей:

- а) готування розчину, в якому дріжджі розмножуються
- б) розчинювання і виміщення тіста
- в) формування печива і поновний ріст
- г) підготовка до печення.

а) Дріжджі розтираємо з цукром, а коли вони розпливуться, мішаємо з теплою рідиною, найкраще з молоком. До цього додати теплої борошна так, щоб створило масу такої густоти, як сметана. Цю масу поставити у теплі, щоб почала ферментувати. Цей розчин повинен збільшити свій об'єм на 100 %.

б) В часі коли дріжджі ростуть, треба приготувати усі складники як, борошно, молоко, воду, товщ, яйця, сіль, лист і інші додатки передбачені приписом, цебто: вбити яйця з цукром, стопити товщ, приготувати приправи. Все це отримати з розчином та добре замісити, а потім виробити тісто. Час, виріб тіста має велике значення не тільки тому, що при вироблюванні тіста лучаться всі складники, але теж тому, що впроваджуємо в тісто повітря, а це надає йому легкості й пухкості. Добре вироблене тісто повинно бути гладке й лискуче. Воно має в собі багато пухирів повітря та відстає від посудини, в якій його виробляємо і від рук. Готове тісто накриваємо і залишаємо в теплому місці, де воно повинно вирости так, щоб подвоївся його об'єм.

в) Коли тісто виростило, формуємо його на стільниці, або в посудині згідно з тим, як цього вимагає даний припис. Рідке, легке тісто накладаємо у форми до 3/4 їх висоти. Тісто у формах повинно ще вирости, при чому форми треба уставляти рівно так, щоб тісто росло рівно. Перед всуненням до печі мастимо його розбитим яйцем,

СТРАВИ СВЯТ-ВЕЧІРЬНОГО СТОЛА:

По середині Різдвяна булка. У малій мисочці кутя, у більшій борщ. Зліва на полумиску холодець із риби, на подовгуватій тарілці риба смажена. Справа вареники і голубці, а поруч них ушка до борщу. У склянній посудині—узвар. За ним на склянній підставці медяник.

жовтком, або водою з цукром. Можна посипати цукром, маком, чорнушкою.

г) Печиво готове, коли зарум'яняться, виросте і відстає від країв посудини. Для проби чи тісто готове, вживаємо дерев'яної шпички. Коли проколоти нею тісто, а шпичка остається суха — то знак, що печиво готове. Піч для дріжджевого тіста мусить бути нагріта до відповідної температури. Коли піч надто нагріта, дріжджеве тісто не виросте. Мало випечене тісто сідає і творить закалець. Нагле стрясення теж може спричинити закалець. Надто довге печення висушує, притемнює та творить грубу шкірку на печиві.

При приготуванні дріжджевого тіста треба перестерігати приписаних пропорцій складників, а тоді печиво напевно вдасться.

Дріжджеве тісто без розчину

Дріжджі розробити з цукром і теплим молоком та вимішати з борошном і додатками (яйця, вбіг з цукром ітп.), тісто вимісити, як подано вище і залишити в теплому місці, де повинно вирости так, щоб об'єм тіста потроївся. Пекти як тісто з розчину.

Дріжджеве тісто парене

Борошно, призначене на розчин, паримо гарячим молоком та старанно втираємо на одноцілу масу, а відтак вистуджуємо. Додаємо дріжджі, розтерті з цукром, та розведені рідиною. Дальше поступати згідно з вказівками приписів.

— — — — —
Ще кілька слів про посудини й форми, в яких печемо дріжджеве печиво.

Хліб печемо у круглій посудині преміру 10". Можна також пекти в подовгуватій розміру 12 x 3 x 2".

Булку можна пекти в такій же подовгуватій посудині чи на листі (блясі).

Для паски вживаємо тієї ж круглої посудини, що й

для хліба. Бабки потребують спеціальної високої форми.

Для печення булок чи рогаликів вживаємо листа (бляхи) розміру 16 x 12".

Приписи подані на 6-8 осіб.

Крихке печиво

Цей рід печива дуже поширений завдяки тому, що воно легке до виконання. Його складники — це борошно, товщ, цукор, жовтки, часом сметана. Борошно і товщ дають майже в однаковій кількості. Тому крихке печиво має велику кальорійну вартість.

Приладження крихкого тіста нетрудне. Звичайно треба борошно пересікти з товщем на стільниці, а жовтки — здебільшого варені — додати, перетерті через сито. Тіста не вимішується докладно, а лиш так, щоб получилось. Піч на крихке тісто мусить бути сильно розігріта. Пекти треба коротко й на сильному вогні до 400 ст.

Сюди належить також пів-крихке тісто. Тут є зменшена кількість товщу, зате малий додаток сметани і порошку до печення. Яйця додається сирі.

До крихкого тіста зачисляємо також напів листковане (пів-французьке) тісто. Кількість товщу ще менша, як при пів-крихкому і цей брак заступає сметана. Тісто треба заробити напередодні і лишити у нормальній температурі на 12 годин. Внаслідок ферментації, що відбулася в тому часі, гази підносять частинки тіста під час печення і спечене тісто листкується.

Листковане тісто (французьке)

Складники цього тіста — борошно, товщ і невеликий додаток яєць чи сметани. Через відповідне складання, розкачування і охолодження тіста твориться по спеченні багато наверствувань, тоненьких, як листки паперу, що є характерне для цього печива. Складну техніку його виконання подаємо при приписах.

Печиво з листкованого тіста є дуже вибагливе і дає делікатні печені вироби.

Бісквітне тісто

Це печиво легке, сухе і дуже популярне, бо з усіх печив має найменшу калорійність. Підставою тіста є — жовтки, втерті з цукром, білки вбиті на тугий шум, трохи борошна і тертих сухариків. Певна кількість повітря, вбита в тісто під час гертя жовтків і биття білків, підносить тісто вгору в часі печення. Тому спечене тісто є дірчасте і легкоствавне.

До цього роду печива належить також тісто макароникове. Спосіб приладження такий самий, тільки замість борошна доходять різні роди горіхів чи мигдалю, часом додаток тертих сухариків або шоколяди.

Заварне тісто

Тісто заварне — це тісто парене. Воно сильно виростає під час печення, а в середині його твориться порожнеча, що її наповнюємо різними начинками чи кремом. Вироби з заварного тіста — легкі й делікатні. Треба подавати їх зараз же по спеченні, бо потім втрачають крихкість і вже не мають того смаку. Складниками заварного тіста є — борошно, вода, товці і яйця.

ХЛІБ, БУЛКИ, ПАСКИ, БАБКИ

Хліб пшеничний

1¼ унції дріжджів
1 ложечка цукру
1 горнятко води
1 ложечка солі

8½ горняток борошна (муки)
кмин або чорнушка
½ яйця до помашення
товщ до помашення форми

Зладити розчину з дріжджів, теплої води, цукру і солі та ложки борошна. Коли підійде (приблизно після пів години), додати решту борошна, кмин або чорнушку і місити около пів години. Коли почне відставати від руки, покласти в тепле місце, щоб подвійно підійшло. Виробити на стільниці два довгі бохонці і знов покласти, щоб підійшли. Вложити до вимашених форм і всунути до вигрітої печі на 350 ст., помастивши зверху розбитим яйцем. Пекти одну годину.

Хліб грагама

1 унція дріжджів
1 ложечка цукру
1 варена пом'ята картопля
7½ горняток разового

пшеничного борошна (муки)
2 горнятка літеплої води
1 ложечка солі
кмин

Дріжджі розпустити з цукром, картоплею і дрібною борошна у літеплій воді. Дальший виріб, як у приписі на хліб та у вступних увагах до дріжджевого тіста. Піч на 350 ст. — пекти одну годину.

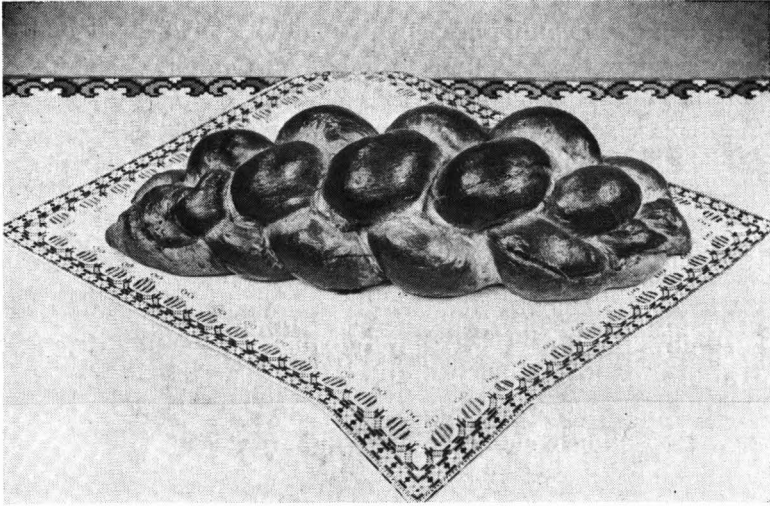
Булка звичайна

2 унції дріжджів
2 ложки цукру
2 горнятка літеплого молока
8½ горняток борошна (муки)
2 жовтки

1 яйце
1 ложечка солі
2 ложки топленого масла
шкірка з цитрини або ваніля
товщ і яйце до мащення

Дріжджі розпустити в літеплом молоці з 2 ложками борошна і однією ложкою цукру, як у попередніх приписах. Коли почне підходити, додати решту борошна, яйця, втерті з ложкою цукру, і почати місити. По пів го-

дини або коли почне відставати від руки, додати розтоплене масло і запах. Ще місити около пів години, а коли вже зовсім відстає від руки, тоді уформувати булку, і лишити на 15 хвилин, щоб підійшла. Помастити розбитим яйцем і всунути до вигрітї печі на 350 ст. на одну годину.

РІЗДВЯНА БУЛКА

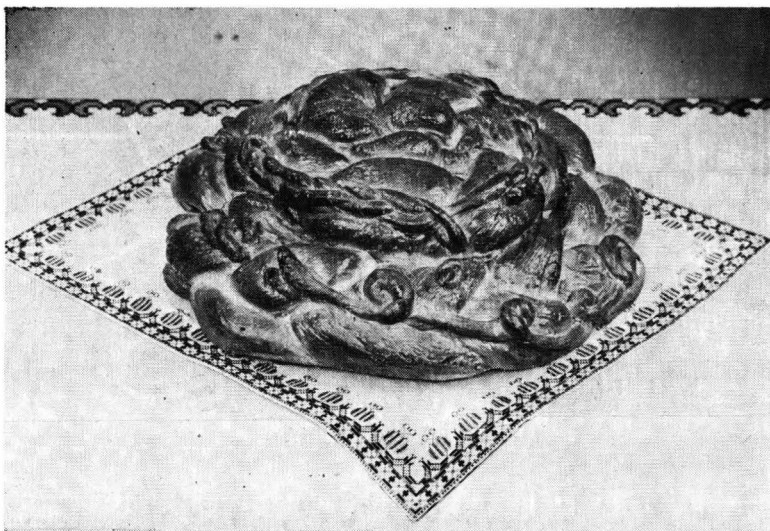
Різдвяна булка

3 унції дріжджів
2 горнятка молока
½ горнятка цукру
9 горняток борошна (муки)
4 жовтки

2 цілі яйця
¼ горнятка масла
½ ложечки солі
цитринова шкірка
товщ і яйце до мащення

Зладити розчину з дріжджів, пів горнятка теплого молока, ложечки цукру і ложки борошна. Покласти в теплomu місці на пів години, щоб підійшло. Втерти яйця з цукром. Масло стопити, зняти шум і осад. Вимішати розчину з яйцями і додаючи потрохи борошно, решту

молока і сіль — місити около 3/4 години аж тісно почне відставати від руки. Тоді вляти топлене масло, додати цитринову шкірку і знов місити 1/2 години. Покласти тісто в тепломu місці, щоб підійшло подвійно. Тоді поділити його на три частини, розкачати кожную у валок і сплести їх у косу. Виложити на помашений і припорошений борошном лист (бляху) і покласти, щоб підійшло. Коли виросте, тоді помастити розбитим яйцем і притрусити маком. Всунути до вигрітої печі на 325 ст. і пекти одну годину.

ПАСКА З ПОКУТТЯ

Паска великодня з Покуття

3 унції дріжджів
2 горнятка молока
1½ горнятка цукру
4 горнятка борошна
1 ложечка солі
½ горнятка масла
10 жовтків

2 яйця
цитринова шкірка
½ горнятка родзинків
товщ і розбите яйце до
машення
1 ложка тертих сухариків

Дріжджі розвести в теплом молоці з додатком ложки цукру і горнятка борошна. Масло розтопити і зібрати шум і осад. До розчини, яка зійшла, додати решту борошна, сіль, втерті яйця з цукром і цитринову шкірку. Місити пів до 3/4 год. аж тісто почне відставати від рук. Накінець додати розтоплене масло і родзинки і знов місити около пів год. Тісто повинно бути м'яке і вповні відставати від руки. Поставити в теплом місці, нехай підходить дві години. Вимастити форму, а потім виложити вимашеним восковим папером і посипати тертими сухариками або борошном. Виповнити тістом форму до половини, а якщо це має бути паска, тоді наложити прибрання. Це є — плетена кісочка з тіста кругом, а посередині хрест, або інші форми прикрас. Поставити, нехай росте майже до верхнього краю посудини. Помастити розбитим яйцем і всунути до вигрітої печі на 350 ст. Пекти одну годину.

Бабка звичайна

2 унції дріжджів	цитринова шкірка або ваніля
2 ложки молока	для запаху
½ горнятка цукру	3 зерна меленого гіркого
8½ горняток борошна	мигдалю
8 жовтків і 2 цілі яйця	½ горнятка топленого масла
½ ложечки солі	1 ложка ясних родзинок
2 горнятка вершків (сметанки)	товщ і розбите яйце до мащення
на половину з молоком	

Розпустити дріжджі в літепному молоці з додатком ложки цукру й 3 ложок борошна. Поставити, щоб підійшло. Втерти жовтки та яйця з цукром, аж збілюють. Коли розчина підійшла, додати борошно, сіль, втерті яйця, вершки, цитринову шкірку або ванілю, мигдаль та добре місити около 1/2 години. Накінці додати топлене масло без осаду і знов місити 1/2 год. аж почне відставати від руки. Накінець додати родзинки. Покласти тісто в теплом місці, щоб підійшло (около 2 години). Вимастити форму і виложити її вимашеним восковим папером, посипаним борошном. Наложити тісто до форм, випов-

няючи їх до половини. Дати вирости, щоб досягли до 4/5 посудини. Накінець помастити розбитим жовтком і всунути до вигрітої печі на 350 ст. на одну годину.

Примітка: Якщо бабка має бути покрита склицею, тоді не слід її мастити яйцем.

Бабка парена ✓

8 горняток борошна (муки)	½ ложечки солі
½ горнятка кип'ячого молока	цитринова шкірка або ваніля для запаху
1½ горнятка молока, вимішаного з вершками (сметанкою)	1 горнятко топленого масла
3 унції дріжджів	3 зерна меленого гіркокого мигдалю
1 ложечка цукру	½ ложечки січеної помаранчевої цукати
8 жовтків	1 ложка ясних родзинок
2 цілі яйця	
½ горнятка цукру	

Три ложки борошна запарити кип'ячим молоком і добре розтерти, щоб не було грудок. Коли вистигне, додати молоко з вершками, борошно і дріжджі. Розтерти тісто до густоти сметани, додати ложечку цукру і поставити в тепле місце, щоб підійшло. Втерти яйця з цукром аж збілюють. Коли розчина підійде, додати втерті яйця, сіль, цитринову шкірку або ванілю і місити на м'яке тісто ок. пів години. Накінець додати топлене масло без осаду і знов пів години місити аж тісто почне відставати від руки. Коли добре вимішене, додати меленого мигдалю, помаранчеву цукату, родзинки, ще трохи помісити і покласти на 2 години, щоб підійшло. Приготувати форми, як у попередніх приписах і накладати тісто, виповнюючи форми до половини. Дати вирости, щоб виповнило 4/5 посудини. Пекти у вигрітій печі на 350 ст. одну годину.

Булочки масляні

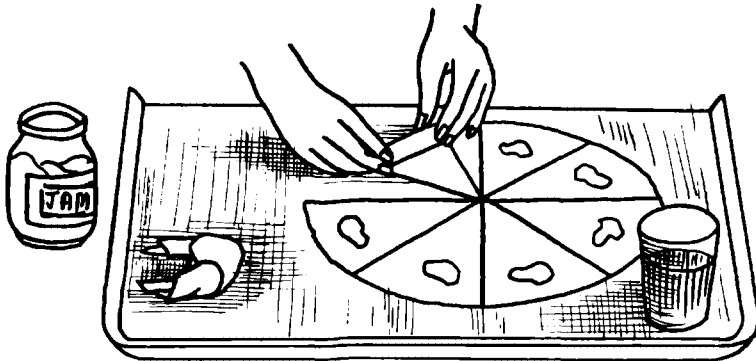
2 унції дріжджів	7 горняток борошна (муки)
3 ложки молока	¼ ложечки солі
1 ложечка цукру	4 ложки топленого масла
5 ложок цукру	ваніля або цитринова шкірка
4 жовтки	розбите яйце до машення
1 горнятко вершків (сметанки)	цукор до посипання

Розпустити дріжджі в лігеплому молоці з додатком ложечки цукру і лишити на пів години. Жовтки втерти з цукром, полочити їх із дріжджами і місити 3/4 години, додаючи поступенно борошно, вершки і сіль. Тоді коли тісто почне відставати від руки, додати топлене масло, цитринову шкірку або ванілю і ще трохи місити. Тісто повинно бути м'яке. Покласти на дві години в теплому місці, щоб підійшло подвійно. Тоді виробляти булочки або рогалики, помастити розбитим жовтком і посипати цукром. Уложити на помащених листах (бляхах), щоб підійшло. Всунути до вигрітої печі на 325 ст. і пекти 15-20 хвилин. Булочок вийде 20 штук.

Рогалики звичайні

2 унції дріжджів
 2 горнятка молока
 1 ложечка цукру
 4 жовтки
 4 ложки цукру
 7 горняток борошна (муки)

½ ложечки солі
 ваніля або цитринова шкірка
 4 ложки розтопленого масла
 маса горіхова або мармеляда
 розбите яйце до мащення

РОГАЛИКИ

Розкачати тісто у круг і поділити на 8 частин. Наложити начинку на кожну частину ближче до краю, а потім звивати, як на рисунку. Кінці заокруглити.

Дріжджі розпустити в горнятку літеплого молока з цукром на пів години. Даліше поступати як у попередньому приписі. Розкачавши тісто, викроювати рогаики і начинювати їх масою або мармелядою. Виложити на вимашчені листи і лишити, щоб підійшли. Пекти у вигрітій печі на 325 ст. около 20 хвилин. Рогаликів вийде 20 штук.

Рогалики дріжджеві листковані

3 унції дріжджів
½ горнятка молока
½ ложечки солі
1 ложка цукру-пудру
3 яйця

1 горнятко вершків (сметанки)
4 горнятка борошна (муки)
½ фунта топленого масла або мармеляда
рослинного товщу (кріско)

Дріжджі розпустити в літеплому молоці зі сіллю. Яйця розтерти з цукром. Получити це та додати стільки борошна і вершків, щоб було дуже м'яке тісто. Тонко його розкачати, помастити розтопленим товщем, звинути у валок і перекроїти на три частини. Прикрити і покласти на 3-4 години до холодильника. Потім брати по одній, качати і викроювати трикутники. Мاستити мармелядою (приготувати морелеву з помаранчевою, відповідну до печення, гл. Маси і начинки) і звивати в рогаики. Укладати на помащені листи (бляхи), зверху помастити розбитим яйцем з цукром і всунути до вигрітої печі на 350 ст. на 20-25 хвилин.

Рогаликів вийде 20 штук.

Перекладанець

3½ горнятка борошна (муки)
3 унції дріжджів
1 горнятко вершків (сметанки)
2 ложки молока
9 жовтків

9 ложок цукру
¼ ложечки солі
1 горнятко топленого масла
цитринова шкірка

Зладити розчину з горнятка борошна, дріжджів і літеплих вершків, змішаних із молоком. Поставити на пів години, щоб підійшло. Жовтки втерти з цукром, вимішати з розчиною і місити, додаючи поступенно борошно

і сіль (около пів години). Коли починає відставати від руки, влити тепле масло без осаду і додати цитринову шкірку. Місити дальше ок. 1/2 год. аж коли тісто вповні відстане від рук. Покласти на 2 год. в тепломі місці, щоб підійшло.

Приготовити посудину, найкраще поливану, вимастити її і виложити спід і боки помашеним восковим папером. Помастивши руки теплим маслом, взяти 1/4 частину тіста і розтягаючи руками — виложити спід посудини. На розтягнений пласт тіста накладати масу (гл. Маса і перекладки). Це прикрити новим пластом тіста і знов наложити масу. Так поступати дальше, аж будуть виложені три маси. Зверху прикрити останнім пластом тіста. Лишити нехай підросте ще 1/2 год., помастити розбитим яйцем і посипати січеним мигдалем або горіхами для прикраси. Тоді всунути до печі на 350 ст. на одну годину.

Пампушки

2 унції дріжджів	ліска ванілі
4 горнятка борошна (муки)	смажена рожа або овочева
1 горнятко вершків (сметанки)	мармеляда до начинювання
¼ ложечки солі	ДО СМАЖЕННЯ:
10 жовтків	2 літри рідкого товщу (олія
5 ложок цукру	впереміш із смальцем)
2 ложки топленого масла	¼ горнятка алькоголю
¼ горнятка алькоголю	

Зладити розчину з дріжджів, горнятка борошна, солі і літеплих вершків. Покласти в тепломі місці на 1/4 год., щоб підійшло. Втерти жовтки з цукром, получитьи з розчиною і місити, додаючи потрохи борошно. Місити ок. 1/2 год. аж почне відставати від руки. Тоді влити тепле масло, алькоголь, ванілю і місити дальше ок. 1/2 год. аж вповні буде відставати від руки. Покласти в тепломі місці на одну годину, щоб підійшло. Тоді розкачати грубо на стільниці і на половину тіста накладати в відступах смажену рожу або мармеляду. Прикрити другою половиною тіста, викроїти склянкою подвійні начинені кружала і притиснути боки. Лишити на 1/4 год., щоб

підросли. Розтопити у глибокій ринці товщ, додаючи ложку води або алкоголю. Коли закипить, кидати стільки пампушків, скільки вміститься на поверхні. Смажити на один бік около 3 хвилини, потім обернути шпилькою на другий бік. Коли хочемо мати ясні обручки, тоді треба ринку накрити покришкою на час смаження. Коли готові, вибирати і складати на бібулу, щоб товщ всяк. Готові посипати через ситко цукром-пудром з ванілею.

Пиріжки (паштетички) дріжджеві

$\frac{3}{4}$ горнятка масла	$\frac{1}{2}$ горнятка сметани
2 горнятка борошна (муки)	1 ложечка цукру
4 жовтки	$\frac{1}{4}$ ложечки солі
2 ложки цукру	1 яйце до помашення
2 унції дріжджів	

Масло посікти з борошном, жовтки втерти з цукром. Дріжджі розпустити в сметані, додаючи ложечку цукру і сіль і вимішати з утертими жовтками. Сполучити з борошном, посіченим із маслом і дальше цю масу сікти, аж постане одноціле тісто таке густе, як на вареники. Покласти тісто на дві години, щоб підійшло (в кімнатній температурі). Потім розкачати його трохи грубше, як на вареники і викроювати прямокутники або кружальця, як на вареники. Накладати на них начинку і звивати в пиріжки. Укладати на помашений товщем лист (бляху) і лишити, щоб ще раз підійшло. Заки всунути до печі — помашити розбитим яйцем. Пекти у вигрітій печі на 350 ст. біля 20 хвилин.

Начинювати м'ясом, капустою, грибами (гл. ЗАКУСКИ).

Пиріжки (паштетички) півкріхкі-дріжджеві

1 горнятко масла	$1\frac{1}{2}$ унції дріжджів
3 горнятка борошна (муки)	1 горнятко сметани
4 жовтки	1 ложечка цукру
1 ложка цукру	$\frac{1}{4}$ ложечки солі

Виріб, як у попередньому приписі.

Завиванець

2 унції дріжджів	1 горнятко вершків (сметанки)
2 ложки молока	цитринова шкірка або ваніля
½ горнятка цукру	½ горнятка топленого масла
8½ горняток борошна (муки)	1 ложка тертих сухариків
6 жовтків і 2 цілі яйця	товщ і розбите яйце до мащення
½ ложечки солі	

Виріб тіста такий, як при бабці звичайній. Коли тісто вже підійшло, виложити його на натовщений восковий папір на стільниці. Руками, помашеними товщем, розтягнути його на палець завгрубшки. Припорошити тертими сухариками і помастити масою (не дуже грубо). Звивати тісто, підтримуючи його папером. Звинене тісто покласти на помашений товщем лист (бляху), і лишити, щоб підійшло. На листі можна вмістити два завиванці. Перед печенням помастити розбитим яйцем і всунути до вигрітої печі на 300 ст. Пекти около 45 хвилин. Спробувати зубочисткою чи готове.

Приписи на маси гл. МАСИ І СКЛИЦІ.

ПЕЧИВО ПІВКРИХКЕ З ДРІЖДЖАМИ

Пиріжки або рогалики

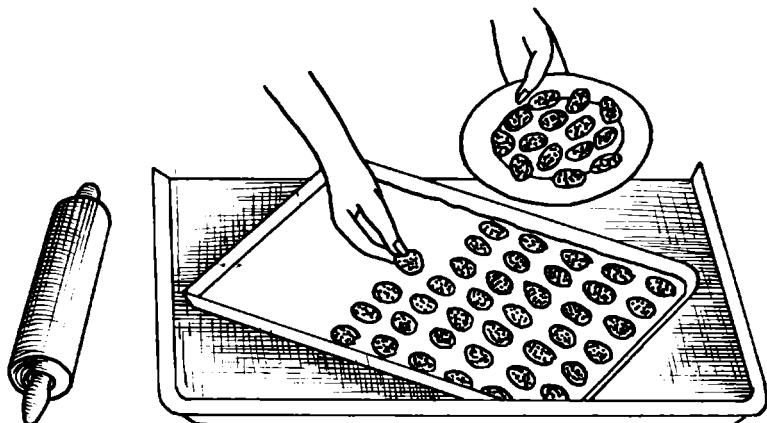
1 горнятко масла	4 ложки сметани
4 горнятка борошна (муки)	2 унції дріжджів
2 жовтки і 1 яйце	цитринова шкірка
1 ложка цукру-пудру	½ ложечки солі

Масло посікти з борошном. Жовтки і яйця втерти з цукром, додати сметану і в тому розробити дріжджі. Додати цитринову шкірку і сіль, а вкінці вимішати з борошном і маслом. Замісити ножем і лишити в кімнатній температурі, щоб підійшло.

З цього тіста можна робити коржики, рогалики, тістечка з мармелядою і пиріжки. Годиться також для пирога з мармелядою, ягодами чи садовиною.

Таке саме тісто можна виконати, вживаючи замість дріжджів одну пачечку порошку до печення.

Пиріжків вийде 20 штук.

КОРЖИК ІЗ СЛИВКАМИ

На тісто, висложене на лист (бляху), накладати половинки сливок, шкіркою до тіста.

Пиріг із ягодами або садовою

1 горнятко і 2 ложки масла
4 горнятка борошна (муки)
6 жовтків
2 ложки цукру
2½ унції дріжджів
1 горнятко сметани

¼ ложечки солі
цитринова шкірка або ваніля
2 горнятка ягід або 6 яблук
середньої величини
½ горнятка тертих сухариків

Виріб тіста, як у попередньому приписі. Коли тісто підійде, тоді поділити його на дві половини. Одну розкачати і уложити на вимашений лист (бляху). З другої половини зробити валочки і уложити поверх розкачаного тіста ґратки. В поодинокі кліточки класти ягоди або кусники садової. Ягоди (вишні або чорні ягоди) обмити, вийняти кістки і перемішати з тертими сухариками й цукром, щоб не витікав сік. Яблука почистити, пошат-

кувати і вимішати з цукром і ложкою тертих сухариків. Сливи викісткувати і розкроїти на половинки. Їх треба укладати тісніше, без ґратки з тіста. Можна також замість ґратки прикрити садовину другою частиною тіста. Лишити, щоб підійшло на листі (ок. 20 хвилин). Тоді помастити розбитим яйцем, притрусити січеними горіхами для прикраси. Всунути до вигрітої печі на 300 ст. на 45 хвилин. Пробувати зубочисткою, чи готове.

КРИХКЕ ПЕЧИВО

Тістечка крихкі з варених жовтків

3 варені жовтки	цитринова шкірка для запаху
1 горнятко борошна (муки)	розбите яйце
1 горнятко масла	січені горіхи або мигдаль, пере-
$\frac{3}{4}$ горнятка цукру-пудру	мішані з цукром

Жовтки перетерти через сито. Борошно посікти з маслом, додати цукор, жовтки, цитринову шкірку і далше сікти. Коли вже добре пересічене, вимісити, розкачати як на вареники та викроїти кружальця. Половину їх помастити розбитим яйцем і посипати січеними горіхами або мигдалем, перемішаним із цукром. Виложити на помашений лист (бляху) і пекти в вигрітій печі на 350 ст. впродовж 10-15 хвилин. Другу половину тістечок спекти без горіхів. Непосипані кружальця помастити мармелядою, а на них накладати ті з горіхами.

Тістечка крихкі з сирих жовтків

3 жовтки	2 білки
1 горнятко борошна (муки)	січені горіхи або мигдаль, пере-
1 горнятко масла	мішані з цукром
$\frac{3}{4}$ горнятка цукру-пудру	цитринова шкірка для запаху

Виріб, як у попередньому приписі. Половину коржиків мастити білками.

Тістечка крижкі цитринові ✓

2 горнятка борошна (муки)
1 горнятко масла

1 жовток
сік і шкірка з 1 цитрини

Борошно посікти з маслом, додати жовток, цитриновий сік і терту шкірку, замісити. Лишити на 10 хвилин. Потім розкачати, як на вареники і вирізати кружальця. Виложити на лист (бляху) і пекти в вигрітій печі на 300 ст. впродовж 10 хвилин. Коли пристигнуть, покрити цитриновою склицею.

Тістечка крижкі горіхові або мигдалеві

1 горнятко борошна (муки)
 $\frac{3}{4}$ горнятка масла
1 ціле яйце
3 жовтки

4 ложки мелених горіхів або мигдалю
4 ложки цукру-пудру
терта цитринова шкірка

Борошно посікти з маслом. Додати решту складників, разом замісити і лишити на 10 хвилин. Тоді розкачати як на вареники завгрубшки, викроювати різні форми, призначеними для цього формочками. Виложити на лист (бляху) і всунути до вигрітої печі на 300 ст. Пекти впродовж 10 хвилин.

З того самого тіста можна робити рогаляки, викроюючи з нього трикутники, начиняючи мармелядою і звиваючи їх. Мармеляда мусить бути відповідна до печення. (Гл. МАСИ).

Крижкі бабочки

$2\frac{3}{4}$ горнятка борошна (муки)
 $\frac{3}{4}$ горнятка масла
 $\frac{3}{4}$ горнятка цукру-пудру

4 жовтки
маса горіхова

Борошно перетерти з маслом, додаючи цукор. Замісити з жовтками на тісто і розкачати, як на вареники завгрубшки. Приготувати малі формочки, вимастити товщом. Виложити середину формочки тістом, залишаючи

місце на начинку. Всунути до вигрітої печі на 300 ст. По 5 хвилинах вийняти і вложити до середини горіхову масу. Це треба робити швидко, щоб бабочки не вистигли. Наложивши, всунути знов до печі на 5 хвилин. Коли спечені, перевернути, щоб бабочки випали.

Замість горіхової маси можна до холодних спечених бабочок накладати биті вершки (сметанку) з желатиною.

Крихкий пиріг із мармелядою ✓

2 горнятка борошна (муки)
½ горнятка масла
4 жовтки

½ горнятка цукру-пудру
цитринова шкірка

Борошно розтерти з маслом, жовтки втерти з цукром. Додати цитринову шкірку і замісити на тісто. Прикрити стирочкою і лишити на одну годину. Тісто поділити на дві частини. Одну розкачати і виложити на помашений лист (бляху). Помастити мармелядою, відповідною до печення (гл. Маси) і прикрити другою частиною тіста. Пиріг поколотити вилкою і всунути до вигрітої печі на 350 ст. Пекти около пів години. Спечений можна посипати цукром-пудром або покрити склицею.

Півкрихкі січені тістечка

1 горнятко масла
2 горнятка борошна
1 ложка сметани
сік із пів цитрини

½ яйця
січені горіхи, вимішані з цукром
білок до помашення

Масло посікти з борошном, додати сметану, пів яйця, цитриновий сік і сікти дальше, аж постане тісто. Стуливши його, покласти на 2 год. до холодильника. Тоді розкачати, як на вареники завгрубшки, викроювати зірки, мастити розбитим білком, а зверху посипати січеними горіхами з цукром. Пекти у вигрітій печі на 350 ст. впродовж 10 хвилин.

СИРНИКИ

Сирник на крихкім коржі

2 фунти свіжого сухого сира	1 ложка картопляного борошна
12 яєць	¼ горнятка помаранчевої шкірки (цуката)
1½ горнятка цукру-пудру	¼ горнятка ясних родзинок
1½ горнятка масла	2-3 зерна січеного гірконого мигдалю
цитринова шкірка і ваніля	
1 ложка борошна (муки) звичайного	

Сир витиснути і змолоти двічі або перетерти через ситко. Жовтки втерти з цукром, додати масло і терти даліше. Коли це добре втерте, получитьи все разом і терти на масу в мішалі (міксері) ок. пів години, додаючи по черзі ванілю і цитринову шкірку. Вимішати легко з шумом із білків на переміну з борошном. Накінці додати помаранчеву шкірку (цукату), родзинки і мигдаль.

НА КОРЖ:	1/3 горнятка масла
1 горнятко борошна (муки)	цитринова шкірка
¼ горнятка цукру-пудру	2 жовтки

Борошно розтерти в руках з цукром і маслом, додати цитринову шкірку і замісити жовтками. Розкачати і викласти до тортівниці. Спекти у вигрітій печі на 300 ст. около 10 хвилин на золотий колір. Вийняти корж, прохолодити і вимастити боки тортівниці, припорошити борошном. Вложити наново корж, виложити на нього сирну масу і всунути до печі на 350 ст. Після пів години печення прикрити сирник у печі легким білим папером, щоб не зарум'янився. При тому не рухати тортівниці. Пекти разом одну годину в тортівниці проміру 10". Не вибирати з тортівниці, нехай там вистигне.

Сирник іншим способом

1¼ горнятка цукру	перемішаного з картопляним
5 яєць і 2 жовтки	¼ ложечки солі
5 пачечок по 8 унцій сметанового сира (cream cheese)	цитринова шкірка і ваніля
1 ложка сметани	1 ложка смаженої помаранчевої шкірки (цукати) і 1 ложка родзинок
4 ложки борошна звичайного,	

Цукор втерти в мішалі з яйцями і жовтками. Додати до того сметанковий сир і втерти на масу (ок. пів год.). Вкінці додати сметану, пересіяне борошно, сіль, цитринову шкірку і ванілю. Далше втерти, щоб усе получилось. Накінці додати помаранчеву шкірку (цукату) і родзинки, виложити на крихкий спечений коржик (гл. поперед. припис) і пекти у вигрітій печі на 350 ст. одну годину. Вживати до того тортівниці проміру 10”.

БІСКВІТНЕ ПЕЧИВО

Завиванець бісквітний із масою

5 жовтків	1 ложка оцту або цитринового соку
2 білки (додатково)	½ горнятка борошна (муки)
1¼ горнятка цукру-пудру	

Жовтки втерти з цукром, додаючи потрохи оцет або цитриновий сік. Білки вбити на тугий шум. Тепер додавати до жовтків на переміну борошно і шум із білків. Приготувати лист (бляху), намащуючи його товщом. На лист покласти добре натовщений восковий папір і наложити на нього тісто. Всунути до вигрітої печі на 300 ст. Пекти 15-20 хвилин, а коли готове, на ще тепле наложити масу з садовини або горіхів чи мигдалю і звинувати при помочі паперу в валок.

Цвібак

6 яєць	1 ложка (смаженої) помаранчевої цукати, 1 горнятко кра- яних горіхів
6 ложок цукру-пудру	
1 ложка цитринового соку	
6 ложок борошна (муки)	1 ложечка борошна
бакалій: ½ горнятка родзинок,	

Жовтки втерти з цукром, додаючи потрохи цитриновий сік. Білки вбити на тугий шум. Тепер додавати до жовтків на переміну борошно з шумом. Бакалій перемішати з ложечкою борошна і накінці легко вимішати з

тістом. Виложити до вимашеної довгої форми розміру 12 x 3 x 2" і всунути до вигрітої печі на 350 ст. на 30 хвилин.

МЕДЯНИКИ

Медяник наших бабунь

6 яєць	1 ложка соди до печення
1 горнятко цукру	$\frac{3}{4}$ горнятка олії (оливи)
$\frac{1}{2}$ ложечки мелених гвоздиків	3 горнятка борошна (муки)
$\frac{1}{2}$ ложечки цинamonу	1 ложка порошку до печення
1 горнятко рідкого меду	1 горнятко січених горіхів
2 ложки сметани	

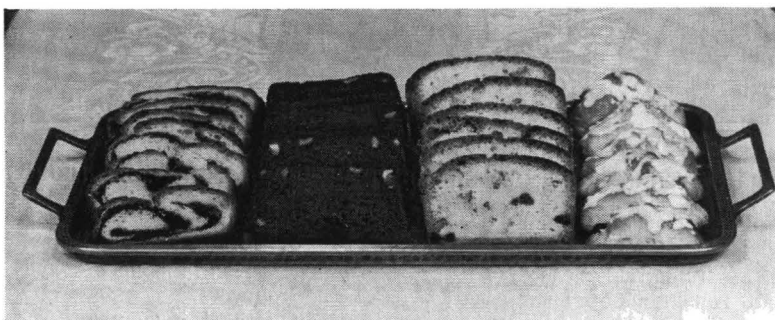
Жовтки втерти з цукром аж збіліють. Додати гвоздики, цинamon і горнятко меду. Сметану вимішати з содою до печення, нехай постоїть кілька хвилин. Вимішати з масою, додаючи олію. Борошно пересіяти з порошком до печення, а білки вбити на шум. Додавати до маси борошно, мішаючи напереміну з білками. Накінці вимішати з горнятком січених горіхів, припорошених борошном. Наложити до двох вимашених форм розміру 12 x 3 x 2", виложених натовщеним восковим папером. Пекти у вигрітій печі на 350 ст. одну годину і 15 хвилин. Вибирати, коли вистигне.

Медяник іншим способом

6 яєць	1 горнятко рідкого меду
1 горнятко цукру	$\frac{1}{2}$ ложечки гвоздиків
5 ложок топленого масла	$\frac{1}{2}$ ложечки цинamonу
1 горнятко сметани	цитринова шкірка
1 ложечка соди до печення	3 горнятка борошна (муки)

Жовтки втерти з цукром аж збіліють. Додати до того топлене масло і сметану, в якій розколючено ложечку соди до печення і мед. Вимішати зі спеціями, а потім додавати пересіяне борошно на переміну з шумом із білків. Виложити це до вимашеної і вистеленої натовщеним восковим папером форми. Величина форми — 16 на 10

інчів. Пекти у вигрітій печі на 350 ст. одну годину і 15 хвилин. Вибрати з форми, коли вистигне і на другий день перекроїти. Можна переложити мармелядою.

РІЗНІ РОДИ ПЕЧИВА

Зліва направо: маківник, медяник, цвібак і рогалки.

Медянички з шоколядовою склицею

4 горнятка борошна (муки)	до печення
2 ложки топленого масла або олії (оливи)	1 ложка рідкого меду
4 яйця	спеції: по пів ложечки мелених гвоздиків, цинамону, запашного перцю
2 горнятка цукру-пудру	
1 ложечка соди або порошку	

Борошно перетерти з товщом. Яйця втерти з цукром і содою або порошком. Додати меду й спецій і все разом замісити. Виробляти медянички різної форми і класти на помашений лист (бляху). Пекти в вигрітій печі на 300 ст. впродовж 10-15 хвилин. Вже спечені потягнути шоколядовою склицею.

Медянички дрібні

4 горнятка борошна (муки)	до печення
2 ложки олії (оливи)	2 ложки рідкого меду
4 яйця	спеції: по пів ложечки мелених гвоздиків, цинамону, запашного перцю
2 горнятка цукру-пудру	
1 ложечка соди або порошку	

Замісити, як у попередньому приписі. Класти ложкою купочки на вимашений лист. На верх втикати половинки горіхів. Пекти при 300 ст. около 15 хвилин.

ЛИСТКОВАНЕ ПЕЧИВО

Листковане тісто (французьке)

на тістечка з кремом або битими вершками (сметанкою),
рурки, наполеони

1¼ горнятка масла
3 горнятка борошна (муки)
½ яйця
¼ ложечки солі

1 ложечка цитринового соку
або оцту
½ горнятка літelloї води

Борошно розділити на 3 частини. Одну частину посікти з маслом кімнатної температури. Уформувавши прямокутник і покласти до холодильника. Дві частини замісити з половиною яйця, сіллю, цитриновим соком або оцтом і водою на не дуже туге тісто. Обвинути в стирочку і поставити на 2 год. до холодильника. Тоді вийняти, розкачати у прямокутник, більший від попереднього масляного тіста, посередині уложити масляний прямокутник, край тіста завинути у формі коверти, обвинути стирочкою і це все разом покласти до холодильника на 20 хвилин. Тоді вийняти, перекачати (качати рухом від себе) у прямокутник, зложити знов і покласти до холодильника на 20 хвилин. Це повторити ще два рази. Тоді поділити тісто на половину і розкачати на палець завгрубшки. Приготувати листи (бляхи) розміру 16 x 12" без однієї бічної стінки, щоб спечене тісто можна було легко зісунути. Виложити тісто на листи і всунути до вигрітої печі на 350 ст. на 20 хвилин. Коли печиво легко рум'яне, зісунути на стільничку. Перекладати на другий день теплим кремом і покроїти на квадратні кусники, прикладаючи лінійку. Вийде 48 штук (кроїти вшир 6, а вздовж 8 штук).

Корж із листкованого тіста

4 горнятка борошна (муки)	1 горнятко сметани
1 горнятко масла	1 яйце
сідь	

Посікти борошно з маслом і перемішати з сіллю, сметаною і яйцем. Тісто звинути у формі коверти, обвинути стирочкою і покласти до холодильника на 2 год. Вийняти, розкачати, знов звинути у формі коверти і вложити до холодильника на 20 хвилин. Повторити так ще 4 рази, а потім поділити на дві частини. Розкачати кожну і вложити на вимашений лист. Всунути до вигрітої печі на 350 ст. і пекти 20-25 хвилин.

Коли прохолоне можна перекладати овочевою масою (гл. Маси і склиці). Зверху поцукрувати ванілевим цукром.

З того самого тіста можна пекти пироги з ягодами або рогалики з мармелядою.

Напів листковане тісто

3-4 горнятка борошна (муки)	1 ложка цукру
1 горнятко масла	1 горнятко сметани
½ ложечки солі	2½ унції дріжджів
4 жовтки	

Борошно пересікти з маслом, додати до того цукор, жовтки, дріжджі, розпущені в сметані, і сізь. Сікти даліше, щоб постало тісто. Вложити на 2 год. до холодильника.

Потім вийняти і розкачати, залежно від призначення, на пиріжки чи рогалики. Пекти на помащеному і борошном посипаному листі (блясі) на 350 ст. впродовж 20 хвилин.

Крем до листкованого тіста

8 жовтків	1 вершна ложка борошна, напів
8 ложок цукру-пудру	із картопляним, пересіяна
2 горнятка вершків (сметанки)	1 ложка масла
1 лісочка ванілі	1 ложка цукру-пудру

Жовтки втерти з цукром аж збіліють. Вершки спарити з ванілею. Вимішати разом, додати борошно і заварити на парі; (вложити ринку до посудини з кип'ячою водою і постійно мішати). Коли почне гуснути, зняти з вогню, а коли трохи простигне, додати ложку масла, змішаного з цукром, втертого на шум. Перекладати літеплим кремом, накладаючи на один пласт тіста і прикриваючи другим. Притиснути, щоб вирівнялось. Перекладати того самого дня, що подається. Вже перед поданням пошукрувати зверху цукром-пудром з ванілею (через ситко).

Кількість крему відповідна для припису „Листкова-не тісто”.

МАКАРОНИКОВЕ ПЕЧИВО

Макарони горіхові або мигдалові

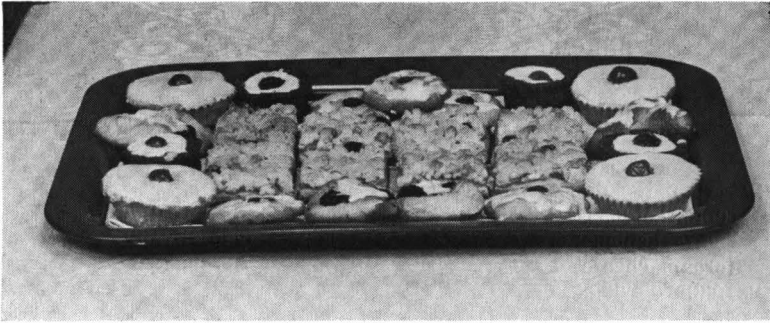
6 білків	½ горнятка грубо втертої
1 фунт цукру-пудру	шоколяди
1 горнятко січених горіхів або мигдалю	½ горнятка тертих бісквітів (бішкoptів)

Білки вбити на тугий шум. Тоді додавати потрохи цукор, дальше вбиваючи. Додати січені горіхи або мигдаль, терту шоколяду і бісквіт. Все вимішати. На лист (бляху) покласти восковий папір, помашений товщем. Накладати ложечкою купки на папір. Всунути до вигрітої печі на 300 ст. і пекти 10-15 хвилин.

Макарони кокосові

6 білків	½ фунта кокосового борошна
1 фунт цукру-пудру	

З білками і шумом поступати як у попередньому приписі. Потім вбивати на парі, вложивши риночку до посудини з кип'ячою водою. Додати кокосове борошно і заварити, мішаючи кілька хвилин. Тоді відставити, приготувати лист (бляху), як у попередньому приписі і поступати дальше так само.

Різні роди печива можна впорядкувати на одній таци.

ДРІБНІ ТІСТЕЧКА

Альберти (добрі для хворих)

$\frac{1}{2}$ горнятка сметани	борошна
1 яйце	1 ложка масла
1 дріжджівий порошок	3 ложки цукру-пудру
2 горнятка борошна (муки)	ваніля
$\frac{1}{2}$ горнятка картопляного	

Сметану розбити з яйцем і дріжджівим порошком. Борошно пересіяти разом з картопляним і розтерти з маслом. Додати цукор, ванілю і все разом замісити. Накрити і поставити на пів години. Розкачати, викроювати кружальця, як на вареники, класти на вимашений лист (бляху) і пекти при 350 ст. 10-15 хвилин.

Кекси

7 горняток борошна (муки)	4 яйця
$\frac{1}{2}$ горнятка масла	4 ложки цукру
1 дріжджівий порошок	сіль
1 ванілевий порошок	

Борошно розтерти з маслом та порошками. Яйця втерти з цукром. Все разом замісити. Даліше поступати,

як при альбертах. Можна перед печенням помстити розбитим яйцем.

Тістечка з вершкового (сметанкового) сира

2½ горнятка борошна (муки)	2 жовтки
1 горнятко масла	сіть
½ фунта вершкового сира (cream cheese)	1 ложка цукру-пудру
цитринова шкірка	1 ложка сметани

Масло розтерти з борошном, накінці додати вершковий сир і цитринову шкірку. Жовтки розтерти з сіллю, додати цукор-пудер і сметану, з того всього заробити м'яке тісто, завинути у стирочку і покласти на ніч до холодильника. На другий день виїняти на стільницю, перекачати, зложити в прямокутник, як при листкованому тісті і вложити до холодильника на 20 хвилин. Повторити це три рази, а потім виробляти тістечка. Покласти на помащений лист (бляху) і всунути до вигрітої печі на 300 ст. Пекти впродовж 10-15 хвилин.

З того тіста можна робити маленькі рогаики з мармелядою або горіховою масою. Можна спекти як корж подібно переложений і посипати зверху січеними горіхами.

Мигдалеві тістечка ✓

2 горнятка борошна (муки)	¼ горнятка руму
1 горнятко масла	2 ложки вершків (сметанки)
6 жовтків	1 горнятко меленого мигдалю
5 ложок цукру	

Борошно розтерти з маслом, жовтки втерти з цукром, додати рум і вершки та замісити все разом. Накінець додати меленого мигдалю. Розкачати, як на вареники завгрубшки і викроїти формами тістечка. Класти на помащений товщем лист (бляху) і пекти 10-15 хвилин при 325 ст.

Тістечка з ліскових орішків

2 горнятка борошна (муки)	1 ложка сметани
1 горнятко масла	2 горнятка ліскових горіхів, присмажених на сковороді і змелених
1½ горнятка цукру-пудру	цитринова шкірка
1 жовток	
1 яйце	

Борошно розтерти з маслом і цукром, додати всі складники і замісити. Лишити в холодильнику на одну годину. Розкачати і викроїти тістечка. Викласти на вимашений лист (бляху) і пекти при 300 ст. 10 хвилин.

Тістечка до чаю

6 горняток борошна (муки)	1 порошок до печення
¾ горнятка масла	1 горнятко вершків (сметанки)
5 жовтків	цитринова шкірка
1½ горнятка цукру	яйце до мащення

Борошно перетерти з маслом, жовтки втерти з цукром. Порошок розпустити у вершках. Всі складники разом добре вимісити, накінець додати цитринову шкірку. Розкачати, викроїти формочками тістечка, класти на вимашений лист (бляху), і помастити розбитим яйцем. Поставити, щоб підійшло, а тоді всунути до вигрітої печі на 300 ст. на 10-15 хвилин.

РІЗНЕ ПЕЧИВО

Нугат із цитриною

6 білків	сік з цитрини
1 фунт цукру-пудру, змішаного з ванілею	1 горнятко крайних горіхів
2 ложки густого меду	2 вафлеві кружала (андрути) розміру 10"

Білки вбити на тугий шум, потім додати цукру і ще бивати аж шум втягне його. Мед розтопити на парі,

а коли закипить, додати до нього шум із білків, мішаючи швидко й невпинно. Коли маса почне кипіти і випускати повітряні бульки та гуснути, влити сік із цитрини, добре вимішати, а потім додати крайні горіхи. Раз заварити і відставити. Все разом від закипіння меду триває 15-20 хвилин.

На стільницю виложити вафлю, розвести по ній теплу масу відповідної товщини і притиснути другою. На одну ніч приложити легко, щоб вирівнялось.

Нугат білий

Складники ті самі, що в попередньому приписі, тільки без цитрини. Спосіб приготування той самий.

Корж із фіг

13 унцій змелених на м'ясо-
рубці фіг
1½ цитрини
2½ горнятка цукру

1 горнятко води
½ горнятка мелених горіхів
2 вафлеві кружала (андрути)

Фіги змолоти, цитрини зварити в воді, а коли зм'якнуть, теж змолоти. Цукор заллати водою і покласти на вогонь, щоб розпустився і заварився соковик (сироп). На нього вкинути фіги й цитрину, а накінець горіхи. Поварити ще 5 хвилин. Маса не повинна бути дуже густа. Теплу виложити на вафлю і прикрити другим кружалом. Зверху притиснути дощинкою та чимсь важким, щоб вирівнялось. Коли висигне, кроїти на прямокутні кусники.

Корж із дактилів

1 горнятко цукру
½ горнятка води
3 горнятка покраяних дактилів

1 горнятко крайних горіхів
2 вафлеві кружала (андрути)

Цукор заллати водою і заварити на соковик (сироп). Вкинути покраяні дактилі і варити, мішаючи, аж

створиться маса. Додати горіхи, вимішати і ще тепле виложити на вафлю, прикрити другою і притиснути, щоб вирівнялось.

Корж тортовий

НА СПІД:	цитринова шкірка або ваніля
2 горнятка борошна (муки)	для запаху
½ горнятка цукру-пудру	і горнятко сметани (або й
сіль	більше)
½ горнятка масла	1 яйце
НА ВЕРХ:	або мигдалю
5 яєць	цитринова шкірка
5 ложок цукру	1 вершина ложка борошна
1 горнятко мелених горіхів	(муки)

Спід: Перемішати борошно з цукром-пудром і сіллю і перетерти з маслом на стільниці, додавши цитринову шкірку чи ванілю для запаху. Тоді замісити зі сметаною, розбитою з одним яйцем. Повинно бути м'яке тісто. Розкачати на тонкий корж і виложити на вимашений лист (бляху).

Верх: Жовтки втерти з цукром аж збілюють. Додати мелені горіхи або спарений мелений мигдаль, цитринову шкірку для запаху, ложку борошна і добре вимішати. Накінець легко вимішати з туго вбитим шумом із білків. Наложити тонкою верствою на вище згаданий спід. Можна обидва коржі переложити масою (гл. Маси до завиванців).

Всунути до вигрітої печі на 350 ст. і пекти 45 хвилин. Коли прохолоне, можна покропити якоюнебудь склицею.

Мазурок родзинковий

12 жовтків	¼ ложечки солі
1 горнятко цукру	¾ горнятка білих родзинок
1 горнятко масла	4 унції меленого мигдалю
4 горнятка борошна (муки)	1 ложка помаранчевої цукати
1 порошок до печення	ваніля
2 ложки вершків (сметанки)	

Жовтки втерти з цукром аж збілюють. Масло втерти на шум і вимішати з жовтками. Додати пересіяне борошно, вимішане з порошком до печення, сіль і замісити з вершками. Накінець додати родзинки, цукату, мигдаль і ванілю. На вимащений товщом лист (бляху) наложити масу і всунути до вигрітої печі на 300 ст. на 30 хвилин. Пробувати зубочисткою чи готове.

ЗАВАРНЕ ПЕЧИВО

Заварне тісто

$\frac{1}{2}$ горнятка топленого масла	1 горнятко борошна (муки)
1 горнятко води	4 яйця
$\frac{1}{2}$ ложечки солі	1 порошок до печення

Заварити воду з сіллю й маслом, а на кип'ячу всипати борошно, все мішаючи, щоб не потворилися грудки. Відставити з вогню і скоро мішати, розтираючи дерев'яною ложкою і знов приставити на вогонь та варити, мішаючи, аж маса буде блистити від товщу. Відставити, а коли стане літепле, вбивати по одному яйця, все мішаючи. Накінці додати порошок, розсипаючи його по всьому тісту, і добре вимішати. На вимащений лист (бляху) накладати ложкою купки тіста, величиною яйця. Всунути до вигрітої печі на 400 ст. на 20-30 хвилин. В тому часі не відчиняти печі. Тоді обнизити температуру на 350 ст. і пекти ще 20 хвилин. Готові тістечка, коли прохолонуть, начинювати кремом або битими вершками (сметанкою). Для того треба надрізати верх. Вийде 12 штук.

Може служити як закуска, коли начинити м'ясною начинкою.

СТРАВИ ВЕЛИКОДНЬОГО СТОЛА:

По середині паска, обведена вінком із писанок. Поруч неї бабка, покрита склицею. Зліва на полумиску ковбаса з хроном довкруги шинки. Зпереду яйця, сир і масло. Зліва на скляній підставці перекладанець, а справа торт.

8. Торти, маси і склиці

Торти виготовляють із різного роду тіста, що описане в попередньому розділі, за винятком дріжджевого. Є тільки та різниця, що торт приймає круглу форму і є звичайно переложений якоюсь масою. Бувають торти однородні, коли всі його коржі з одного тіста. Але й є вибагливі торти, де коржі є різних складників і різного виробу.

Перекладаючи торт масою, треба добрати відповідну до нього. І так крижкі торти перешаровують кремом та різними масами, часто з домішкою шоколяди. Бісквітні торти перекладають джемом, кремом, масою. Мигдалево-горіхові торти перекладають різними масами, джемом. Листковані торти перешаровують звичайно кремом.

Є загальне переконання, що торти є дуже калорійні і їх слід уникати у щоденному стравопісі. Та в рідному краю, як і тут приладжуємо їх для спеціальної нагоди чи в часі свят, отже надто ними не перетяжуємо шлунка. А все ж радо вітаємо на нашому столі цього свідка давніх добрих часів нашого куховарення.

КРИЖКІ ТОРТИ

Коржі на торти

1. Торт із двох коржів

2 горнятка борошна (муки)
 $\frac{3}{4}$ горнятка масла
4 жовтки

$\frac{3}{4}$ горнятка цукру-пудру
1 ложечка цитринового соку
шкірка для запаху

Борошно розтерти з маслом, додати інші складники і замісити. Завинути в стирочку і покласти на 2 години

до холодильника. Розкачати на два коржі. Виложити до помащеної тортівниці і пекти у вигрітій печі на 300 ст. на рум'яний колір впродовж 15-20 хвилин.

Коли вистигне, переложити теплою яблучною масою.

2. Торт з п'ятьох коржів

3 горнятка борошна (муки)	3 ложки цукру-пудру
1 горнятко і 1 ложка масла	сіль
5 жовтків	цитринова шкірка для запаху

Виріб, як у попередньому приписі. Тісто поділити на 5 частин і спекти. Перекладати тоненько різними ма-сами.

3. Торт з чотирьох коржів із вареними жовтками

4 горнятка борошна (муки)	сито жовтків
1 горнятко масла	1 ложечка цитринового соку
1 горнятко цукру-пудру	1 яйце
12 варених перетертих через	шкірка або ваніля для запаху

Виріб, як у попередніх приписах.

4. Торт із чотирьох коржів із сирими жовтками

7 горняток борошна (муки)	4 жовтки
1 горнятко цукру-пудру	1 ложечка цитринового соку
2¼ горнятка масла	шкірка для запаху

Виріб, як у попередніх приписах.

Вище згадані коржі можна переложити шумом, убитим із мармелядою (гл. Маса і склиці).

Крихкий торт із ліскових горіхів „Мартуся”

3 унції мелених ліскових горіхів	1 горнятко масла
3 горнятка борошна (муки)	4 ложки цукру-пудру
	4 жовтки

Горішки витерти в стирочці і підсушити на сковороді. Тоді змолоти двічі. Борошно посікти з маслом, додати всі складники і добре замісити. Розділити на 4 частини, легко розкачати і виложити до вимашчених тортівниць. Пекти у вигрітій печі на 350 ст. около 3/4 год. Коли пристигнуть, переложити масою кавовою, овочевою або шоколядовою. Зверху покрити склицею.

Крихкий торт горіховий ✓

2¼ горнятка борошна (муки)	2 яйця
1 горнятко масла	2½ горнятка мелених волоських горіхів
1 горнятко цукру-пудру	

Виріб, як у попередньому приписі з тим, що треба тісто поділити на дві частини і пекти два коржі. Перекладати масою з садовини або ягід.

ГОРІХОВІ І МИГДАЛЕВІ

Український горіховий торт

4 яйця	(муки)
4 ложки цукру	1 горнятко масла
2½ горнятка мелених волоських горіхів	1 ложка цукру-пудру
4 ложки картопляного борошна	цитринова шкірка для запаху

Жовтки втерти з цукром, горіхи вимішати з картопляним борошном, масло втерти з ложкою цукру-пудру, білки вбити на тугий шум. До жовтків додати масло, потім горіхи, цитринову шкірку, а накінець шум із білків. Поділити на дві частини, легко розкачати і виложити на помашену тортівницю. Пекти у вигрітій печі на 350 ст. впродовж 25 хвилин. Коли пристигне, переложити масою зі сметани та горіхів (гл. Маси).

Горіховий торт Ані

9 яєць	цитринова шкірка
9 ложок цукру	1½ горнятка мелених горіхів
4 ложечки картопляного борошна (муки)	румовий пунш

Жовтки втерти з цукром аж збілюють. Картопляне борошно вимішати з цитриноюю шкіркою і меленими горіхами. Получити це з жовтками. Поділити цю масу на три частини. До кожної вбити тугий шум із трьох білків, вимішати і виложити до окремої тортівниці. Всунути до вигрітої печі на 300 ст. і пекти около 15 хвилин. Вибрати з тортівниці, а коли прохолоне, покропити пуншом. (Гл. Бісквітний торт). Перекладати кавовою масою і покрити такою ж склицею.

Торт бабуні ✓

ПЕРШІ КОРЖІ:	на кусники
2 цілі яйця і 3 жовтки	цитринова шкірка для запаху
4 ложки цукру-пудру	2 горнятка борошна (муки)
1 горнятко масла, покрайного	
ДРУГІ КОРЖІ:	6 ложок борошна (муки)
4 ложки масла	2 ложки сметани
4 ложки мелених горіхів	цитринова шкірка для запаху
1 ложка цукру-пудру	4 жовтки

Перші коржі: Дати до мішала яйця, цукор і масло і терти аж зробиться суцільна маса. Додати цитринову шкірку, борошно і вимішати. Поділити цю масу на дві частини і виложити до двох вимашених тортівниць. Всунути до вигрітої печі на 300 ст. і пекти 20-30 хвилин.

Другі коржі: Дати до мішала масло, мелені горіхи, цукор-пудер, борошно, сметану, жовтки і цитринову шкірку. Втерти це все добре на суцільну масу. Поділити на дві частини і пекти в двох вимашених тортівницях на 300 ст. від 15-20 хвилин.

Коли коржі прохолонуть, тоді перекладати, чергуючи, кавовою або горіховою масою. Покрити кавовою склицею.

Торт княжий горіховий ✓

12 жовтків	1 ложечка меленої кави-
12 ложок цукру	порошку

2 горнятка мелених горіхів
2 унції шоколяди, тертої на
грубій терці

1 ложка тертих бісквітів
(бішкoptів)
шум з 12 білків

Жовтки втерти з цукром, горіхи перемішати з шоколядою, кавою та тертими бісквітами. Получити все разом, а накінець додати шум із білків. Масу поділити на дві частини, наложити ложкою на дві тортівниці і пекти при 350 ст. 45 хвилин. На другий день один коржик перекроїти, так що будемо мати три. Переложити масою шоколядовою, кавовою, овочевою або шоколядово-горіховою. Потягнути зверху кавовою склицею. Якщо неможливо пекти у двох тортівницях, то переділити складники на дві частини і приготувати окремо один, а коли він спечений, другий корж.

Торт мигдалевий

4½ горнятка борошна (муки)
2½ горнятка масла
1¼ горнятка цукру-пудру
4 варені жовтки
1 ложка цитринового соку

шкірка з цитрини
2¼ горнятка спареного і
змеленого мигдалю
2 сирі яйця

Борошно перетерти з маслом і з цукром-пудром. Додати до того варені жовтки, перетерті через ситко і цитриновий сік і шкірку. Перемішати, додати спарений і мелений мигдаль і все перемісити з сирими яйцями. Тісто поділити на 4 частини. Виложити ложкою на помашену тортівницю і пекти у вигрітій печі на 350 ст. впродовж 25-30 хвилин. Коли простигне, переложити до вільною масою.

Торт мигдалевий королівський

15 яець
1¾ горнятка цукру
4½ горнятка спареного і двічі
змеленого мигдалю

2 ложки тертих сухих бісквітів
(бішкoptів)
сік і шкірка з 1 цитрини

Жовтки втерти з цукром. Мигдаль перемішати з цит-

риновим соком, шкіркою і підсушеним тертим бісквітом. Вимішати це разом, а накінець додати тугий шум із білків. Поділити на три частини і ложкою виложити до вимашених тортівниць. Пекти рівночасно у вигрітій печі на 350 ст. впродовж 15-20 хвилин.

На другий день переложити кавовою або шоколядовою, перемішаною з мигдалем масою.

Торт мигдалевий двох відтінків

6 яєць
6 ложок цукру
1 горнятко спареного і двічі
змеленого мигдалю
1 ложка борошна (муки)

цитринова шкірка або ваніля.
Те саме потрібне на другий
корж з тією різницею, що миг-
даль не треба парити, а тільки
втерти стирочкою

Перший корж :

Жовтки втерти з цукром, а білки вбити на тугий шум. Всыпать до жовтків мигдаль, ложку борошна, цитринову шкірку або ванілю і получити з шумом, мішаючи легко. Вимастити тортівницю і виложити масу. Всунути до вигрітої печі на 325 ст. і пекти 45 хвилин.

Другий корж :

Поступ роботи такий самий. Коли коржі вийняті з тортівниць, прохолонуть, тоді перекроїти кожен і пере-
кладати їх довільною масою.

Торт мигдалевий без перекладки

1 горнятко спареного, підсма-
женого, двічі змеленого
мигдалю
 $\frac{3}{4}$ горнятка цукру-пудру
 $\frac{1}{2}$ горнятка сухих тертих
бісквітів (бішкоптів)
 $\frac{1}{4}$ горнятка вина

2 жовтки
спеції: 1 ложка січеної цукати,
 $\frac{1}{4}$ ложечки меленого цина-
мону, $\frac{1}{4}$ ложечки мелених
гвоздиків
6 білків

Мелений мигдаль перемішати з цукром, терті біскві-
ти скропити вином. Перемішати. Додати жовтки, пере-
сіяні спеції, цукату і вимішати ложкою. Вбити тугий шум
і все легко перемішати.

Вимастити тортівницю, висипати борошном і виложити туди масу. Всунути до вигрітої печі на 300 ст. Пекти 40-45 хвилин.

Вийняти з тортівниці, а на другий день покрити білою склицею.

Торт мигдалевий весільний

4½ горнятка спареного і змеленого мигдалю	1½ горнятка масла
2¾ горнятка цукру-пудру сік із помаранчі	8 сирих яєць
цитринова і помаранчева шкірка	3 варені жовтки
	1 горнятко і 2 ложки борошна (муки)

Мигдаль вимішати з цукром, соком із помаранчі і шкіркою з цитрини й помаранчі. Окремо втерти масло на шум, додаючи до нього по одному яйцеві і варені жовтки, перетерті через сито. Під кінець додати борошно і вбивати в мішалі (міксері), аж буде суцільна маса. Накінці додати мигдаль із соком і ще трохи вбивати. Масу поділити на три частини. Виложити ложкою до вимашченої тортівниці і пекти у вигрітій печі на 350 ст. впродовж 45 хвилин. Переложити подвійною масою: на спід дати масу з садовини, а на це мигдалеву. Покрити зверху білою склицею.

Торт мигдалево-горіховий

6 яєць	спареного меленого мигдалю
6 ложок цукру	1 ложка борошна (муки)
1 горнятко мелених горіхів або	цитринова шкірка або ваніля

Жовтки втерти з цукром, аж збілюють. Додати горнятко мелених горіхів, ложку борошна і цитринову шкірку для запаху. Получити це все, а накінець вимішати з тугим шумом, вбитим із білків. Виложити до вимашченої тортівниці і всунути до печі на 325 ст. Пекти 45 хвилин. На другий день перекроїти на два коржі.

Спекти такий самий другий коржик, заступаючи горіхи пареним меленим мигдалем. Так само перекроїти на другий день.

Перекладати кавовою масою в такий спосіб, щоб горіховий коржик чергувався з мигдалевим. Покрити кавовою склицею.

Торт із трьох коржів

Складники на корж горіховий і мигдалевий, як у попередньому приписі.

ШОКОЛЯДОВИЙ КОРЖ:	або мигдалю
6 яєць	3 унції шоколяди
6 ложок цукру	ваніля
½ горнятка мелених горіхів	1 вершна ложка борошна (муки)
НА ЛИСТКОВАНЕ ТІСТО:	1½ ложки сметани
1 горнятко і 2 ложки масла	½ ложечки цитринового соку
1¾ горнятка борошна (муки)	сіль
3 варені, перетерті через сито жовтки	порошку до печення на кінець ножа

Приладити коржі горіховий і мигдалевий, як вище.

Шоколядовий корж: Втерти жовтки з цукром аж збілюють. Додати мелені горіхи, шоколяду, втерту на грубій терці, ванілю для запаху, ложку борошна (муки) і все добре вимішати. Вбити білки на тугий шум і легко вимішати. Виложити до вимашеної тортівниці і пекти в вигрітій печі на 325 ст. впродовж 45 хвилин.

Коли всі три коржі прохолонуть — можна їх перекроїти. Приладити листковане тісто, гл. Торт Наполеон. (З вищеподаної кількості повинно вийти 4 коржі).

Укладаючи коржі для торта, треба їх чергувати між собою, а також перекладати листкованим тістом.

Маси для цього торта також можуть бути різні — горіхова, шоколядова, кавова. Листковане тісто слід мастити масою овочевою (гл. Маси і склиці).

БІСКВІТНІ

Бісквітний торт (бішкоптовий)

12 яєць	картопляного борошна (муки)
10 ложок цукру-пудру	1 ложечка порошку до печення
4 ложки звичайного, а 4 ложки	ваніля

Мигдаль перемішати з половиною цукру, бісквітами, соком та шкіркою з цитрини й помаранчі. Це все поділити на 4 частини. Решту цукру теж поділити на 4 частини. Вбивати по 3 білки на тугий шум, додаючи потрохи одну частину цукру. До вбитого шуму додавати одну четверту частину приготованого мигдалю і легко вимішати. Виложити до вимашеної тортівниці і всунути до вигрітої печі на 300 ст. Пекти впродовж 15-20 хвилин. Так приготувати і пекти кожен корж. На другий день переложити в середині мигдальною масою, а двічі кавою. До тих мас добре додати по ложечці руму.

Торт шоколядово-макарониковий

3 унції шоколяди, потертої на грубій терці	(бішкoptів)
3 горнятка витертого у стирочці непареного, меленого мигдалю	1 ложка топленого масла
2 ложки тертих бісквітів	шкірка з цитрини і помаранчі
	6 білків
	3 ложки цукру-пудру

Шоколяду вимішати з мигдалем і тертими бісквітами, покропити топленим маслом і додати терту шкірку. Білки вбити на тугий шум, додаючи потрохи цукор. Легко все вимішати і виложити до вимашеної тортівниці. Пекти у вигрітій печі при 300 ст. впродовж 45 хвилин. Коли вистигне, покрити склицею. Не перекладати.

Р І З Н І

Торт Наполеон

2¼ горнятка масла	3 ложки сметани
3½ горнятка борошна (муки)	1 ложечка цитринового соку
6 варених, перетертих через сито жовтків	½ ложечки солі
	¼ ложечки порошку до печення

КОРЖ ІЗ БІСКВІТНОГО ТІСТА:

1 ложка цукру
3 яйця

½ горнятка тертих, підсушених бісквітів (бішкoptів)
1 ложечка борошна (муки)

Масло посікти з борошном. Додати жовтки, сметану, вимішану з сіллю й порошком, цитриновий сік і вимішувати ножем, щоб зробилося м'яке тісто. Поділити його на 8 частин, уформувати круглі кульки, припорошити борошном і покласти на одну ніч до холодильника. На другий день кожну частину окремо перемісити і розкочувати на величину тортівниці більшого формату (тісто в часі печення збігається). Виложити до тортівниці і пекти у вогрій печі на 350 ст. впродовж 10-15 хвилин. Спечений корж виложити осібно на восковий папір, щоб вистиг. Переложити довільною масою і покрити склицею. Торт може бути поданий і без спідного коржа.

Корж: Жовтки втерти з цукром, білки вбити на тугий шум, бісквіти перемішати з борошном. Все разом легко вимішати і виложити до вимашеної тортівниці. Спекти у вогрій печі на 325 ст. впродовж 20 хвилин.

Торт Наполеон, покритий білою склицею і кольоровими прикрасами з помадки.

Торт маковий ✓

1 горнятко маку	лених ліскових або волоських
1 горнятко молока	горіхів
10 яєць	спецій: ваніля, цинамон,
1½ горнятка цукру	гвоздики
1 ложечка борошна (муки)	цитринова шкірка
1 горнятко присмажених та зме-	

Мак спарити двічі окропом, зляти воду, залляти кип'ячим молоком і раз заварити. Коли вистигне, молоко зляти і мак двічі змолоти. Жовтки втерти з цукром, білки вбити на тугий шум. Вимішати жовтки з маком, борошном, горіхами і спеціями, а накінці додати шум із білків. Виложити ложкою до вимашеної тортівниці і всунути до вигрітої печі на 350 ст. Пекти 45-50 хвилин.

Цей торт не перекладати, тільки покрити склицею.

Торт медовий із горіхами або без

1 горнятко цукру	спецій: по пів ложечки мелених
1 горнятко розтопленого меду	гвоздиків і цинамону, мелено-
3 яйця	го запашного перцю
1 ложка топленого масла	4¾ горнятка борошна
1 ложечка соди	4 ложки мелених горіхів

Цукер утерти з яйцями. Додати мед, топлене масло і даліше терти в мішалі (міксері). Додавати по черзі — соду, горіхи, спеції, борошно. Замісити і поділити на 6 частин. Прикрити стирочкою і покласти на 24 години до холодильника. На другий день по черзі тоненько розкачати і виложити до вимашеної тортівниці. Пекти у вигрітій печі на 300 ст. впродовж 15-20 хвилин. Коли вистигне, переложити горіховою або кавовою масою.

Торт марципановий

1 горнятко масла	стирочці і двічі змеленого
1 фунт цукру-пудру	2 сирі яйця
6 варених жовтків	ваніля
1 фунт мигдалю, витертого в	2 ложки борошна (муки)

Масло втерти з цукром-пудром. Варені жовтки перетерти через ситко. Получити це і додати до того миг-

даль, сирі яйця, ванілю і борошно. Все це разом добре вимішати. Відділити одну четвертину тіста, а 3/4 тіста виложити до вимашеної тортівниці. З четвертини тіста зробити валочки і виложити на тісті в ґратку. Всунути до вигрітої печі на 300 ст. і пекти впродовж 30 хвилини. Коли спечене і прохолоне, тоді виповнити віконця поміж ґратками склицею. Звичайну склицею можна забарвити.

Торт Добош

НА КОРЖІ:	5 ложок картопляного борошна
8 яєць	(муки)
8 ложок цукру	
МАСА:	ліскових горіхів
6 жовтків	1 ложка руму
6 ложок цукру	1 унція тертої шоколяди
2 ложки вершків (сметанки)	2 ложки масла, втертого з
1 горнятко двічі змелених	2 ложками цукру-пудру

Жовтки втерти з цукром. Білки вбити на тугий шум. Вимішувати на перемену жовтки з шумом і борошном. Коли вже все вимішане, поділити на два коржі. Виложити до вимашених і висипаних мукою тортівниць і пекти рівночасно у вигрітій печі на 350 ст. впродовж 15-20 хвилини. Коли прохолоне, перерізати кожен корж на два. Переложити масою.

Жовтки втерти з цукром. Додати вершки і двічі змелені ліскові горішки. Все це заварити на парі, вложивши ринку до другої посудини з кип'ячою водою. Постійно мішати, а коли завариться, тоді додати рум і терту шоколяду. Добре вимішати і покласти, щоб вистигло. Коли прохолоне, додати масло, втерте з цукром-пудром і ще раз добре вимішати.

Торт помаранчевий

1½ горнятка цукру	шкірка з двох помаранч
½ горнятка помаранчевого соку	1 вершна ложка борошна
2 горнятка спареного і двічі змеленого мигдалю	(муки)
10 жовтків	5 білків

Заварити густий соковик (сироп) з цукру і помаранчевого соку. Коли прохолоне, додати спарений і двічі змелений мигдаль. Дати до мішала і втирати на суцільну масу, додаючи по одному жовтку. Додати помаранчеву шкірку для запаху і терти даліше, додаючи ложку борошна (муки) і шум із 5 білків. Поділити масу на дві частини.

Виложити до вимашеної тортівниці кожну і пекти в вигрітій печі на 325 ст. одну годину.

На другий день переложити масою з ліскових горішків (гл. Маси і склиці). Покрити білою склицею.

Торт кавовий

9 яець	(муки)
8 ложок цукру-пудру	1 ложечка пшеничного борошна
12 ложок картопляного борошна	цитринова шкірка або ваніля

Жовтки втерти з цукром-пудром аж збілюють. Вимішати пшеничне борошно з картопляним і пересіяти. Додати цитринову шкірку для запаху. Все разом получити і поділити на три частини. До кожної вбити тугий шум із трьох білків. Виложити до трьох вимашених тортівниць і всунути до вигрітої печі на 300 ст. Пекти 20 хвилин.

На другий день переложити кавовою масою і покрити кавовою склицею.

НЕПЕЧЕНІ

Торт мигдалево-помадковий

6 горняток цукру	2 унції тертої шоколяди
1½ горнятка води	1 ложка цитринового соку
4 горнятка пареного, меленого мигдалю	1 ложка помаранчевого соку
	4 вафлі (андрути)

Заварити соковик (сироп) із цукру і води. На гаря-

чий кинути мигдаль і варити, аж згусне. Поділити на 3 частини. До однієї дати шоколяду, до другої цитриновий сік, а до третьої помаранчевий. Кожну частину терти в мішалі (міксері), а коли стане гладка і густа, накладати на вафлі. На спідню наложити цитринову масу, накрити вафлею, на це шоколядову, знов накрити вафлею і помаранчеву. Готовий торт потягнути цитриновою склицею. Кроїти на маленькі кусочки.

✓ Торт Федора на вафлях (андрутах)

1. МАСА ШОКОЛЯДОВА
6 жовтків
6 ложок цукру
2 ложки пареної міцної кави

2 ложки розтопленої шоколяди
2-3 ложки масла, добре втертого з ложкою цукру-пудру

Жовтки втерти з цукром, додати кип'ячу каву, замішати і заварити на парі (над кип'ячою водою). Переложити до миски і вимішати з шоколядою. Коли вистигне, додати масло і в мішалі вбивати, аж буде суцільна маса. Поділити на дві рівні частини.

2. МАСА МИГДАЛЕВА
3 жовтки
3 ложки цукру
3 ложки вершків (сметанки),

заварених із пів ліскою ванілі
1 горнятко меленого пареного мигдалю

Жовтки втерти з цукром, додати кип'ячі вершки, замішати і заварити на парі (над кип'ячою водою), додаючи мигдаль. Коли почне гуснути, вибрати до миски, нехай прохолоне. Якщо загусте, додати трохи гарячих вершків.

4 вафлі (андрути)

В тортівницю покласти на спід вафлю, а на неї половину шоколядової маси. Потім вафлю і мигдалеву масу, знов вафлю і другу половину шоколядової. Приложити зверху вафлею. Коли прохолоне, вибрати з тортівниці і покрити цитриновою склицею.

Торт шоколадовий ✓

1 фунт цукру	2 ложки масла
1 горнятко води	2 ложки конфітур (малини, вишні, полуниці)
1 фунт пареного меленого мигдалю	ваніля
½ фунта тертої на грубій терці шоколяди (пів-солодкої)	помаранчева і цитринова шкірка 2 вафлі (андрути)

З цукру і води зладити соковик (сироп), додати всі інші складники і варити, мішаючи. А коли згусне, виложити на вафлю і прикрити другою. Притиснути чимсь важким, щоб рівно застигло. На другий день потягнути шоколадовою склицею.

Торт дактилевий ✓

1 горнятко цукру	½ горнятка крайних горіхів
¼ горнятка води	цитриноса шкірка
14 унцій покрайних дактилів без шкірки і кісток	2 вафлі (андрути)

На гарячий соковик (сироп) вкинути дактилі і посмажити, мішаючи, аж згусне. Тоді вкинути горіхи, цитринову шкірку і вимішати. Ще тепле виложити на вафлю, прикрити другою і притиснути чимсь важким, щоб рівно застигло. На другий день потягнути шоколадовою склицею.

Торт Пішінгер

2¼ горнятка масла	2¼ горнятка мелених горіхів, або мигдалю
6 варених жовтків	вафлі (андрути)
6-8 унцій шоколяди	шоколядсва склиця
½ горнятка цукру-пудру	
2-4 ложки вершків (сметанки)	

Масло втерти на шум, додати варені жовтки, перетерті через сито, і шоколяду, втерту на грубій терці. Дальше вбивати це в мішалі. Коли вже є суцільна маса,

тоді додати вершки, цукор-пудер і даліше вбивати. Накінці додати горіхи або мигдаль. Ще трохи терти, а потім мастити тоненько вафлі масою і класти один на один. Зверху потягнути шоколядовою склицею.

✓ МАСИ ДО ЗАВИВАНЦІВ, ПЕРЕКЛАДАНЦІВ І ПИРІЖКІВ

Маса горіхова ✓

2 ложки вершків (сметанки)	2 ложки цукру-пудру
½ ложки ванілі	2 білки
1 горнятко мелених горіхів	

Вершки заварити з ванілею. Кип'ячими залити горіхи і вбивати. Накінець додати пересіяний цукор і даліше терти в мішалі, щоб маса була густа. Покласти, щоб проходило, а тоді додати білки і знов терти, щоб була суцільна маса.

Маса мигдалева

2 ложки вершків (сметанки)	(пересіяного)
1 горнятко пареного, мelenого мигдалю	2 білки і кілька краплин мигдалевого екстракту
2 ложки цукру-пудру	

Виріб, як у попередньому приписі.

Маса овочева

1 фунт повидла зі слив конфітури: 2 ложки вишень, 2 ложки малин, 2 ложки полу-	ниць, 2 ложки помаранчевої мармеляди, 1 ложка троянд (рожі)
--	---

Всі складники перемішати добре ложкою так, щоб постала суцільна маса.

Мармеляда яблучна

8 великих, однорідних, винних
яблук

3 горнятка цукру
сік із двох цитрин

Яблука почистити, покроїти в кружальця, додати цукор і смажити на легкому вогні, мішаючи постійно. Коли яблука стануть склисті, додати сік із цитрин, заварити одну хвилину і відставити. При вживанні можна додати трохи помаранчевої мармеляди.

Помаранчева мармеляда

5 помаранч (вибирати менше
соковиті, а більше м'ясисті)

2 горнятка цукру
сік із двох цитрин

Помаранчі почистити зі шкірки і плівок. Шкірки з 2-ох помаранч залити холодною водою, а коли покипить 5 хвилин, відлити окріп і залити знов холодною. Так повторити 8 разів і посікти їх. Помаранчі поділити, зовсім вичистити з плівок і вложити до посудини разом із звареною шкіркою. Додати цукор і смажити на легкому вогні, мішаючи постійно. Коли вже густе й прозоре, додати сік із цитрин. Нехай закипить ще одну хвилину, а тоді готове.

Мармеляду треба держати в холодильнику. Якщо вона загуста, тоді можна її розрізати іншою, як яблучною або ананасовою.

Маса зі сира

1 фунт фермерського сира
¼ горнятка масла
5 жовтків

3 ложки цукру
цитринова шкірка
2 ложки сметани

Сир змолоти або перетерти через сито, додати масло і втерти в мішалі. Жовтки втерти з цукром, додати цитринову шкірку і даліше терти. Накінці додати сметану і терти все разом, щоб постала суцільна маса.

Маса з маку ✓

1 горнятко маку
молока, щоб покорило
2 ложки меду
1 ложка цукру

1 ложечка масла
шкірка з цитрини і помаранчі
2 білки

Мак двічі спарити окропом, залляти гарячим молоком, щоб закипіло. Двічі змолоти, додати цукор, масло, мед і все те разом пересмажити в сковороді (1 хвилину). Коли вистигне, додати білки, цитринову й помаранчеву шкірку і добре вимішати.

Маса з убитого шуму ✓

4 білки
1 ложка цукру-пудру

1 ложка мармеляди або
соку з садовини

Білки вбити на тугий шум, накінець додати цукор-пудер і ще трохи вбивати. Коли вже вбите, додати мармеляду і добре розгерти з шумом. Поставити з посудиною на пару і вбивати коротко, щоб загусло.

Годиться лиш до перекладання спечених уже коржів (крихких тортів).

Вбиті вершки (сметанка)

2 горнятка вершків (сметанки)
½ горнятка цукру-пудру

½ горнятка соку з садовини
1 ложечка желатини

Вершки з цукром убити аж згуснуть. Желятину розпустити в соку з садовини, добре вимішати і додати до вбитих вершків. Ще трохи вбивати і покласти, нехай застигне.

Якщо має служити за лакоминку, тоді виложити до чашок. Годиться також до перекладу тортів або завершення коржів із битими вершками.

Марципан

5 горняток мигдалю, спареного і двічі змеленого
2 горнятка цукру

½ ложки гарячої води
ложечка руму

Все разом втерти на масу. Повинна бути густа, як тісто. Можна закрасити їстівним барвником. Формувати різні прикраси для тортів.

МАСИ ДО ТОРТІВ

Маса яблучна до торта ✓

8 великих винних яблук,
одного роду
3 горнятка цукру

сік із двох цитрин
½ горнятка січених горіхів

Спосіб приготування, як при яблучній мармеляді, а прикінці додати цитриновий сік і січені горіхи.

Маса кавова ✓

2 жовтки
2 ложки цукру
2 ложки міцної кави

1 ложка добре втертого масла
з ложкою цукру-пудру
1 ложка руму

Жовтки втерти з цукром, аж збілюють. Розвести ложку спорошкованої кави у двох ложках кип'ячої води. Заварити на парі жовтки з кавою, а коли почне гуснути, зняти. Коли простигне, додати рум і втерте масло. Добре вимішати. Коли б було зарідке, додати ще пів ложки масла.

Ця кількість вистачає на одну перекладку.

Маса овочева ✓

5 унцій овочевої мармеляди або драглецю (галяретки)
5 мелених пересіяних бісквітів (бішкоптів)

1 ложечка масла, добре втертого з ложечкою цукру-пудру
1 ложечка руму

Всі складники добре разом утерти. З драглеців найкраще годиться порічковий, червоний.

Маса з ліскових горіхів ✓

3 жовтки	1 горнятко легко присмажених мелених горішків
3 ложки цукру	1 ложка добре втертого масла з ложкою цукру-пудру
4 ложки заварених із ванілею вершків (сметанки)	

Жовтки втерти з цукром, додати кип'ячі вершки, добре вимішати і заварити на парі (у посудині з кип'ячою водою), мішаючи постійно. Коли почне гуснути, додати горішки і ще хвилину варити. Відставити, а коли простигне, додати втерте масло і вимішати.

Такий самий поступ роботи при масі з горіхів і з мигдалю.

Маса сметаново-горіхова ✓

1 горнятко сметани	ваніля
1 ложка цукру-пудру	1½ горнятка мелених горіхів

Сметану вбити з цукром і запахом ванілі, додати горіхи і все разом добре втерти.

Перекладати торт горіховий або мигдалевий.

СКЛИЦІ

Склиця цитринова

Сік із цитрини	1 фунт цукру-пудру
1 білок	1 ложка добре втертого масла

Все, крім масла, добре разом утерти (около 20 хвилин). Накінець додати масло і ще трохи втерти, щоб сполучилось. Коли загусте, можна додати трохи цитринового соку, а коли зарідке, додати цукру.

Склиця шоколядова

Ті ж складники з додатком 2 ложок розпущеної густої шоколяди.

Спосіб роботи такий самий з тим, що шоколяду й масло додати накінці.

Склиця кавова

Ті ж складники, що при цитриновій склиці з додатком одної ложки міцного напару кави.

Спосіб роботи такий самий з тим, що каву й масло додати наприкінці.

9. Ягоди і садовина

У сучасному харчуванні ягоди і садовина є важливим складником. Здебільша поручається їх їсти сирими, щоб засвоїти собі мінеральні солі, вітаміни, ензими і кваси. Але споживаємо їх і в формі страв чи у сполуці з печивом. (Гл. ЛАКОМИНКИ, ПЕЧИВО).

Ягоди і садовину стараємось заварювати, щоб послужили нам у законсервованому виді. Є різні способи приготування тих запасів. **Конфітура** — це заварювання цілих ягід чи частин садовини у частинно згальтеризованому соковику (сиропі). **Компот** — це заварювання садовини у меншій кількості цукру. Вона зберігається через спеціальне варення при усуненні з посудини повітря. **Мармеляда** — це заварювання ягід і садовини або їх комбінацій у густому виді.

Напої з ягід і садовини можна приладити, використовуючи їх сік. Вони постають при допомозі природної ферментації або з додатком алькоголю.

Конфітура з ягід

1 фунт ягід
2 фунти цукру

1 горнятко води

Зладити соковик (сироп) із цукру і води. Коли покипить 10-15 хвилин, зняти з нього шум, помішати і, коли він уже прозорий, вкинути на нього сплоскані ягоди. Нехай покипить 5 хвилин. У часі кипіння порушувати ринкою і легко вимішати чистою дерев'яною ложкою. Зняти шум, що накипає і відставити. На другий і третій день повторити це. Тоді ягода просякне добре соковиком. Коли прохолоне третього дня, виложити до чисто помитих,

сухих слоїків. Щільно прикрити. Найкраще вживати слоїків, які закриваються герметично.

В такий спосіб можна заварювати всі ягоди — суниці, черешні, полуниці (трускавки), вишні, малини, ожини, порічки, агрус. У ягід, що мають кістки, їх треба наперед усунути. Полуниці слід перед заварюванням скропити румом.

Мармеляда (повидло)

1 фунт ягід або садовини
1 фунт цукру

1 ложка цитринового соку

Почистити і сполокати ягоди чи садовину і виложити до посудини разом із цукром і соком із цитрини. Поставити на легкий вогонь, і варити, мішаючи невпинно, щоб не пригоріло. Коли вже маса стане прозорою, тоді можна зняти. Коли прохолоне — накладати до сухих слоїків і щільно закрити.

Мармеляду можна ладити з різних ягід і садовини, як сливи, броскви. Можна також помішати садовину з ягодами для тієї цілі.

Соки з ягід

4 горнятка ягід
2 фунти цукру

2 горнятка води

Вкинути до посудини ягоди, цукор і долляти воду. Заварити, а коли закипить — збирати шум. Поварити так 15-20 хвилин. Тоді перецідити ягоди, а коли прохолоне — зняти сок до вимитих, сухих фляшок і щільно закрити.

Ягоди можна пересмажити на мармеляду, додавши пів горнятка цукру. (Гл. Мармеляди).

Найкращий сок удається з полуниць, малин, вишень, ожин.

Ці соки можуть послужити, як заправи до горілок. Їх треба тоді заварити з алькоголем (гл. Горілки).

Компоти з ягід або садовини

2 фунти ягід або садовини
2 фунти цукру
2 горнятка води

Сливки треба поколоти зубочисткою. Велику садовину перекроїти, а з деяких зняти шкірку

1. спосіб: Зладити соковик (сироп) із цукру й води. (Гл. Конфітура). Вкинути на нього сполокані ягоди або садовину. Коли закипить, зібрати шум.

Смажити на кухні около 3/4 години, порушуючи посудиною, щоб ягоди чи садовина перейшли соковиком. Далше збирати шум. Вкінці спробувати дерев'яною шпичкою, чи садовина зм'якла. Коли так, то вже готове. Гаряче переложити до нагрітих слоїків, що герметично замикаються. Наложити повні, щоб не було порожнього місця. Закрутити і обернути горі дном на одну ніч. На другий день поскладати в сухе, холодне місце.

2. спосіб: Зладити соковик (сироп) із цукру й води (гл. Конфітура). Почистити ягоди чи садовину на компот. Приготувати чисті слоїки і виложити до них ягоди чи садовину одного роду так, щоб не були повні. Залляти теплим соковиком, щоб покрив ягоди чи садовину. Вложити слоїки до великої посудини з водою так, щоб себе не дотикали і вода їх не прикрила. Поставити варити на 3/4 години кипіння. Коли простигне — вийняти слоїки і сховати в сухе, холодне місце.

НАЛИВКИ

Наливки — це напої з ягід або садовини, що вміщують природний алькоголь або постають із додатком штучного.

Наливка з ягід

1. СПОСІБ:
1 фунт ягід

1/2 фунта цукру

Перемішати ягоди з цукром і виложити до скляної посудини. Виставити на світло і прикрити марлею (органтиною). Там витвориться сік і буде ферментувати кілька тижнів. Вкінці почне виділюватися чистий сік. Його можна зілляти до фляшок.

2. СПОСІБ:
1 фунт ягід
½ фунта цукру

1 горнятко алькоголю
(чистий 90%)

Поступ роботи такий самий. У висліді наливка міцніша.

Таку наливку можна робити з суміші різних ягід і садовини, додаючи їх поступенно до скляної посудини. Поступ роботи такий самий. У смаку й запаху вона більш складна. Звуть її — ратафія.

ГОРІЛКИ (ЛІКЕР)

Цитринівка

1 літра алькоголю (90%)
шкірка з 3-ох цитрин

1 фунт цукру
2 горнятка води

Обібрати тоненько цитрини, цю шкірку вложити до більшої склянки і залляти горнятком алькоголю, прикриваючи накривкою. Поставити на світло на 2 дні. Зладити соковик із цукру й води (гл. Конфітури), а коли він прочиститься, тоді відставити на бік. Коли вистигне -- влити туди чистий алькоголь, вимішати і заварити на легкому вогні. Коли закипить, тоді знов відставити і влити туди проціджений алькоголь, в якому була цитринова шкірка. Це все вимішати, раз заварити і відставити, нехай прохолоне. Зляти до фляшки.

В такий самий спосіб можна ладити помаранчівку. Інші горілки, як кавова, чайна, кминова чи полинова – ладять у такий спосіб, що до завареного соковика з аль-

коголем треба додати сильний напар із згаданих складників.

Медівка

1 горнятко меду

1 горнятко води

спеції: кілька зерен запашного
перцю, гвоздик, кусник цина-

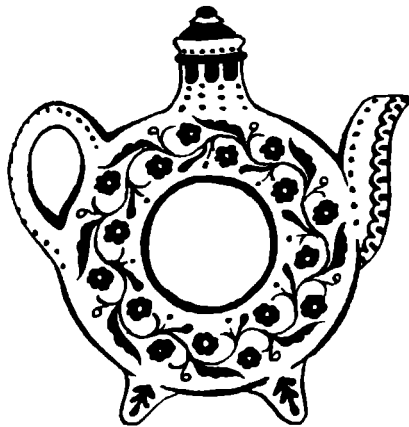
мону, кусник мушкатного
горіха

2 горнятка алькоголю (90%)

1 горнятко цукру

Мед розігріти на кухні, щоб закипів. Окремо заварити на воді спеції, перецідити їх і всипати до рідини цукор. Заварити на соковик (сироп). Коли вже соковик прочиститься, вляти мед, перемішати і заварити. Відставити на бік і вляти до того алькоголь. Перемішати і поставити на плиту, щоб раз закипіло. Відставити, а коли прохолоне, вляти до фляшки.

Ту саму медівку подають зимою гарячу і тоді вона зветься крупник.

Міри і ваги ^v

Найкращою мірою для харчевих складників є стандаризовані посудини, що є тепер у загальному вжитку. У продажі є такі більші й менші горнятка з поділкою. Їх тепер вживає кожна господиня, хоч може й зважити харчевий складник у крамниці.

Подаємо тут відношення міри й ваги до горняток:

Масло	1 фунт	2 горнятка
Борошно пшеничне	1 фунт	4 горнятка
кукурудзяне	1 фунт	3 горнятка
Цукор-пісок	1 фунт	2 горнятка
Цукор-пудер	1 фунт	3 1/3 горнятка
Сир коров'ячий	1 фунт	2 горнятка
Риж	1 фунт	2 1/3 горнятка
Терта шоколяда	4 унції	1 горнятко

БАКАЛІЇ

Мигдаль

1 горнятко цілого мигдалю	4 унції
1 горнятко меленого, пареного мигдалю	
1 горнятко меленого, непареного мигдалю	

Горіхи

1 горнятко мелених горіхів	3 1/2 унції
1 горнятко січених горіхів	3 1/2 унції
1 фунт горіхів, потовчених (без лушпинки)	2 горнятка 7 1/2 унції

СПИСОК ДЕКОРАТИВНИХ РИСУНКІВ

Миска і глечик з Дибинців на Київщині	31
Декоративна кераміка (Г. Шарай)	43
Декоративна кераміка (М. Примаченко)	86
Горщики з Волині	106
Миска і глечик із Опішні на Полтавщині	110
Миска з Покуття	131
Керамічні вироби з Косова	137
Чайник і макітра з Київщини	187
Куманець із Опішні на Полтавщині	192

З М І С Т

Ірина Кашубинська — Вступне слово	5
Лідія Бурачинська — Багатий шлях	7
Наталія Чапленко — Куховарський словничок	8
1. ЗАКУСКИ І БУФЕТОВЕ ПРИЙНЯТТЯ	9
Закуски холодні	11
ПЕРЕКУСНИКИ (КАНАПКИ)	11
М'ясні перекусники (канапки)	11
Накладні перекусники (канапки)	11
ПАСТИ ДО КАНАПОК ТА ХЛІБА	11
Паста з бриндзі з сардинками	12
Паста з бриндзі зі сметаною	12
Паста з оселедця	12
Паста з м'яса (печені)	12
Паста зі шинки	13
Перекусник (канапка) у довгій булці	13
ЗАКУСКИ ДО ХЛІБА	14
Смажений свинячий мозок	14
Свіжа капуста з помідорами	14
ЗАКУСКИ З ЯЄЦЬ	15
Яйця начинювані	15
Такі ж яйця з оливками	15
Холодець із яєць і м'яса	15

ЗАКУСКИ З ОСЕЛЕДЦІВ	16
Мариновані оселедці з гірчицею	16
Мариновані оселедці зі сметаною або помідорами	17
Салата з оселедців	17
ЗАКУСКИ З РИБ	18
Холодець із риби	18
Риба на жидівський спосіб	18
Риба в помідоровій підливі	19
- -	
ХОЛОДЦІ З М'ЯСА	20
Холодець із свинячих ніжок	20
Холодець із індики, курки, каплуна	21
ПАШТЕТИ	21
Паштет із мішаного м'яса	22
Паштет із дичини	22
ЗАКУСКИ З М'ЯСА	23
Теляча шинка маринувана	23
Телятина наче риба	23
ЗАКУСКИ З СИРА	24
Сир із редьківцею	24
ПЕЧИВО	25
Солоні пальчики з кмином	25
ЗАКУСКИ ГАРЯЧІ	25

Пиріжки (паштетика)	25
З півлистованого тіста з начинкою з мозку	26
Дріжджеві з різними начинками	26
Н а ч и н к и	27
З м'яса	27
З солодкої капусти	27
З сушених грибів	27
Півкрихкі паштетика (пиріжки)	28
Крокети в налисниках	28
Р І З Н І	28
Смажені сардинки	28
Печінка теляча або куряча, смажена	29
Валочки з решток м'яса	29
Печериці начинювані і смажені	29
С Т Р А В И	30
Бігос мисливський	30
Флячки гарячі	30
2. БОРЩИ І ЮШКИ	32
Буряковий квас	33
Галицький борщ	33
Борщ весняний	34
Борщ у чашках чистий	34
Свят-Вечірній борщ	35
ЮШКИ З М'ЯСА	35
Росіл (бульйон) з яловичини (волового м'яса)	35
Юшка з курячих подрібок із рижом	36

ЮШКИ З ГОРОДИНИ Й САДОВИНИ	36
Капусняк	36
Юшка з кваску	37
Юшка з квітної капусти	37
Юшка з городини	38
Юшка шпарагова	38
Юшка картопляна звичайна	39
Юшка картопляна перетирана	39
Юшка з кмину	39
Юшка з ягід або різної садовини	40
Юшка цитринова	40
ЮШКИ З КАШ, БОРОШНА ТА МОЛОШНЦІ	41
Крупник	41
Юшка - клей	41
Молошна юшка з краківських крупів	42
Молошна юшка з литими галушками	42
ЮШКИ З РИБ	42
Юшка з риби	42
ЮШКИ З ПИВА І ВИНА	43
Юшка з пива	43
Юшка з вина	43
ДОДАТКИ ДО ЮШОК	44
ДОДАТКИ ДО ЮШОК З БОРОШНА І КРУПІВ	44
Французькі галушки	
з пшеничних крупів або борошна	44
з борошна	44
Г р и б о к	
з пшеничних крупів	44
з борошна (муки)	45

Грінки з пшеничної булки	45
Локшина (макарони)	45
Терті галушки	45
Литі галушки	45
ДОДАТКИ ДО ЮШОК ІЗ М'ЯСА І ГРИБІВ	46
Грибова начинка до вушок	46
М'ясна начинка до вушок	47
Галушки з м'яса (пульпети)	47
Галушки з грибів	47
Галушки з курячої печінки	47
3. М'ЯСИВО	48
ЯЛОВИЧИНА (ВОЛОВЕ М'ЯСО)	49
Печеня з яловичини	49
Печеня з яловичини зі сметаною	49
Дика печеня	49
Печеня гусарська	50
Штуфада	51
Штуфада з сиром пармезаном	52
Печеня з беконом	52
Печеня з похребтини (полядвизи) з сиром-пармезаном	52
Печеня „Росбіф”	53
Січена печеня	53
Битки з яйцем і цибулею	54
Битки з курячою печінкою	54
Гуляш	55
Гуляш із городиною	55
Січеники	56
Зрази	56
Лизень (воловий язик)	56
Маринований лизень	57

ТЕЛЯТИНА	57
Печеня з телятини	57
Печеня з телятини (нирківка)	58
Теляча печеня в підливі	58
Завиванець із телятини	58
Теляча грудинка з начинкою	60
Січена печеня з мішаного м'яса	60
Потравка з телятини	61
Потравка теляча з грибами	61
Паприкар телячий із рижом	62
Телячі котлети	62
Віденський шиндель	62
Телячі битки	63
Крученики з рижом	63
Січеники з телятини	64
Гуляш із телячого подробу	64
Телячі ніжки смажені	64
Теляча печінка смажена	65
СВИНИНА	65
Окіст (шипка вуджена)	65
Печеня зі свинини	66
Печеня зі свинини з начинкою	66
Печсна свиняча похребтина (полядвиця)	67
Котлети в сухариках	67
Котлети зі свинини в тісті	68
Битки тушковані	68
Битки тушковані з помідоровою підливою	69
Січеники зі свинини	69
Зрази зі свинини	69
Гуляш зі свинини	69
Свинячий бочок із капустою (сирий або вуджений)	70
Бочок запечений із картоплею	70
Печене порося	71
Завиванець із поросяти	72

Свинячі ніжки смажені	72
Холодець зі свинячих ніжок	73
Б А Р А Н И Н А	73
Печеня з молодої баранини	73
Дика печеня з баранини	74
Січеники з баранини	74
Бараняча поребринна з часником	75
Шашлик по-турецьки	75
Баранина з городиною	76
Д Р І Б	76
Печена курка з начинкою	76
Холодець із курки	77
Потравка з курки	77
Котлети з курячих грудинок	77
Печена качка з начинкою	78
Печена качка начинювана яблуками	78
Печений індик із начинкою	78
Завиванець із курки або каплуна	80
Холодець із індика	80
Потравка з індички	81
Котлети з індички	81
Д И Ч И Н А	81
Печеня з зайця	81
Печеня з серни або цапа	82
Печеня з дика	82
Р И Б И Й Р А К И	82
Р и б и в а р е н і	82
Вивар із городини для варення риб	82
Варений короп, щулак, карась, лосось	83

Риби тушковані	83
Риба тушкована з городиною	83
Щука або короп начинений сардинками	84
Риби смажені	84
Риба смажена як котлети	84
Лосось смажений	85
Крученики з риби	85
Раки і омари	86
Раки	86
Омари	86
4. ГОРОДИНА, САЛАТИ І ПІДЛИВИ	87
Городина	89
Бурячки	89
Брюссельська капуста	89
Гарбуз варений	90
Горошок молодий	90
Перетертий горох або квасоля	90
Каляріпа	91
Капуста	91
Квітна капуста (каляфіор)	93
Голубці	93
Картопля	94
Картопля смажена	94
Картопля м'ята (пюре)	94
Картопляні пальчики	95
Картопляники з сирої картоплі	95
Картопляники з вареної картоплі	95
Картопля начинювана м'ясом	96

Картопля випечена з яйцями	96
Картопляні галушки	97
Морква	97
Морква з зеленим горошком	97
Перець зелений солодкий (паприка)	97
Квасоля стручкова (шпарагова)	98
Шпінат	99
Шпараги	99
Г р и б и	100
Гриби сушені	100
Гриби свіжі	101
Гриби мариновані	101
Печериці	101
САЛАТИ	102
Салата з помідорів	102
Звичайна зелена салата	102
Мішана салата	102
Салата з квасної капусти	103
Салата зі свіжої капусти	103
Салата з червоної капусти	103
Салата з сира з яйцями	104
Картопляна салата	104
Французька салата	105
Салата з перцю (паприки)	105
Салата з баклажана	105
Салата з кабачків	105
Салата з свіжих огірків (мізерія)	106
Салата з садовини	106
ПІДЛИВИ	107
Хрінова підлива	107
Помідорова підлива зі сметаною або без	107
	203

Підлива з кропу	107
Підлива з цибулі	108
Підлива з часнику	108
Огіркова підлива	108
Цитринова підлива	109
Підлива з сушених грибів	109
Підлива - Бешамель	109
Татарська підлива	110
Великодня підлива з яєць	110
5. СТРАВИ З БОРОШНА І КРУПІВ	111
Вареники	112
Варенички (лазанки) з сиром або шинкою	112
Лінійні вареники	113
Книдлі зі сливками	113
ГАЛУШКИ З СИРА	114
а) з тертими сухариками	114
б) з пшеничними крупками	115
Галушки з булки до м'яса	115
НАЛИСНИКИ	115
Налисники без шуму	116
ГРИБОК ІЗ СМЕТАНОЮ	116
СТРАВИ З КРУПІВ	117
Сипко зварений риж	117
Краківська каша	117
Каша гречана ціла або середня	118
Каша з перлових крупів	118
Кукурудзяна каша	119
Вівсяна каша	119
Каша з пшеничних крупів	119

6. СТРАВИ З ЯЄЦЬ І ЛАКОМИНКИ 120

Яйця у підливах	120
Яйця начинювані	121
Яешня	122
Омлет французький з начинками	122
Січеники з варених яєць	123

ЛАКОМИНКИ 124

Налисники	124
а) З сиром	124 ✓
б) З кремом	125
в) З цитриновим соком	126
Лакоминка з краєних налисників	126
Долки	127
Лакоминка горіхова	127
Лакоминка із омлетів	127
Лакоминки з яблук	128
а) Локшина з яблуками	128
б) Риж з яблуками	128
в) Яблука смажені в тісті	128
г) Яблука у бісквітному тісті	129
Омлет звиваний	129

Підливи до лакоминок 130

Шодо з вина	130
Підлива пуншова	130
Ванілева підлива з вершків	130
Підлива шоколядова	131
Підлива кавова	131
Підлива з овочевих соків	131

7. ПЕЧИВО 132

Дріжджеве тісто	132
-----------------	-----

Дріжджеве тісто без розчину	135
Дріжджеве тісто парене	135
Крихке печиво	136
Листковане тісто (французьке)	136
Бісквітне тісто	137
Заварне тісто	137
ХЛІБ, БУЛКИ, ПАСКИ, БАБКИ	138
Хліб пшеничний	138
Хліб грагама	138
Булка звичайна	138
Різдвяна булка	139
Паска великодня з Покуття	140
Бабка звичайна	141
Бабка парена	142
Булочки масляні	142
Рогалики звичайні	143
Рогалики дріжджеві листковані	144
Перекладанець	144
Пампушки	145
Пиріжки (паштетики) дріжджеві	146
Пиріжки (паштетики) півкрихкі-дріжджеві	146
Завиванець	147
ПЕЧИВО ПІВКРИХКЕ З ДРІЖДЖАМИ	147
Пиріжки або рогалики	147
Пиріг із ягодами або садовою	148
КРИХКЕ ПЕЧИВО	149
Тістечка крихкі з варених жовтків	149
Тістечка крихкі з сирих жовтків	149
Тістечка крихкі цитринові	150
Тістечка крихкі горіхові або мигдалеві	150
Крихкі бабочки	150

Крихкий пиріг з мармелядою	151
Півкрихкі січені тістечка	151
СИРНИКИ	152
Сирник на крихкім коржі	152
Сирник іншим способом	152
БІСКВІТНЕ ПЕЧИВО	153
Завиванець бісквітний із масою	153
Цвібак	153
МЕДЯНИКИ	154
Медяник наших бабунь	154
Медяник іншим способом	154
Медянички з шоколядовою склищею	155
Медянички дрібні	155
ЛИСТКОВАНЕ ПЕЧИВО	156
Листковане тісто (французьке)	156
Корж із листкованого тіста	157
Напів листковане тісто	157
Крем до листкованого тіста	157
МАКАРОНИКОВЕ ПЕЧИВО	158
Макарони горіхові або мигдалеві	158
Макарони кокосові	158
ДРІБНІ ТІСТЕЧКА	159
Альберти (добрі для хворих)	159
Кекси	159
Тістечка з вершкового (сметанкового) сира	160
Мигдалеві тістечка	160

Тістечка з ліскових горішків	161
Тістечка до чаю	161
РІЗНЕ ПЕЧИВО	161
Нугат із цитриною	161
Нугат білий	162
Корж із фіг	162
Корж із дактилів	162
Корж торговий	163
Мазурок родзинковий	163
ЗАВАРНЕ ПЕЧИВО	164
Заварне тісто	164
8. ТОРТИ, МАСИ І СКЛИЦІ	166
КРИХКІ ТОРТИ	166
Торт із двох коржів	166
Торт з п'ятьох коржів	167
Торт з чотирьох коржів із вареними жовтками	167
Торт з чотирьох коржів із сирими жовтками	167
Крихкий торт із ліскових горіхів „Мартуся”	167
Крихкий торт горіховий	168
ГОРІХОВІ І МИГДАЛЕВІ	168
Український горіховий торт	168
Горіховий торт Ані	168
Торт бабуні	169
Торт княжий горіховий	169
Мигдалевий торт	170
Торт мигдалевий королівський	170
Торт мигдалевий двох відтінків	171
Торт мигдалевий без перекладки	171

Торт мигдалевий весільний	172
Торт мигдалево-горіховий	172
Торт із трьох коржів	173
БІСКВІТНІ	173
Бісквітний торт (бішкоптовий)	173
МАКАРОНИКОВІ	174
Торт прованський	174
Торт макарониковий	174
Торт шоколядово-макарониковий	175
РІЗНІ	175
Торт Наполеон	175
Торт маковий	177
Торт медовий із горіхами або без	177
Торт маршпаневий	177
Торт Добош	178
Торт помаранчевий	178
Торт кавовий	179
НЕПЕЧЕНІ	179
Торт мигдалево-помадковий	179
Торт Федора на вафлях (андрутах)	180
Торт шоколядовий	181
Торт дактилевий	181
Торт Пішінгер	181
МАСИ ДО ЗАВИВАНЦІВ, ПЕРЕКЛАДАНЦІВ І ПИРІЖКІВ	182
Маса горіхова	182
Маса мигдалева	182
Маса овочева	182

Мармеляда яблучна	183
Мармеляда помаранчева	183
Маса зі сира	183
Маса з маку	184
Маса з убитого шуму	184
Вбиті вершки (сметанка)	184
Марципан	185
МАСИ ДО ТОРТІВ	185
Маса яблучна до торта	185
Маса кавова	185
Маса овочева	185
Маса з ліскових горіхів	186
Маса сметаново-горіхова	186
СКЛИЦІ	186
Склиця цитринова	186
Склиця шоколядова	187
Склиця кавова	187
9. ЯГОДИ І САДОВИНА	188
Конфітура з ягід	188
Мармеляда (повидло)	189
Соки з ягід	189
Компоти з ягід або садовини	190
НАЛИВКИ	190
Наливка з ягід	190
Горілки (лікер)	191
Цитринівка	191
Медівка	192
МІРИ І ВАГИ	193
З М І С Т	195

